

Onsdagen den 25 Februari 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 21 och protokollet för den 14 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Bredberg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren afemna några Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående bestridande af vissa kostnader för Nora—Carlskoga jernvägs anslutning till Nordvestra stambanan; och

2:o angående införande af det metriska mått- och vigtsystemet vid trafiken å statens och enskilda jernvägar äfvensom vid handel med guld, silfver och andra ädla metaller samt ädelstenar och äkta perlor.

De Kongl. propositionerna blefvo härefter föredragna och lagda på bordet.

Föredrogs och hänvisades till Bevillnings-Utskottet Kongl. Maj:ts den 21 dennes bordlagda nådiga proposition angående vissa tull-lättnader för varor, som användas till proviantering af fartyg i Öresund.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 21 dennes bordlagda nådiga propositioner:

1:o angående anvisande för år 1875 af extra anslag till anskaffande af rörlig materiel å stateus stambanor;

2:o angående statsbidrag för åstadkommande af jernvägsförbindelse mellan landskapet Dalsland och Smaalenenes amt i Norge;

3:o angående utbyte af Kronans tomt i Moskwa mot de till ryska regeringen öfverlätna magasin i det å Södermalm i Stockholm belägna stadshuset;

4:o angående ny anordning af rikets elementarläroverk; samt

5:o angående understöd åt elementarskolor för flickor.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anvisande af medel för Sveriges deltagande i 1876 års verdensutställning i Philadelphia.

Grefve af Ugglas: Jag har önskat att inför Kammaren få gifva tillkänna, att äfven jag är reservant mot detta betänkande, ehuru genom något misstag min reservation icke blifvit antecknad. Mitt ogillande af det slut, hvartill Utskottet kommit, härleder sig ej från att jag underkänner något af det som Utskottet anført rörande olämpligheten af dessa industriexpositioners alltför täta upprepande; i detta fall delar jag fullkomligt Utskottets åsigt; men jag tror ej att denna fråga bör betraktas utslutande eller hufvudsakligen ur denna synpunkt. Nordamerikas Förenta Stater fira en sekularfest och hafva beslutat att bland annat dervid anordna en internationel utställning, i hvilken de inbjudit alla vänskapligt sinnade nationer att deltaga. De hafva, på sätt Kongl. Maj:ts proposition upplyser, särskildt uttryckt sin lifliga önskan att de Förenade Rikena skulle deltaga i densamma. Under sådana förhållanden tror jag att icke allenast internationel vänlighet utan äfven höfligheten fordra att inbjudningen ej tillbakavisas. Det skäl, som vägt mest i Utskottet, torde varit fruktan för kostnaden. Man beräknade att senaste utställningen i Wien, dels med statsbidraget, förlagsanslaget å 100,000 R:dr, hvilket torde komma att ej obetydligt öfverstigas, och dels med hvad enskilda gifvit, uppgående till 75,000 R:dr, skulle komma att kosta omkring 250,000 R:dr. Då nu Kongl. Maj:t här föreslagit, att Riksdagen skulle bevilja 50,000 R:dr endast för tillsättandet af en komité och de förberedande åtgärder, som erfordrades för att skaffa industriidkarne kännedom om förhållandena, fruktade åtskilliga af Utskottets ledamöter att kostnaden ej skulle stanna under en half million. Att kostnaderna blifva ganska stora anser jag temligen gifvet, ehuru jag icke kan inse hvarför de skola så ofantligt mycket öfverstiga kostnaderna för Wien-utställningen.

En följd af de tätt återkommande expositionerna har bland andra varit den, att industrien under den korta tidrymd, som förflytit mellan expositionerna, ej kunnat framställa någonting nytt, och att man velat ersätta detta genom lyx i sjelfva expositionernas anordning. Att utställningarne härigenom råkat in på en afväg är visserligen

min åsigt, men då skalet för deltagande uti ifrågavarande utställning egentligen är internationelt, kan jag ej se att vi behöfva beträda samma väg.

Innan jag slutar ber jag att få framhålla en omständighet, som, ehuru den ej hufvudsakligen bör inverka på beslutet, likväl icke saknar vikt. Den stad, der expositionen skall ega rum, ligger i en bygd, som i medlet af 1600-talet uppodlades af svenskar. Redan 1682, då Philadelphia anlades, var visserligen dominium öfvergången från Svenska Kronan till en annan stat, men af svenske män köptes dock den grund, på hvilken Philadelphia ligger, och dervarande svenska kyrkan den äldsta i Philadelphia samt hade ännu på 1800-talet svensk pastor. Under sådana förhållanden skulle det förefalla mig underligt och smärtsamt om Sverige, som på detta ställe skulle hafva nationela minnen att fira, kanske skulle vara det enda civiliserade land, som saknades vid detta tillfälle. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Johan Jakob: Det bör kanske ej förundra så mycket att Stats-Utskottet afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af anslag för Sveriges deltagande i verdensutställningen i Philadelphia, då någon närmare beräkning af kostnaden ännu icke kunnat uppgöras, men nog har Utskottet behöft leta efter motiv för sitt afslag, när det bland annat åberopar ett utlåtande af Kommers-kollegium för två år sedan rörande en utställning på helt annat ställe, nemligen i Wien, och dervid förbigår att Kongl. Maj:t ett år senare just för denna utställning begärde ett förslagsanslag af 100,000 R:dr. som äfven af Riksdagen beviljades. Man lär dock väl ej kunna helt och hållit förbise den inverkan de förra expositionerna utöfvat på vår industri, dels genom den täflan de framkallat mellan industriidkarne och dels äfven genom de lärdomar som inhemtats af dem, som besökt induställningarne. Jag har en förteckning på de pris, som tillfölo svenske utställare förra året i Wien, och uppgår antalet till 403, under det att Förenta Staterna, som hafva en befolkning som är 7 gånger så stor som vår och resurser, hvilka äro mer än 7 gånger så stora, endast erhöilo 444 pris.

Alla auktoriteter, som varit i tillfälle att yttra sig, hafva enstämmigt yrkat bifall till beviljande af anslag. Såsom bekant är vår handel med Förenta Staterna af stor betydelse, och är särskildt vår jernhandtering mycket beroende af ställningen i detta land. För närvarande befinner sig denna handtering i en oviss ställning, och hurudan denna ställning kommer att blifva om ett år kan ingen nu afgöra, men om anslag beviljas, komma säkerligen våra jern tillverkare att, med den stora utveckling industrien tagit, med framgång kunna täfla med andra länder. Vid utställningen i Wien bidrog jernkontoret med ett betydligt belopp, och antagligt är att denna institution skulle komma att lemna ett ännu större belopp till utställningen i Philadelphia. Jag vågar väl ej hysa den förhoppning, att enskilda personer på samma sätt skola bidraga med större kontanta belopp, men åtminstone kan man väl antaga att våra industriidkare icke skola rygga tillbaka för de kostnader, som blifva en nödvändig följd af tillvägäbringandet utaf de

artiklar som skola utställas. Hade vi icke deltagit i utställningen i Wien, skulle jag ansett det möjligt att undandraga sig att deltaga i den i Philadelphia, men då vi voro med i Wien anser jag, att vi icke kunna undandraga oss att äfven vara det i Philadelphia, i synnerhet som med denna senare förknippas minnet af förklarandet af Förenta Staternas oberoende för hundra år sedan. Skulle det väl anstå den stat, som var en af de första att erkänna Förenta Staternas oberoende, att vid detta tillfälle uteblifva? Det skulle kunna tydas såsom angifvande helt andra känslor för Unionen än dem som de Förenade Rikena hafva skäl att hysa, och detta så mycket hellre som vi behöfva taga denna mäktiga stats välvilja i anspråk för de hundratusende af våra landsmän, som bygga och bo på andra sidan Atlanten. Att man i Förenta Staterna nu tillmäter de Förenade Rikena en större betydelse än förr synes äfven deraf, att i Förenta Staternas senat förslag väckts derom, att ministerplatsen i Stockholm skall beklädas af en envoyé extraordinarie, hvilket eljest är fallet endast hos de mera betydande makterna. Flera skäl skulle väl ännu kunna anföras, men på de jag redan anført och på dem, som finnas uti Kongl. Maj:ts proposition samt uti de densamma bifogade yttrandena, vågar jag anhålla att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Efter de sakrika anföranden, som här förut blifvit hållna, vill jag ej vidare upptaga Kammarens tid, utan ber blott att få gifva tillkänna att, enligt min uppfattning, Stats-Utskottets afslag har sin grund deruti, att man bäfvade tillbaka för de stora siffror, man ansåg ligga bakom de 50,000 R:dr. Att något bestämmande formulera de behof, som erfordras för Sveriges värdiga deltagande, anser jag väl mycket svårt, men dock ej omöjligt. Om därför denna Kammare återremitterade betänkandet i en sådan syftning, tror jag, att man på den vägen skulle uppnå det afsedda målet, nemligen Sveriges deltagande i verldsutställningen i Philadelphia. Jag får därför hos Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition på återremiss af betänkandet.

Friherre Sprengtporten: Till hvad flere föregående talare redan yttrat för bifall af Kongl. Maj:ts proposition, ber jag endast att få tillägga att, om jag ej misstager mig, så var Sverige, måhända med undantag af Frankrike, den första makt som erkände Förenta Staternas sjelfständighet. Det skulle då vid ett tillfälle, när denna viktiga tilldragelse firas med en sekularfest inom samma land, innebära nog mycken glömska af detta förhållande samt måhända få utseendet af likgiltighet för den talrika skandinaviska befolkning, som finnes i Förenta Staterna och som, efter hvad man erfarit, på många sätt sträfvar att der bibehålla sin nationalitet, om man nu för att bespara en ringa utgift afsloge den framställning, som blifvit gjord, att Sverige skulle deltaga i utställningen i Philadelphia. Jag får därför förena mig med dem, som önska bereda framgång åt Kongl. Maj:ts proposition, ehuru väl jag ej vill bestrida den åter-

remiss, som blifvit begärd af en ledamot utaf Stats-Utskottet, såvida det kan antagas att ändamålet bättre vinnes på det sättet.

Herr Carlsson: Såsom reservant mot Utskottets beslut anser jag mig pligtig att i största korthet nämna de skäl, som varit bestämmande för mitt votum i Utskottet. Jag är visserligen egentligen förekommen genom den utförliga framställning, som här redan egt rum, men anhåller dock att få säga några ord. De allmänna och talande skälen synas mig vara, att Sverige är ett land som för närvarande just börjar blifva känt och göra sig gällande i den stora världen, som nationerna sins emellan anställa. En sådan ställning är ömtålig, och det är då mer viktigt än någonsin att icke saknas vid ett tillfälle då en sådan stor tåfan skall ega rum.

Beträffande de fördelar, som kunna följa af sådana verldsutställningar, tror jag att man i afseende å utställningen i Wien med visst skäl kunde anmärka, att den egde rum i ett land, med hvilket våra handelsförbindelser voro af ringa betydelse, och måhända kan man äfven säga att den österrikisk-ungerska monarkien står tillbaka för Förenta Staterna, men otvifvelaktigt har Sveriges deltagande i utställningen i Wien förvärfvat landet heder och fördelar. Utskottet har antydt, att man icke bör gå så långt som till en annan verldsdel, men då redan för två år sedan utförseln härifrån till Amerikas Förenta Stater uppgick till 6 millioner och hvad derifrån till Sverige exporterades vida öfversteg nämnda belopp, tror jag att det stora afståndet är ett skäl som helt och hållet försvinner. Jag för min del tager för alldeles afgjort — jag hyser nemligen ej det ringaste tvifvel att ej denna Kammare med sitt upplysta omdöme räddar denna stora fråga, — att så anordnas, att till utställningen företrädesvis komma att härifrån afsändas sådana industrialster, hvilka äro af en framstående betydelse för verldsmarknaden, och att man ej sänder en profkarta på allt hvad här kan åstadkommas, utan endast sådana artiklar, för hvilka en större marknad kan beredas, vi skulle derigenom fullfölja en väg, som vi redan hafva beträdd, och på hvilken vi redan skördat så stora fördelar.

Den politiska sidan af frågan vill jag ej nu beröra, emedan det redan blifvit gjordt af en talare här midt emot, men jag tror att den är ganska väsendtlig. Förenta Staterna befina sig uti en stark utveckling, som ej kan undgå att utöfva sin inverkan på de europeiska länder, som med dem stå i handelsgemenskap, och är det min åsigt, att Sverige ej kan utesluta sig derifrån. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: Många finna det stora afståndet afskräckande, men jag ber att få påminna, huru afstånden i våra dagar förminskas. Såsom ett skäl för Sveriges deltagande uti nu ifrågavarande utställning ber jag att få erinra om att för några år sedan dåvarande Utrikes-statsministern påminnte derom, att de Förenade Rikena representera den andra makten bland Europas länder och den tredje i hela verlden med afseende å handelssjöfart. Detta synes mig vara ganska talande då man vill låta sig afskräckas af det stora afståndet.

som dock blir mindre för hvarje dag. Ett annat skäl, som jemväl bör väga tungt, är att, när man vill räknas till kulturländerna, man äfven får underkasta sig kostnaderna därför; det går ej an att sitta hemma i en slags sjelfförgudning, utan man måste gå ut i världen och jemföra det man har med andras. Jag finner denna fråga så klar, att jag vågar säga att det icke går an att säga nej, ett sådant svar skulle på hela Riksdagen sätta en prägel af småaktighet, som den väl dock ej vill göra sig förtjent af. Jag hemställer till den, som yrkat återremiss, om det väl kan vara möjligt att nu göra en noggrann beräkning på kronor och ören, och om det ej är bättre att uppskjuta dermed till en kommande riksdag, då man hunnit få en närmare utredning. Hvad regeringen nu begär anser jag vara billigt och önskvärdt att det må bifallas, och tror jag äfven att Kammaren kommer att härtill lemna sitt samtycke.

Herr Statsrådet Bergström: Med glädje har jag erfarit, att ingen inom denna Kammare yrkat bifall till Stats-Utskottets framställning. De föregående talarne hafva yrkat antingen bifall till Kongl. Maj:ts proposition eller ock återremiss i den välvilliga afsigt att ernå bifall till denna proposition. Det kan ej falla mig in att här motsätta mig yrkandet om återremiss, men jag vill anföra några skäl, hvilka synas mig tala för omedelbart bifall till den Kongl. propositionen.

Det vore visserligen för regeringen ganska angenämt och be tryggande om Stats-Utskottet ville verkställa en beräkning af de kostnader, som kunna erfordras, ty derigenom fritoges regeringen från ett stort ansvar, men jag vill framhålla, att den amerikanska regeringen begärt svar om inbjudningens antagande före den 4 Mars innevarande år. En återremiss af betänkandet skulle således föranleda, att det äskade svaret ej kunde lemnas inom den utsatta tiden. Jag tror icke att Stats-Utskottet är i tillfälle att bättre än regeringen uppgöra en beräkning öfver de erforderliga kostnaderna, men regeringen hade en naturlig skygghet att i det stadium, frågan nu betinner sig, komma fram med en beräkning och begära ett bestämdt anslag. Alla förslagsanslag äro af en särdeles grannlaga natur. Vi veta, att Riksdagen ej gerna beviljar sådana anslag, och när de beviljas, är det mycket önskligt att de ej öfverskridas. Någon tillförlitlig beräkning tror jag ej kunna åstadkommas förr än en komité nedsatts och en af dess ledamöter, i enlighet med amerikanska regeringens begäran, afrest till Philadelphia. Först emot slutet af detta år kan, efter min tanke, en approximativ beräkning blifva uppgjord. Jag vill således icke dölja att för regeringen det vore mycket angenämt om denna högt ärade Kammare ville omedelbart bifalla Kongl. Maj:ts förevarande proposition.

Den skriftliga uppfattningen kommer icke att af mig justeras.

Herr Sundell: Det faller mig underligt före, att af Stats-Utskottets majoritet ingen här uppträder till försvar för utlåtandet. Jag är dertill föga skicklig, men jag må dock säga, att jag bifaller betänkandet. Dessa internationela expositioner återkomma alldeles

för ofta. Uppfinningarne äfven i våra dagar gå väl ändå inte så fort, att man efter en mellantid af tre år, ja, åtta, nio år och derutöfver har så synnerligen mycket nytt att visa, en iakttagelse, som, efter hvad jag förspott, särdeles lärer gjort sig gällande vid jemförande af första Paris-utställningen med första London-expositionen. Dessutom har svenska staten genom hvad den utgifvit i och för sista utställningarne i London och i Paris samt vidare den i St Petersburg, den i Moskwa, den i Köpenhamn och nu senast den i Wien gjort i detta hänseende nog för åtminstone tio år, från i år räknadt.

På sätt jag haft äran nämna, godkännes och gillas af mig utlåtandet; och begär jag proposition på bifall till detsamma.

Herr Brusewitz: Det är ej så underligt, som det föreföll den siste ärade talaren, att ingen af Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare uppträdt till försvar för Utskottets förslag. Förhållandet är nemligen, att högst få af Kammarens ledamöter inom Utskottet motsatte sig Kongl. Maj:ts proposition. Genom en tillfällighet, hvilken jag ej kan förklara, har jag, ehuru ej af samma åsigt som Utskottets pluralitet, icke blifvit antecknad såsom reservant, men jag yrkar nu bifall till den Kongl. propositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande, dels återremiss derat och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nädiga proposition; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte ett eller annat ja, och slutligen proposition på afslag å utlåtandet och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nädiga proposition, hvartill svarades många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda utlåtande N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående upphörande af optionsrätt till arrende af landtstatsboställe, som efter indragning till statsverket för dess räkning för första gången ntarrenderas.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda utlåtande N:o 13, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Första Hufvudtitel.

Hans Excellens Herr Grefve Sparre: Såsom skäl för att afstyrka så väl Kongl. Maj:ts nädiga proposition om tillökning i det för Ulriks-

dals slott anvisade anslagsbeloppet, som en enskild motion angående anslagen å Första Hufvudtiteln i allmänhet, har Stats-Utskottet anfört, att regleringen af dessa anslag vid 1873 års riksdag i allo öfverensstämde med Kongl. Maj:ts derom framställda förslag och grundade sig på en omfattande pröfning af behofven. Detta skäl är fullt riktigt hvad angår Konungens hofhållningssumma, eller den egentliga civillistan, hvars stabilitet, så vidt möjligt är, ock torde vara önskvärd för begge statsmakterna. Deremot är förhållandet med utgiftsstaterna för de särskilda Kongl. slotten af väsendtligen olika beskaffenhet; anslagen till deras underhåll — hvilka årligen granskas af Kammarrätten och Riksdagens revisorer — äro merendels af mindre betydighet, och hafva ej undergått förändring sedan ganska lång tid tillbaka, oansedt penningvärdets fall, allmän prisstegring och ökade utgifter i så många fall verkat menligt på deras årliga stat.

Så är särskildt fallet med Ulriksdals slott, detta Konung Carl XV:s och Drottning Lovisas älsklingsställe, som för sina minnen, sin vackra natur och numera äfven för de der, i brist på plats i Nationalmuseum, inrymda, staten tillhöriga samlingar, flitigt besökes af hufvudstadens invånare, hvilka äfven deromkring hafva en mängd sommarboningar, samt af resande landsmän och utlänningar; att värda och underhålla detta slott och icke låta det förfalla, torde vara en pligt för nationen. Det anslag, som dertill är anvisadt, blef hufvudsakligen fastställt redan vid 1818 års riksdag; senare och efter 1859 hafva flera byggnadsarbeten der skett, till någon ringare del äfven med medel som Riksdagen anvisat. Under åren derefter hafva, på sätt som upplyses af bilagan N:o 6 b (pag. 28) till Kongl. Maj:ts proposition, flerfaldiga ganska dryga utgiftsposter vid slottet tillkommit, såsom underhåll af nya byggnader, kommunal-utskylder, nästan okända före 1863, vägunderhåll, uppkommet efter det hemmantal blifvit kungsgården för några år sedan åsatt, med mera annat, allt bidragande att, jemte dyrheten af arbetsfolk och materialier, öka de årliga utgifterna. Förhållandet härmed kunde icke vid slutet af år 1872, då budgetförslaget för 1874 uppgjordes, vara tillförlitligt känt och utredt, såsom till en ganska stor del beroende af liqviden med Konung Carl XV:s sterbhus, hvadan Kongl. Maj:ts proposition i ämnet till 1873 års Riksdag ej kunde eller borde upptaga annan siffra härvid, än den gamla.

Hvad jag nu anfört har icke till ändamål att framställa något yrkande om ändring i det slut, hvartill Stats-Utskottet kommit; ett sådant yrkande vore för närvarande, som jag tror, ändamålslost. Jag har endast begärt ordet för att reservationsvis bestrida tillämpligheten på slottsstaterna af det allmänna skäl Stats-Utskottet för sitt afstyrkande anfört, då jag nu sökt visa, att en väsendtlig skillnad förefinnes emellan anslagen till Konungens civillista och anslagen till de Kongl. slotten, ehuru begge äro uppförda å riksstatens första hufvudtitel.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Andra Hufvudtitel.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Mom. a.

Herr Statsrådet Bergström: Fastän det nu är fråga om Andra hufvudtiteln hoppas jag, att denna Kammare icke med oblida ögon ser att jag uppträder och yttrar några ord, helst hvad som kommer att under denna hufvudtitel afgöras blifver bindande och normerande äfven för de andra hufvudtitlarne och således jemväl för den sjetta, hvars målsman jag är. Jag tillåter mig således att yttra några ord för att häfda det förslag, regeringen framställt, och först angående procenten af det föreslagna dyrtidstillägget eller 30 procent. Så lockande än tillfället är att ingå i en afhandling om prisens förändring och stegring, vill jag likväl afhålla mig derifrån för att ej trötta Kammaren. Jag kan dock icke underlåta att hänvisa till några upplysningar, hvilka förekomma i de från Kongl Maj:ts Befallningshafvande inkomna framställningar om löneförbättring för större delen af landtstatstjenstemännen och som till fullo bevisa, att den af Kongl. Maj:t föreslagna procent ingalunda är för hög. I sådant hänseende åberopar jag först en af Konungens Befallningshafvande i Calmar län vid sin framställning fogad ungefärlig beräkning af lefnadskostnaderna för en tarflig landtstatstjenstemans familj förr och nu.

Jemförelsen sker mellan åren 1858 och 1873 samt afser både land och stad. Att denna beräkning innebär alla inre kriterier att vara sannfärdig tror jag enhvar skall medgifva, som tager del af den. Jag vill endast anföra, att kostnaden för ljus och lampolja beräknas lägre för 1873 än för 1858 af det naturliga skäl, att 1858 fotogen ej ännu kommit i bruk. Lefnadskostnaden för en sådan familj, som nämnd är, beräknas i stad för 1858 till 2,739 kronor, men för 1873 till 4,337 kronor. Detta gör som man finner 63 procents förhöjning. På landet beräknas kostnaden för en sådan familjs underhåll för 1858 till 2,454 kronor och för 1873 till 3,770 kronor, eller 65 procent högre. Jag tillåter mig vidare att ur Konungens Befallningshafvandes i Kopparbergs län framställning anföra en omständighet, nemligen den, att de indelta räntor, hvilka varit anslagna till landssekreterarens lön och som år 1855 omsattes till belopp af 1,551 R:dr, nu efter 1873 års markegångspris beräknats utgöra 4,076 R:dr 70 öre. Sanningen till pris vill jag dock nämna, att dessa räntor äro kol-räntor, hvilket gör att den oerhörda skilnaden låter förklara sig. Förhållandet visar dock huru ofantligt försämrade tjenstemännens lönevilkor blifvit. Jag tror således att regeringen har fullkomligt

rätt

rätt i det antagande, att de löner, som beviljades 1856 och 1858, nu hafva en köpförmåga af minst 30 procent mindre än då de beviljades.

Vidare må det tillåtas mig att något motivera regeringens förslag, att dyrtidstillägg må utgå redan för det löpande året 1874. Jag anser mig då böra upplysa, att redan vid slutet af 1872, då frågan var om statsregleringen för 1874 och förberedelserna till 1873 års riksdag, kom under öfvervägande, huruvida ej dyrtidstillägg borde begäras för 1874, men ganska naturligt är, att regeringen endast högst undantagsvis gör en sådan begäran. Att den då ej gjordes, derom kan åtskilligt sägas, men då den emellertid ej gjordes, så torde det hafva varit nödvändigt att den nu framstälts, och den omständighet, att riksstaten för 1874 i öfrigt är reglerad, anser jag icke vara något hinder för att bevilja dyrtidstillägg för detta år, derest ett sådant tillägg anses rätt och billigt. De, som vänta tillägg för 1874, hafva lidit redan 1873 och lida 1874 och, derest dyrtidstillägg beviljas endast för 1875, kommer det måhända dem ej till godo. Regeringen anser således önskligt att det dyrtidstillägg, som riksdagen beviljar, må beviljas för båda åren, men skall någon jemförelse ske emellan de olika meningarne om den tid, för hvilken dyrtidstillägg bör beviljas, så kan regeringen ej finna annat än att deras resonnement är mera logiskt, hvilka anse att tillägg bör nu beviljas endast för 1874 och att man bör se tiden an för 1875. Regeringen hyser dock fortfarande den åsigt, att dyrtidstillägg bör beviljas för både 1874 och 1875.

Efter denna allmänna framställning torde jag få öfvergå till den nu föredragna punkten och jag vill icke fördölja att någon tvekan kan uppstå om den rätta meningen af Utskottets hemställan "att Riksdagen må Kongl. Maj:ts förevarande nädiga framställning på det sätt bifalla, att för tillämpning under år 1875 af härhos fogade aflöningsstat, Justitie-statsexpeditionens anslag för nämnda år må med 6,800 kronor förhöjas."

Ser man på reservationerna, finner man, att en reservant uppfattat denna hemställan så, att meningen är att hela anslaget skulle uppföras på extra stat. Jag kan dock ej tro att Stats-Utskottet anser, att hela Kongl. Maj:ts kansli skall sättas på extra stat. I likhet med de öfriga reservanterna antager jag att Utskottets mening är, att den begärda tillökningen ej uppföres på definitiv stat, utan må af Kongl. Maj:t vid hvarje riksdag äskas. Ett likartadt exempel finnes redan i vår konstitutionela praxis. Anslaget till slöjdskolan är nämligen till en del uppfördt på definitiv stat och till en del på extra stat, och den sednare delen är föremål för Kongl. Maj:ts framställning till hvarje särskild riksdag. I alla fall är högst angeläget att ej någon tvetydighet må uppstå vid tolkningen af Utskottets förslag och jag bör därför säga huru regeringen tyder detsamma. Regeringen tyder det så, att Kongl. Maj:t är deraf oförhindrad att under loppet af 1875 utnämna byråchefer på ordinarie stat, men att efter 1875 en sådan utnämning icke kan ske. Skulle denna tydning vara felaktig, anhåller jag att någon ledamot af Stats-Utskottet ville framställa sin uppfattning af den förevarande punkten.

Jag ber nu att få yttra något med afseende å de af Kongl. Maj:t föreslagna lönebelopp för expeditionschefer, byråchefer, registratorer och kanslissekreterare, hvilka belopp Utskottet nedprutat. Först vill jag afgifva den bestämda förklaring, att dessa belopp äro föreslagna utan afseende å någon prutmän, och jag tror äfven att det ej vore lyckligt om representationen prutar på de af Kongl. Maj:t föreslagna lönerna, ty deri kan ligga en frestelse för regeringen att, med tanken på en möjlig nedprutning, begära för höga anslag. Hvad nu särskildt expeditionscheferne beträffar, tror jag att de för dem äskade lönerna ej äro för höga, åtminstone icke för expeditionscheferne i de med mycket arbete belastade departementen. Dessa embetsmän äro dagligen sysselsatta 12 à 14 timmar och deras arbete betingar, med särskildt afseende å de högt uppdrifna lefnadskostnaderna i hufvudstaden, enligt regeringens tanke en lön af 7,500 kronor. Om dessa platser skola besättas med dugliga personer, måste lönen vara något lockande. Då år 1871 en expeditionschefsplats skulle tillsättas i civildepartementet och jag sökte en lämplig person på de håll, hvarifrån dessa platser pläga besättas, fick jag af tre personer nekande svar. Jag är nästan öfvertygad att, om lönen då varit 7,500 kronor, så hade svaren ej utfallit nekande. Likaledes finner jag den af Kongl. Maj:t för byråchefen föreslagna lön af 6,000 kronor ej kunna nedprutas. Enligt Utskottets förslag skulle lönen för de äldste kollegiuråden och revisionssekreterarne blifva 6000 kronor, men regeringen skulle hafva att bjuda byråcheferne endast 5,500 kronor. Jag tror, att man genom att bestämma lönen till detta belopp inskränkte regeringens val af byråchefer till departementens tjänstemän, hvilket förhållande ingalunda vore önskligt. Äfven den lilla nedprutning, Utskottet föreslagit beträffande kanslissekreterarnes löner, anser jag ej vara lämplig. Skola dessa sköta sina tjänster med nit och glädje, är 4,500 kronor ej för hög lön. Man kan väl bestämma att en tjänsteman ej får innehafva mer än en allmän tjänst, men man kan icke hindra honom att söka förskaffa sig biförtjenst genom enskilda uppdrag. Samma förhållande är med registratorerne, hvilkas aflöning gerna hade kunnat satts högre. Af stor vikt är att hafva en registrator, som stadnar på sin plats, ty denna tjänsteman är så att säga en sammanhållande kraft inom departementet. Det af Utskottet anförda skäl för nedsättning i de af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppen, eller att "Utskottet i förslaget saknar ett bestämdt uttalande af förbud mot samtidigt uppbärande af lön för flera tjänster", kan jag ej finna vara något skäl för nedsättning, ty då nu en protokollssekreterare, innehafvare af tredje gradens tjänst, ej får med denna tjänst förena annan, så kan man väl deraf sluta, a majore ad minus, att den, som innehar en med 4,500 kronor aflönad tjänst, ej får bekläda annan allmän tjänst.

Jag torde i sammanhang härmed få yttra mig om momentet b), ehuru det ännu ej fördragits. Utskottet föreslår deri riksdagen att vägra för 1874 skilnaden mellan det i 1874 års stat fastställda anslaget till Justitie-statsexpeditionen och det nu begärda. Jag kan dock ej finna något skäl att uppskjuta genomförandet af en organisation, som Utskottet, och jag tror äfven Riksdagen, erkänner gå i den rätta riktningen. Kansliets tjänstemän skulle härigenom komma

i en mycket dålig ställning, ty just derigenom, att Kongl Maj:t begärt för detta år skillnaden mellan det gamla anslaget och det, som afsetts för den nya organisationen, har Kongl. Maj:t kunnat underlåta att begära dyrtidstillägg för dessa tjänstemän. En förmån vore afven om organisationen genast sattes i verket, då man derigenom vunne ett års tidigare erfarenhet om dess lämplighet. Den lilla anvisning, momentet b) innehåller, att Kongl. Maj:t må använda de löner, som inom kansliet kunna finnas vakanta, anser jag ej gagna till mycket.

Till sist ber jag att få beröra ett vilkor för dyrtidstilläggs uppbärande, som af Utskottet blifvit föreslaget, icke här, men under mom. d) af punkt 5, nemligen "att, då tjänsteman på grund af erhållen ledighet utöfver sex månader icke bestrider sin tjänst, dyrtidstillägget för vikariatstiden tillfaller den person, som tjänsten uppehåller." Skulle jag här våga en slutledning, e contrario, så blefve den, att då en tjänsteman på grund af erhållen ledighet under kortare tid än 6 månader icke sköter sin tjänst, så får han uppbära dyrtidstillägget oafkortadt. Detta tror jag ej vara billigt; ty dyrtidstillägget bör betraktas såsom en del af lönen. Genom 1858 och 1868 årens bref är redan bestämdt, huru i händelse af en tjänstemans ledighet och vikariat lönen skall fördelas. Det af Utskottet uppställda vilkoret anser jag således kunna falla bort. Jag skulle emellertid önska att någon af Utskottets ledamöter ville upplysa huru detta vilkor bör förstås, på det att, derest detsamma af Riksdagen antages, någon tvetydighet vid dess tillämpning ej må ega rum.

Jag skulle hafva åtskilligt att tillägga, men vill ej längre upptaga Kammarrens tid, utan endast förklara att den skriftliga uppfattningen af detta mitt yttrande ej kommer att af mig justeras.

Grefve af Ugglas: Ehuru jag icke finner det underligt, att Statsrådet och chefen för Civil-departementet betraktat frågan i sin helhet, ber jag dock att få fästa uppmärksamheten derpå, att det i denna punkt icke egentligen kan blifva fråga om dyrtidstillägg och att det vore nyttigast att spara alla yttranden derom, tills vi kommit till den del af Utskottets betänkande, som handlar om anslagen till Justitie-kanslersexpeditionen, emedan, då beslutet om dyrtidstillägg först vid denna punkt kan fattas, man annars komme att diskutera frågan två gånger. Hvad som här föreligger gäller blott, huruvida Riksdagen, med gillande af det förslag till anordning af Kongl. Maj:ts kansli, som af Kongl. Maj:t blifvit uppgjort, vill uppföra de löner, som Kongl. Maj:t till detta ändamål begärt, eller andra löner, som Riksdagen kan pröfva lämpliga, på ordinarie stat eller endast såsom tillfälligt anslag för 1875. Departements-chefen syntes tveksam, huruvida Utskottets mening varit den, att dessa löner i sin helhet skulle uppföras på extra stat; det är verkligen meningen, och man kan icke gerna få någon annan uppfattning derom, då man läser trettonde sidan i Utskottets betänkande, der Utskottet anser sig "icke kunna tillstyrka Riksdagen att nu ingå i definitiv pröfning af de för den nya organisationen uppgjorda aflöningsstater", och föreslår, "att den nädiga framställningen om förändrad organisation af statsdepar-

tementens kansliexpeditioner för närvarande endast må föranleda till anvisande af de för samma organisation under år 1875 erforderliga medel.“

På sådant sätt uttrycker sig Utskottet. Vi böra dervid ihågkomma, att det är fråga om en ny organisation med i de flesta fall helt och hållet nya tjänster. Några löner för dessa tjänster, från det ögonblick organisationen inträder, finnas således icke förrän Riksdagen beviljat sådana. Det torde då vara gifvet, att hvad som nu är i fråga att beviljas, måste anses såsom nya löner, såväl byråchefernes som kanslisekreterarnes, hvilka senare äfven till benämningen äro nya tjänstemän. Vid sådant förhållande måste frågan blifva beroende deraf, huruvida Riksdagen, med fullt godkännande af Kongl. Maj:ts förslag, vill definitivt fastställa detta eller endast för 1875 anvisa de erforderliga lönebeloppen. Om det senare blir fallet, finnes visserligen förhoppning, men icke någon säkerhet att Riksdagen sedermera skall för tiden efter 1875 fatta lika beslut och medgifva bibehållandet af samma tjänster, och samma löner. Det är denna osäkerhet, som jag påpekat i min reservation och hvars följder jag, i likhet med hvad chefen för Civil-departementet nys yttrade, anser komma att verka menligt på genomförandet af en sak, som efter min öfvertygelse är god och ändamålsenlig. Frågan om hvad i detta afseende är riktigast, förekommer mig mycket enkel. Från den stund, jag finner det förslag, som Kongl. Maj:t framlagt, vara godt och nyttigt, så önskar jag, att det må kunna träda i verket ju förr desto heldre.

Det torde, såsom äfven chefen för Civil-departementet ådagalade, blifva svårt, att i närvarande stund erhålla lämpliga personer till byråchefer för år 1875, just därför att det icke kan beredas dem någon säkerhet att äfven år 1876 blifva bibehållna vid tjänst och lön. Gillar Kammaren, såsom Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet och med högst få undantag hela Utskottet det gjort, den af Kongl. Maj:t föreslagna nya organisationen af kansliet, då anser jag också, att Kammaren bör icke allenast för närvarande bevilja det begärda anslagsbeloppet, utan äfven fastställa de nya lönerna på ordinarie stat och derigenom göra det möjligt för Kongl. Maj:t att utan uppskof bringa organisationen till stånd. På dessa skäl, som jag närmare framhållit i min reservation, får jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition så väl i afseende å lönernas belopp, som deras uppförande på ordinarie stat.

Friherre Stjernblad: En föregående talare har redan utvecklat de skäl, som synas bjuda, att man vid denna punkt icke bör se frågan i sin helhet och således icke diskutera förslaget om dyrtidstillägget, vare sig för det ena eller andra året. Här föreligger endast behandlingen af den stat för Justitie-statsexpeditionen, som Kongl. Maj:t har föreslagit, och dervid är att taga i betraktande, huruvida man bör sätta densamma på ordinarie eller extra stat. Herrarne torde finna, att samtliga Utskotts-ledamöterna från denna kammare hafva reserverat sig mot Utskottets förslag att sätta detta anslag på extra stat; och de skäl, som tala för att uppföra detsamma på or-

dinarie stat. äro så klara och tydliga samt kunna läsas i reservationerne, så att jag icke skall upptaga Kammarens tid med att återupprepa dem. Den enda skiljaktighet, som förefunnits mellan Utskottsledamöterna af denna kammare, är, att tvänne af dem funnit skäl att i allo bifalla Kongl. Maj:ts förslag äfven hvad lönebeloppen beträffar, hvaremot de öfrige godkännt detsamma med det undantag, att expeditionschefens lön blifvit nedsatt till 7,000 Rdr. Detta har icke föranledts af någon sparsambets- eller missundsambetskänsla från vår sida, men det har skett i följd af en jämförelse med de blifvande lönestater, hvartill förslag blifvit af åtskilliga Verk till Kongl. Maj:ts inskickade. Man finner då till exempel, att lönerna för de äldsta hofrättsråden blifvit satta till denna summa och då torde väl billigheten kräfva, att expeditionschefs-platsen hvilken tillsättes på förordnande, och som i de flesta fall blott är ett steg till vidare befordran, icke blifver bättre afönad. Med anledning häraf ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt, blott med det undantag att lönen för expeditionschefen bestämmes till 7,000 Riksdaler.

Herr von Koch: Jag har egentligen begärt ordet för att svara en i min tanke vigtig grundsats. När Riksdagen gång efter annan med en viss otålighet begärt en reorganisation af Embetsverken, så tror jag icke det är rätt, att Representationen, då Kongl. Maj:tt nu gått Riksdagens önsknings till mötes och framställt ett så pass fullständigt förslag som det förevarande, nämligen rörande hela den administrativa delen af Kongl. Maj:ts Kansli, skulle undanskjuta den definitiva pröfningen af detta förslag -- om hvilket Utskottsmajoriteten yttrat, att det går i en riktning, som otvifvelaktigt är den rätta -- därför att man vill invänta framläggandet af öfriga reorganisationsförslag, hvilket man tror skola ske vid nästa riksdag. Jag hör också till de otålige, jag erkänner det, men jag kan icke tro det vara möjligt, att till nästa riksdag skulle kunna framläggas förslag till reglering af alla Embetsverk, aldra minst, om man vill till denna tid uppskjuta granskningen af de förslag, som man nu kunde antaga. Jag finner för min del icke den minsta anledning till att göra någon anmärkning vid Kongl. Maj:ts förslag i afseende på lönerna och tjänstgöringens indelning i Justitie-statsexpeditionen. Som jag tjänstgjort inom Justitie-departementet i några och fyratio år, så tror jag mig kunna tala med någon erfarenhet derom, och jag anser för min del icke, att, med afseende på hvad man bör fordra af dessa embetsmän, lönerna äro för stora, om man skall få personer med fullt erforderliga egenskaper. Det är visst sannt, hvad expeditionschefen beträffar, att, om man beräknar hans göromål efter arbetsförteckningarne eller hans sýselsättning med de kuranta ärendena, skulle denna plats kunna skötas till och med af en kanslisekreterare; men Chefens närmaste man i det departement, der icke allenast förekomma frågor om förändringar i civil- och kriminal-lagstiftningen, utan äfven åtskilliga administrativa frågor af stor vigt, såsom tillsättning af embetsmän, fängvårdsärenden m. m., bör vara hemmastadd i nästan alla grenar af såväl den svenska som den utländska lagstiftningen, för så

vidt han skall kunna fylla sin plats och vara Justitie-statsministern till hjälp vid dennes ansvarsfulla åliggande, i synnerhet i tider, då, i följd af nationens fordringar och Riksdagens uttalade önskningsar, man måste på allvar gripa sig an med ändringar i lagstiftningen.

Den siste ärade talaren, för hvars moderata yttrande jag bringar min tacksamhet, anförde såsom skäl för nedsättning i den för Expeditionschefen föreslagna lön, att denne skulle få en högre lön än de äldsta hofrättsråden. För min del skulle jag icke hafva något emot, om så blefve förhållandet; ty jag tror, med all respekt för Herrar hofrättsråd, att icke alla sådana passa till Expeditionschefer, enär det fordras särskilda administrativa egenskaper för att väl fylla en expeditions-chefs plats. Jag hyser för öfrigt, i motsats till den siste ärade talaren, den åsigt, att en person sådan som en expeditions-chef, hvilkens tjänst är mera tillfällig och ofta beror på ombyte af departements-chef, bör vara, i följd af att han står på flyttbar fot, bättre aflönad, än de, som innehafva ständiga platser. Jag vill härvid i förbigående anmärka, att jag gerna skulle se, att hofrättsråden finge lika mycket, ja till och med mera, i lön, ty jag tror, att det är en dålig hushållning att knussa med löner till domare.

På grund af hvad jag här anført, anhåller jag om bifall till momentet A. i Kongl. Maj:ts förslag.

Grefve Posse: Då jag går att yrka bifall till Stats-Utskottets betänkande ber jag att få angifva de skäl, som dertill föranleda mig. Jag förbiser icke vigten af att här föreligger förslag till förändrad organisation af embetsverken, och jag är därför tacksam samt motsätter mig icke bifall till anslaget beviljande, men jag kan icke finna, att det genast bör uppföras på ordinarie stat, och jag har för denna min åsigt funnit ett ytterligare stöd i Herr civil-ministerns nyss afgifna yttrande. Jag hyser den åsigt, att hvarje embete bör betalas efter det arbete det uträttar. Nu skulle otvifvelaktigt ett bifall till den för Justitie-statsexpeditionen föreslagna stat äfven innebära ett godkännande hvad de öfriga Stats-departementen beträffar, och jag tror icke, att expeditionschefen i Justitie-departementet har så mycket att göra som expeditions-cheferna i några andra departement. Att det finnes en skilnad i detta hänseende, det har civil-ministern själf nyss vidgått, då han sade, att han icke ansåg den föreslagna lönen för stor "åtminstone för expeditions-cheferne i de arbetssammare departementen". Då jag dessutom icke anser det vara någon fara att detta anslag står ett år på extra stat, så ser jag icke något skäl till att nu uppföra det på ordinarie stat, hvarför jag yrkar bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det förslag till förändrad organisation af Kongl. Maj:ts Kansli, som blifvit af Chefen för Civil-departementet framlagdt, berör hufvudsakligen tre olika frågor: först angående indelningen i byråer inom departementen, sedermera beträffande de biträden, dessa byrå-chefer skola erhålla vid arbetets verkställande, och slutligen rörande sättet för protokollsföringen hos

Kongl. Maj:t i Stats-Rådet. Jag anhåller att, i afseende på hvar och en af dessa frågor få yttra några ord.

Hvad indelningen i byråer angår, så har den, om icke till namnet, dock i tillämpningen funnits inom Civil-departementet i öfver tjugu år, ty den fanns redan vid den tid, då jag hade äran att vara medlem af Konungens Råd. Den infördes och ordnades af Statsrådet Almqvist, och till beröm för denna expedition får jag säga, att på den tiden behöfde man icke söka hvarken byrå- eller expeditionens-chefer utom sjelfva expeditionen, hvarjemte jag vill nämna, att dess dåvarande ledamöter sedermera intagit framstående platser inom olika grenar af administrationen. Om sedermera ett annat förhållande i nyssnämnda hänseende uppstått, så kan det åtminstone icke läggas den dåvarande departements-chefen till last. Byrå-indelningen inom Civil-departementet är således gammal, och jag tror, att den äfven af erfarenheten bevisats vara lämplig. Den är äfven införd och tillämpad i Ecklesiastik-departementet. Inom Sjöförsvars-departementet behöfdes på den tiden, i anseende till förvaltningens mindre omfång och vidsträcktighet, icke någon byrå-indelning, men inom Landtförsvars-departementet egde i viss mån en sådan fördelning rum. Det nu framlagda förslaget innebär således icke någon nyhet, utan är en utveckling af hvad som redan varit inom Stats-departementen pröfvadt och af erfarenheten godkändt. Hvad som deremot är nytt, är sättet att åt dessa byrå-chefer bereda biträden. Man tager bort kanslister och kopister och vill i stället hafva amanuenser, hvilka man vill hugna med ett, såsom orden lyda i Stats-Utskottets förevarande utlåtande, "i de flesta fall långvarigt, lönlöst arbete". För min del kan jag icke anse det vara särdeles lyckligt att bereda en embetsmannacorps utsigter till ett långvarigt, lönlöst arbete. De flesta af dem äro icke i den ställning, att de, utan ekonomisk olägenhet och möjligen ruin, kunna arbeta på sådana vilkor, och om man, genom införande af en sådan inrättning lyckas förderfva vår svenska embetsmannacorps, så har man gjort ett ganska dåligt arbete. Jag är således ganska tveksam, om det kan vara nyttigt att införa en sådan institution, som den här föreslagna.

Jag öfvergår nu till frågan om protokollsföringen. Om denna säges det i korthet, att den skall ordnas "på det sätt att deri icke intages redogörelse för handlingarnes innehåll". Protokollen skulle således komma att förvandlas till ett sådant register, som för närvarande föres i embetsverken. Men hvad blir väl följden häraf? Jo följden blir att, i stället för att protokollen hos Kongl. Maj:t äro hufvudsaken, och att sedermera expeditionerna efter detta protokoll utskrifvas, utan att behöfva underkastas någon justering eller granskning i Konungens Råd, så blifva, efter denna förändring, expeditionerna hufvudsaken och protokollet en bisak. Det är naturligt, att de lösa ark, hvarpå expeditionerna äro uppsatta, lättare kunna förkomma än ett helt protokoll — ty något sådant hör till sällsyntheterna — i följd hvaraf jag tror, att, genom denna förändring, säkerheten i arbetssättet skulle komma att till stor del förringas; och jag tror, att efter denna reform skulle Riksdagen gerna kunna indraga Konstitutions-Utskottet, för så vidt det skall granska statsråds-pro-

tokollen, ty af dessa skulle Utskottet icke vidare kunna inhemta något och följaktligen icke på grund deraf kunna stadga något omdöme. Jag hyser således, i afseende på denna förändring, stora betänkligheter och, bland andra, äfven den, hurnvida denna förändring är med vår gällande grundlag öfverensstämmande.

Såsom en naturlig konklusion, af hvad jag nu anført, följer, att jag för min del icke är angelägen, att det opröfvade förslaget genast göres definitivt, och jag anhåller därför, att den tillökning i anslaget, som nu är ifrågasatt, icke måtte genast uppföras på ordinarie stat. Vi få väl under ett års tid se, huru förslaget tager sig ut, och, om jag icke allt för mycket bedrager mig, så lär erfarenheten komma att visa, att det behöfver i åtskilliga delar justeras.

Grefve Beck-Friis: Då åtskilliga talare här yrkat bifall till detta betänkande, i hvad det angår anslagets uppförande på extra stat, så anhåller jag att få med några ord bemöta detta, helst jag sjelf, vid frågans första behandling i Utskottet, befann mig på samma ståndpunkt. Det är naturligt, att man, i betraktande deraf, att förslag till förändring af embetsverkens organisation snart kommer att framläggas, kunde tänka sig, att stats-departementens organisation skulle komma att något förändras, och att det i följd deraf vore mindre lämpligt att sätta deras löner på fast stat. Man ansåg det så mycket mindre farligt att göra dem rörliga, som de flesta af tjänstemännen skulle komma på rörlig fot, nämligen expeditiionscheferne, byrå-cheferne, alternativt, och amanuenserne. Man ansåg därför, att anslaget kunde för denna gång uppföras på extra stat, men vid närmare skärskådande af Kongl. Maj:ts framställning finner man, att, vid tillsättningen af dessa platser, sådana förbehåll äro gifna, att något hinder för en blifvande förändring icke kan uppstå, genom att anslaget ställes på ordinarie stat. Det heter nemligen i den Kongl. propositionen: att regleringen skall ske med förbehåll af de bestämmelser, som, i fråga vare sig om aflöningsens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar eller på annat sätt, eller ock om vilkor för dess åtnjutande kunna framdeles, efter pröfning af den föreslagna komiténs betänkande om de förvaltande verkens löneförhållanden, finnas af jämförelsen dermed eller af andra omständigheter påkallade. Det är således klart, att, om Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts framställning och dessa tjänster tillsättas med detta förbehåll, Kongl. Maj:t är alldeles oförhindrad att sedermera vidtaga hvilka förändringar som helst i fråga om dessa löner; och då jag, lika med Utskottet, anser den föreslagna förändringen gå i en riktning, som är den rätta, så har jag icke kunnat annat än biträda den reservation, som af några utaf denna Kammarens ledamöter blifvit afgifven, hvarför jag yrkar, att anslaget måtte blifva ordinarie.

Hvad åter beloppet af de föreslagna lönerna angår, så har jag, på sätt reservationen innehåller, förenat mig med dem, som tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag rörande lönebeloppet för byrå-chefer, kansli-sekreterare och registrator, men ansett en nedsättning i expeditiions-chefens lön vara på sin plats. Om Herrarne taga denna organisation i betraktande, så torde Herrarne finna, att allt går ut

på att fördela arbetet så, att expeditions-chefens plats blir mindre ansträngande än förut, och att byrå-cheferne komma att öfvertaga en stor del af det arbete, som hittills tillhört expeditions-chefen. Att under sådana förhållanden ytterligare höja expeditions-chefens aflöning hafva vi icke ansett lämpligt, i synnerhet som den af oss föreslagna tillökning fullt komme att motsvara det dyrtidstillägg. Kongl. Maj:t i andra delar föreslagit. Expeditions-chefen åtnjuter nemligen en lön af 5,500 R:dr och skulle enligt vårt förslag få 7,000 R:dr. Det finnes således, efter min tanke, mycket, som talar för att bestämman denna lön till sistnämnda belopp. Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition i hvad den angår anslaget uppförande på ordinarie stat, och jemväl, beträffande lönebeloppen, dock med det undantag, att expeditions-chefens lön bestämmes till 7,000 R:dr.

Herr Rydin: I afseende på denna punkt har jag en anmärkning att göra beträffande den aflöning, som föreslagits för en af de tjänstemän, som äro uppförde i den nya staten för Justitie-departementets expedition, nemligen den byråchef, som har de statistiska ärendena om hand. Denna byråchef kan efter min uppfattning icke gerna ställas lika med öfrige byråchefer; ty hela hans verksamhet är af annan berkaffenhet och fordrar en helt olika administrativ kapacitet och särskilda egenskaper. Det är ett hufvudsakligen på ordentlighet beroende och mera mekaniskt göromål, som visserligen medför trägen sysselsättning, men icke erfordrar de studier, den underbyggnad och embetsmannaskicklighet, som är oundgänglig för de öfrige. Då jag fann, att hans lön det oaktadt var stäld lika med öfrige byråchefers, kan jag icke neka, att det föreföll mig litet besynnerligt och detta så mycket mera, då jag jemförde hans aflöning med chefens för statistiska centralbyrån. Aflöningen åt ofvannämnde byråchef är nemligen af Kongl. Maj:t i den nya staten föreslagen till 6,000 R:dr, medan den sednares lön deremot blott utgör 5,000 R:dr, visserligen med begäran om dyrtidstillägg för 1874 och 1875. Jag kan icke finna annat, än att denne byråchef i Justitie-departementet är jemförlig med aktuarierne i statistiska byrån, och dessa hafva blott 2,500 R:dr i lön, hvilket belopp under 15 års tjänstgöring kan gradvis ökas till 4,000 R:dr. Att på sådant sätt aflöna en person, som har en underordnad statistisk sysselsättning, så att han får större lön, än den som är den egentliga själen i den statistiska verksamheten och måste anses såsom ledaren af det hela, kan jag för min del icke anse för riktigt. Jag får därför föreslå, att hans lön bibehålles vid det belopp, som Stats-Utskottet föreslagit; han har för närvarande 4,500 R:dr; med beräkning af dyrtidstillägg borde han erhålla 900 R:dr dertill; men om man gifver honom 1,000, så komme hela lönen att uppgå till 5,500 R:dr.

I öfrigt kan jag icke annat än instämma i deras mening, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag har varit tveksam i afseende på lönerna, åt expeditions-chefer; men efter det yttrande, som chefen för Civil-departementet nyss afgifvit, finner jag icke skäl att yrka nedsättning i desamma.

Hvad beträffar sjelfva organisationen af kansliet, hör jag till dem, som anse den innebära en bestämd fördel och böra utöfva ett

stort och gagneligt inflytande på regeringsärendenas utredning till lättnad för departements-chefen. Det yttrades af en aktad talare, att det möjligen kunde vara stridande mot grundlagen, att på det sättet anordna protokollssekreterarnes verksamhet, att de blefve hvad man nu vill benämna kanslisekreterare. Jag kan icke finna, i hvad afseende detta skulle stå i strid med grundlagen mera än det nuvarande förhållandet gör. Ty om den person, hvilken såsom protokollsförande skall vara närvarande i konseljen vid regeringsärendenas afgörande, kallas protokollssekreterare eller kanslisekreterare, kan väl vara likgiltigt. I ett hänseende vill jag dock gifva den ärade talaren rätt i hans anmärkningar i afseende på protokollet i statsrådet. En brist finnes, men den tillhör icke endast den nya anordningen, utan förefinnes äfven för närvarande, nemligen att man ur statsrådsprotokollen aldrig får någon generel öfversigt af de ärenden, som på samma dag förekommit i konseljen. Man får särskilda protokoll från de olika departementen, men icke någon öfverblick, som visar i hvilken ordning ärendena förekommit. Skulle man göra någon förändring i den riktning, som den ärade talarens anförande gick, så vore det att införa något liknande den norske statssekreteraren. Det vore utan tvifvel af vigt, om man af protokollen kunde se icke blott, hvilka ärenden blifvit föredragna, utan äfven hvilka på grund af föredragningslistan bort föredragas, men icke medhunnits; äfven kunde det icke skada, om protokollen upplyste, hvilka ärenden af en eller annan orsak blifvit uppskjutna till en blifvande konseljdag. Men som förhållandet nu är, innehålla protokollen nästan ingenting annat än hvad man kan finna genom att gå upp i de särskilda departementen och taga kännedom om promemorierna öfver de inkomna handlingarna och koncepterna till de utgående skrivelserna. Jag har blott velat nämna detta i förbigående och tillika fästa uppmärksamheten derpå, att de brister, som dessa anmärkningar beröra, lika väl förefinnas i de gamla protokollen som i de nya. Att åter dessa senare skulle blifva svårare för Konstitutions-Utskottet att granska, tror jag icke med något skäl kunna påstås; tvärtom är jag öfvertygad, att de skola medföra en väsendtlig lättnad. Man får i korthet reda på de ärenden, som blifvit föredragna, och såsom bilagor erhåller man de i dessa ärenden utgående expeditionerna. Man får på det sättet en lättare öfversigt öfver regeringsärendena, än man förut kunde bereda sig, då man blott hade korta rubriker att följa och var tvungen att gå igenom den långa reeiten för att komma till kännedom om beskaffenheten af regeringens beslut.

Mitt yrkande blir således, på grund af hvad jag anført, bifall till Kongl. Maj:ts proposition med nedsättning i lönen för byråchefen för de statistiska ärendena från 6,000 till 5,500 R:dr.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Wallenberg: På grund af hvad här blifvit anfördt och särdeles sedan Herr Civil-ministern förklarar, att den af regeringen gjorda framställningen icke innefattar någon prutmån, får jag förklara, att jag, med den kännedom jag eger om lefnadskostnaderna i

hufvudstaden, icke anser de siffror, som äro framställda i Kongl. Maj:ts förslag, vara för högt beräknade. Jag anhåller derfore hos Herr Talmannen om proposition på bifall till det anslag, Kongl. Maj:t i denna punkt äskat; men i afseende på frågan om anslagets uppförande på ordinarie eller extra stat, så ansluter jag mig till Stats-Utskottets mening, och detta, emedan jag anser, att det anslaget aldrig borde komma på ordinarie stat. Det är, efter mitt förmenande, en orimlighet, att tjänstemännen i Kongl. Maj:ts kansli skola vara *imamovibla*, då chefen är *amovibel*. Man måste således betala dem ordentligt, men också tillse, att de icke få en orubblig ställning, äfven sedan de visat sig mindre tjänstedugliga.

Jag yrkar vördsamt, att anslagsbeloppet måtte beviljas, men att Stats-Utskottets förslag, att anslaget måtte uppföras endast för 1875 måtte af Kammaren bifallas.

Herr Carlson: Då Utskottet yttrat sig gilla den af Kongl. Maj:t föreslagna organisationen af Konungens kansli, men ändamålsenligheten deraf här blifvit bestridd, så torde det tillåtas mig att med några ord framlägga de grunder, som bestämt Utskottets omdöme i detta afseende. Denna organisation har blifvit utförligt diskuterad inom Utskottet och resultatet har varit, att omdömet allmänt visat sig vara för densamma. För min del anser jag denna organisation icke allenast för riktig, utan äfven för den enda rätta. Dess styrka ligger i två omständigheter, först och främst den, att arbetets fördelning alltid gifver ett bättre arbete. Förut har hvarje tjänsteman inom ett departement gått öfver det hela; nu skulle vissa tjänstemän få vissa ärenden att bearbeta. Den andra stora fördelen består deruti, att det genom den nya anordningen inträder en verklig bearbetning af målen från kanslitjänstemännens sida, i stället för att deras åligganden förut nästan helt och hållet inskränkte sig till handhavande af de egentliga expeditionsgöromålen. Derigenom blifva målen naturligtvis fullständigare beredda, jemte det att tjänstemännen sjelfve erhålla en tidigare öfning och sjelfständigare uppfattning. Man kunde möjligen önska, att organisationen varit till sin syftning ändå något mera bestämd; men bristen i detta hänseende kommer förmodligen deraf, att embetsverkens organisation ännu i allmänhet äro fulländad. En sådan bestämdhet tror jag skall genom sakens egen nödvändighet mera och mera göra sig gällande, så att kansli-expeditionerna upphöra att vara hvad de nu äro, nemligen blotta expeditioner, och i stället blifva verkliga departement.

Hvad beträffar det nya sättet att föra protokollen, har det redan af en ledamot i Konstitutions-Utskottet blifvit upplyst, att detta icke innebär något menligt för fullgörandet af den Utskottet åliggande granskningen af desamma, utan tvärtom. Dertill torde kunna läggas, att, efter den erfarenhet jag haft tillfälle att vinna, de Kongl. beslutens numera icke upptecknas på lösa lappar; utan det sammanhänger med byrå-indelningen, att expeditionerna äro på förhand uppsatta, hvarigenom större säkerhet vinnes än förut, då besluten muntligen affattades och sedermera nedskrefvos.

Endast i deras allmännaste drag har jag härmed angifvit de

grunder som varit bestämmande för Utskottet vid dess bedömande af den nya organisationen. Hvad nu angår frågan om dess uppförande på ordinarie stat, så har jag varit af den öfvertygelsen och är det fortfarande, att det embetsverk, som helt och hållet eller till någon del sättes på extra stat, icke kan arbeta med den kraft, som det i annat fall skulle göra, af det enkla skäl, att man icke kan förmå embetsmän att med en oviss framtid för blott ett år gå in på en plats med stort ansvar och som tager betydliga arbetskrafter i anspråk. En talare midt emot mig yrkade att man här borde använda den extra staten, emedan de tjenstemän, om hvilka nu är fråga, icke borde utnämnas med fullmakt. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att dessa två saker alldeles icke äro liktydiga. Man förblandar ofta, såsom en reservant till denna punkt äfvenledes gjort, de båda begreppen, att uppföra på extra-ordinarie stat och att meddela förordnande i stället för fullmakt. Sjelfva embetsverket måste vara permanent tillika med den stat, hvarå det är uppfördt; men detta hindrar icke, att innehafvandet af vissa tjänster inom detsamma kan ställas på förordnande. Så är ju fallet med expeditiionscheferne; deras arvode är icke uppfördt på extra stat, utan på ordinarie, men sjelfva kvarblifva de på sina platser icke längre än de hafva sina chefers förtroende. Samma förhållande skulle åtminstone till en del inträffa med byråcheferne efter Kongl. Maj:ts förslag, så att de skulle kunna lika väl tillsättas med förordnande som erhålla fullmakt på sina platser. Ett sådant system kan helt och hållet införas, om man finner det lämpligt, utan att man därför behöfver hålla sjelfva staten oupphörligt sväfvande genom att sätta de på densamma belöpande anslagen på extra stat. Nödvändigheten att för arbetets kräftiga bedrivande kunna påräkna verkliga förmågor, det är det hufvudsakliga skälet, hvarför den ordinarie staten hellre bör användas. På dessa grunder får jag yrka bifall till den af mig afgifna reservationen.

En speciel anmärkning har blifvit gjord i afseende på byråchefen för de statistiska ärendena. I Utskottet har man icke funnit skäl att i detta afseende vidtaga någon undantagsåtgärd. Den judiciela statistiken är ganska vidlyftig och blifver det allt mera. Jemförelsen med chefen för statistiska centralbyrån har nog sin träffande kraft; men denna chefslön har ännu icke varit föremål för öfvervägande i afseende på dess definitiva reglering; och det anmärkta missförhållandet torde då kunna afhjelpas på annat sätt, än genom att nedtrycka en byrå-chefslön inom Justitie-departementet. För min del har jag icke funnit, att denna lön är för högt tilltagen.

Hvad deremot beträffar expeditiions-chefslönen i Justitie-departementet, torde den, i anseende till de utsigter till snar befordran, som der företinnas, kunna anses tillräckligt hög, om den bestämmes till 7,000 R:dr. Jag fäster dock särskildt uppmärksamheten derpå, att man med ett sådant beslut icke har reglerat lönerna för de expeditiionschefer, hvilka tillhöra andra departement, som hafva mera omfattande göromål än detta.

Herr Statsrådet Wennerberg: Samma angelägenhet, som nu är föremål för Kammarens pröfning, återkommer visserligen under

åttonde hufvudtiteln; men enär ett mindre lämpligt tillfälle då torde erbjuda mig att derom yttra mig, så anhåller jag att nu med några ord få uttala mig om frågan i dess allmänhet, ehuru med särskildt afseende på dess betydelse för Ecklesiastik-departementets expedition.

Om man utgår från de motiv, som Stats-Utskottet i sitt utlåtande framhållit, ser jag icke, att man konsekvent kan komma till annat resultat, än det, hvartill denna Kammares reservanter inom Utskottet kommit; och mot yrkandet att sätta hela den nya organisationen på extra stat, hafva äfven inom denna Kammare så berättigade inkast blifvit gjorda, att denna del af saken icke torde behöfva skärskådas mera än som redan blifvit gjordt. Hvad deremot angår de föreslagna länernas storlek för de särskilde tjänstemännen inom kansliet, synes en större meningsskiljaktighet råda, men jag vågar likväl förmoda, att Kongl. Maj:ts förslag i detta afseende, skall finnas hafva träffat det rätta. Vill man, såsom man helt säkert bör, hafva fullt dugliga personer att upprätthålla såväl expeditions-chefernes göromål, som byrå-chefernes och kansli-sekreterarnes, så torde detta under närvarande förhållanden icke kunna ske, utan att man förskaffar dessa personer en sådan aflöning, att de finna sin uträkning vid att lemna ett mindre ansträngande arbete för att åtaga sig ett betydligt större och ansvarsfullare.

Under förlidet år uppgingo de under åttonde hufvudtiteln afgjorda mål till öfver 1,700. Fördelar man dessa till beredning på fyra byråer, och dertill lägger bestyren med den egentliga expeditionen, så nödgas man helt visst medgifva, att full sysselsättning finnes för hela den ifrågasatta tjänstemannapersonalen. Jag skulle icke våga påstå, att expeditions-chefens göromål äro mera betungande nu än förr, helst sedan man afräknat de mål, som komma att från honom öfverflyttas till byrå-cheferne, om icke det förhållandet, att vi nu hafva årliga riksdagar, gjorde det lätt att finna skilnaden i arbetet för en Expeditions-chef före 1867 och nu.

Två byråer hafva redan en temligen lång tid varit inrättade inom Ecklesiastik-departementet; och de hafva befunnits så ändamåls-enliga, att, så vidt nuvarande omständigheter det tillåtit, äfven de ärenden inom departementet, hvilka icke höra till dessa byråer, blifvit fördelade på tvänne andra efter samma grunder, som man följt vid bildandet af de först nämnda. Sålunda finnes redan inom Ecklesiastik-departementets expedition ett slags byråchef, hvilken handlägger ärenden angående fattigvården, medicinalväsendet och helsovården, samt en annan dylik för de rent ecklesiastiska målens beredning. Detta har, så vidt det låtit sig göra, fortgått under några år, oaktadt det naturligtvis mött rätt stora hinder derigenom, att de yttre villkoren för dessa byråers verksamhet icke kunnat iakttagas. Det är alltså intet tvifvel underkastadt, att byrå-indelningen åtminstone inom detta departement är af stor vigt. För dess ändamåls-enliga utveckling fordras dock dugliga fackmän såsom chefer; och vid sådant förhållande torde de för dem föreslagna lönerna icke kunna anses för höga.

Man har satt i fråga, huruvida icke expeditions-chefernes löner vore för högt tilltagna. Om man betraktar deras tjänster endast

såsom trappsteg till förmånlig befordran, så kan med skäl den ifråga satta lönen anses för stor. Men om man besinnar nödvändigheten af att för expeditionen ega en fullt pålitlig chef, och de ökade svårigheterna att erhålla en sådan mot den nuvarande aflönningen, så torde äfven för denna tjänst böra anvisas en någorlunda hederlig aflöning.

På grund häraf och med stöd af de reservationer, som finnas vidfogade Stats-Utskottets utlåtande, vågar jag hoppas, Kammarens bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: Den erinran mot min framställning, som blifvit gjord af en aktad representant för Gefleborgs län, att nemligen det mål, som jag anser eftersträfvansvärdt, skulle kunna vinnas äfven om anslaget uppfördes på ordinarie stat, anser jag mig icke kunna lemna helt och hållet obesvarad. Om anslaget uppföres på ordinarie stat tillsätts nemligen samtliga platser med personer, som erhålla fullmakter å sina sysslor, och dessa platser blifva i sådant fall vanligen upptagna för en half mansålder.

Det är detta, som jag anser bör förekommas, ty jag tror det vara önskvärdt och ligga i såväl statens som Regeringens eget välförstådda intresse, att kanslipersonalen tillsättes på ett sådant sätt, att den *kan* ombytas och att tjänstemännen der således icke äro fästade för lifstiden. Mera än en gång har jag hört Konungens rådgifvare — icke de närvarande, ty om dem är icke tillståndigt att yttra sig, utan af Departements-chefer från en förfluten tid — beklaga sig öfver *det arf de af sina företrädare erhållit*, äfvensom deröfver, att de måste anlita enskilda arbetskrafter för att kunna utföra hvad som bort af departementets embetsmän utföras. Under sådana förhållanden måste man eftersträfa att förr eller sednare komma derhän, att den, som åtager sig det ansvarsfulla värfvet att vara Departementschef, också må kunna ega rättighet att på statens bekostnad omgifva sig med en kanslipersonal, till hvars arbetsduglighet han sätter förtroende.

Den ärade talaren yttrade den åsigt, att en expeditions-chef torde hafva utsigt till snar befordran. Jag deremot anser, att den, som kommit till en sådan plats som en expeditions-chefs beställning, bör undvika att kasta ögonen till höger och venster efter andra sysslor och dymedelst försumma sina åligganden. Jag för min del tror icke det vara nyttigt att ställa aflöningsförhållanden så, att man ger en del i lön och en del i framtidsperspektiv, ty ju mindre en tjänsteman fikar efter framtidsutsigter åt andra håll, dess bättre blir sysslan skött.

En högt ärad medlem af Konungens Råd, som har rätt att i denna Kammare lemna de upplysningar han kan finna lämpliga, har behagat beröra åttonde hufvudtiteln och dervid anført att i Ecklesiastik-departementet årligen afgöras sjuttonhundra mål. Detta är godt och väl, men jag tillåter mig emellertid att fästa uppmärksamheten på att sådana siffror äro af föga eller ingen betydelse. Med huru många mål skulle icke det stats-departement, som komme att efterträda Kommers-kollegium, komma att prunka?

Herr von Koch: Jag begärde egentligen ordet för att yttra några ord i anledning af den siste talarens anförande. Då han yttrade, att det af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsbeloppet för expeditionshefer borde utan nedsättning bibehållas, är jag med honom deri fullt ense; men i afseende på frågan, huruvida lönerna böra uppföras på ordinarie eller extra stat, kan jag icke dela hans åsigt. Jag vet, att han icke är njugg på statens medel, när det gäller att få ett godt arbete utträttadt, men här är frågan, icke blott om att hafva ett någorlunda godt anslag att bjuda på, utan äfven derom att en expeditionshef eller byrå-hef, om han väl fyller sin plats, och kanske med familj flyttat från aflägsen ort, hvarpå exempel redan finnas, skall kunna bygga på ett anslag, beviljadt för mera än ett år i sender. Uppføres nemligen anslaget icke på *ordinarie* stat, så kunna hvarenda riksdag upprepas sådana debatter som denna, då man vid en stor reglering och för embetsmän, hvilka, inom förvaltningen, stå ministrarne närmast, prutar på några hundra riksdaler.

Lägger jag härtill hvad jag förut yttrat om det orimliga deri, att, sedan man först begärt en reglering, derefter utan hållbart skäl själf uppskjuta densamma, kan jag icke annat än vidblifva mitt förra yrkande.

Grefve af Ugglas: I afseende på yttrandet af en talare straxt här bredvid, att han ansåge det vara lämpligt att uppföra anslaget på extra stat, emedan han trodde det vara fördelaktigare, att en del af kanslipersonalen icke skulle vara fästad genom att tillsättas med fullmakt, utan kunna utses på förordnande tills vidare, ber jag endast få påpeka, att Kongl. Maj:t i sin proposition redan förutsatt, att byrå-cheferne skulle tillsättas på förordnande och således kunna skiljas från sina platser, hvilket redan nu är förhållandet med expeditionsheferne. Återstå således endast kansli-sekreterarne och registratorn.

Hvad denna senare beträffar tror jag icke att den ärade talaren afsåg honom, ty det är naturligtvis önskligt att han bibehålles vid sin plats så länge som möjligt och jag skulle till och med icke för min del icke hafva något emot om i afseende på honom ett åldertillägg medgäfves.

Hvad nu åter kansli-sekreterarne beträffar, så är det visserligen en sanning att man kunde tänka sig, att de skulle med vårdslöshet uppfylla hvad byrå-cheferne förelade dem, men detta blefve väl ändock händelsen endast i sällsynta fall och skulle erfarenheten gifva något sådant vid handen, så vet jag icke något hinder för att en förändring i det afseendet kan göras, äfven om staten för kansliet nu definitivt fastställes. Jag får ännu en gång fästa talarens och Kammararens uppmärksamhet på den skilnad, som uppstår, i händelse man, såsom han önskar, i och för ett fall, som ganska väl sedermera utan ändring i öfrigt kan regleras, uppför anslaget på extra stat eller, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, på ordinarie stat.

Det förra är att uppskjuta hela organisationen; och kunna, på sätt redan af ett par föregående talare blifvit betonadt, stora svårigheter uppstå för att kunna vid platserna fästa duglige män, om de

icke hafva full säkerhet för sin framtida ställning. Jag tror således icke att den lilla olikhet, som här kan förefinnas, bör för Kammaren kunna utgöra något hinder att godkänna hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att Stats-Utskottets förevarande hemställan måtte bifallas; 2:o att Kammaren, med afslag å samma hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning oförändrad; 3:o af Friherre *Stjernblad*, att Utskottets hemställan måtte afslås och Kongl. Maj:ts framställning bifallas endast med den förändring, att aflöningen för Expeditionens-*chefen* uti Justitie-statsexpeditionen ned-sattes från 7,500 kronor till 7,000 kronor; 4:o af Herr *Rydin*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts förslag, dock med den ändring, att lönen för Byrå-*chefen* för statistiska ärenden bestämdes till 5,500 kronor; samt slutligen 5:o af Herr *Wallenberg*, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte på det sätt bifallas, att det af Kongl. Maj:t för genomförande af förändrad organisation af Justitie-statsexpeditionen äskade belopp 8,400 kronor, beviljades på extra stat för år 1875.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till det förevarande momentet, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, sedermera proposition på afslag å samma moment och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning oförändrad, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med många nej, vidare proposition på antagande af Friherre *Stjernblads* yrkande, hvilken proposition besvarades med talrika nej, blandade med många ja, ytterligare proposition på bifall till Herr *Rydins* förslag, hvartill svarades många nej jemte några ja, och slutligen proposition på antagande af Herr *Wallenbergs* yrkande, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte några ja; hvaruppå och efter det proposition på afslag å momentet och bifall till Kongl. Maj:ts framställning oförändrad änyo blifvit gjord samt med talrika ja, blandade med många nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren borde bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, hemställde Herr Grefven och Talmannen, att Friherre *Stjernblads* yrkande skulle såsom kontraposition antagas, och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande. Grefve *Posse* begärde votering om kontrapositionens innehåll.

I anledning häraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den,

Den, som vill, att, vid blifvande votering om afslag å Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 2:dra punkten uti utlåtandet N:o 14 samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning oförändrad, kontrapositionen skall innehålla antagande af Friherre Stjernblads yrkande, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages såsom kontraposition vid voteringen bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut, befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—78.

Nej—34.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 2:dra punkten uti utlåtandet N:o 14 och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts framställning endast med den förändring, att aflönningen för expeditions-chefen uti Justitie-statsexpeditionen nedsättes från 7,500 kronor till 7,000 kronor.

Vid denna omröstnings utgång hade rösterna utfallit sålunda:

Ja—64.

Nej—49.

Mom. b.

Grefve af Ugglas: Sedan Kammaren nu till fullo gillat Kongl. Maj:ts förslag i afseende på kansli-organisationen, så vågar jag hysa den förhoppning, att Kammaren icke längre än nödigt är uppskjuter tillämpningen deraf. På grund häraf anhåller jag, att Kammaren, med afslag åt Utskottets hemställan, måtte godkänna hvad Kongl. Maj:t föreslagit och således bevilja 8,400 kronor att utgå under år 1874 för att användas vid organisationens tillämpning.

Friherre Stjernblad: Vid afgörandet af denna punkt kan man icke underlåta att taga i betraktande eller åtminstone icke lemna ur räkningen den frågan, huruvida dyrtidstillägg bör tillfalla tjänstemännen för år 1874; ty om hvad Kongl. Maj:t föreslagit i denna punkt bifalles, gör man icke annat än beviljar ett sådant dyrtidstil-

lägg. Se vi nemligen på den föreslagna staten för Justitiestats-expeditionen, så finna vi, att det icke är fråga om att öka personalen utan tvärt om att minska den. Expeditions-chefen, byrå-chefen för lagärenden och byrå-chefen för statistiska ärenden samt registratorm skulle bibehållas, hvarjemte skulle tillsättas en kanslisekreterare. Bifalles den summa af 8,400 kronor, som Kongl. Maj:t föreslagit, så blefve detta icke något annat än att öka lönerna för expeditionens-chefen med 2,000 kronor, för byrå-chefen för lagärenden, hvars lön för närvarande icke utgår, med 1,000 kronor, samt för byrå-chefen för statistiska ärenden med 1,500 kronor. Återstår således tillsättandet af en kanslisekreterare; men derjemte har man qvar en kanslist och två kopister. Här är följaktligen icke frågan om någon summa, som behöfves för genomförandet af någon organisation vid detta departement, utan endast om ett dyrtidstillägg. Bifalles nu detta belopp och Riksdagen sedermera beslutar att icke medgifva öfrige tjänstemän dyrtidstillägg för 1874, så frågar jag, om detta kan vara med billighet öfverensstämmande. Då organisationens genomförande, hvad denna expedition beträffar, icke erfordrar dessa penningar, så anhåller jag om proposition på bifall till Stats-Utskottets förslag. Skulle det framdeles, när vi komma till frågan om dyrtidstillägget för 1874, visa sig, att detta beviljas, så är saken ganska lätt hjälpt genom att sedermera göra ett tillägg.

Grefve af Ugglas: Först och främst får jag mot hvad den siste talaren anført yttra den anmärkning, att vid behandlingen af denna punkt något afseende icke kan fästas på den utgång frågan om dyrtidstillägget kan erhålla. Här är nemligen fråga om reglerandet af en *ny* stat, och jag vet verkligen icke huru, på sätt samma talare anført, det sedermera skulle kunna gå lätt att hjälpa saken, då nemligen ingen gemensam votering kan ifrågakomma, i händelse ingendera af Kamrarne godkänner anslaget. Om också den ärade talaren har rätt i sitt yttrande derom, att det i afseende på Justitie-stats-expeditionen vore ifrågasatt mindre förändring i staten än i afseende på åtskilliga andra stats-expeditioner, enär vid den förra hela skillnaden egentligen blefve den, att en kanslist komme att utbytas mot en kansli-sekreterare, äfvensom att två kopisttjänster skulle indragas, så kan det i alla fall icke förnekas, att det beslut Kamraren i denna del kommer att fatta utöfvar stort inflytande i afseende på beslutet rörande de öfriga expeditionerna, vid hvilka vida större förändringar än den här föreslagna skulle ske; och det är derföre som jag här håller på bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag ber Kamraren, som sagdt, icke sammanblanda frågan om dyrtidstillägget med frågan om ordnandet af definitiva stater. Sådana nya stater förekomma icke blott här vid denna punkt utan äfven längre fram i en följande punkt i fråga om tjänstemännen för fångvården, der också en *ny* stat är framlagd, mot hvilken Stats-Utskottet icke gjort någon anmärkning, men hvilken Utskottet, för att vidhålla sin princip, likväl uppfört på extra stat och icke velat tillämpa förrän år 1875. Det är således frågan om två olika saker. och är man ense om att löne-regleringen är lämplig, äfvensom att organisationen är god, så kan

jag icke finna annat än det skulle lända staten till skada om man icke ju förr dess hellre läte regleringen träda i verket.

Herr Statsrådet Wærn: Jag är i väsendtlig mån förekommen af den siste aktade talaren och vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att då det här icke är fråga om ett dyrtidstillägg utan om reorganisationen af en statsexpedition, så är också jämförelsen med dyrtidstillägget här mindre på sin plats. Härtill kommer, att om det också vore möjligt för Justitie-stats-ministern att för genomförandet af den nya organisationen hjälpa sig fram med det mindre anslaget, så blefve något sådant ytterst svårt om icke till och med alldeles omöjligt för de öfriga departements-cheferne.

Derföre måste jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Stjernblad: I anledning af de begge siste talarnes påståenden, att det här endast skulle vara frågan om att sätta i verket en beslutad organisation, så vill jag ännu en gång påpeka, att frågan här gäller en reorganisation endast till *namnet*, och jag har förut visat, att det icke är frågan om inrättandet af några nya tjänster, utan endast om att utbyta en kanslist och två kopister mot en kanslisekreterare. Ett bifall till hvad Kongl. Maj:t beträffande denna punkt föreslagit blefve således endast att tillägga Justitie-stats-expeditionens tjänstemän en löneförhöjning för år 1874, men då jag tror, att rättvisan mot andra tjänstemän ovilkorligen fordrar att icke ensamt förutnämnde tjänstemän erhålla sådan förhöjning, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre von Essen: Jag kan icke annat än dela den siste talarens åsigt, att det här hufvudsakligen är fråga om en löneförhöjning åt redan befintlige tjänstemän, och efter min tanke skulle man med skäl anses hafva begått en synnerlig orättvisa, om en sådan lönetillökning beviljades desse tjänstemän, men deremot dyrtidstillägg åt andra tjänstemän för år 1874 afsloges. Det hade derföre varit bättre, om den nu föredragna punkten hade förekommit till behandling först efter det frågan om dyrtidstillägget blifvit afgjord; men då sådant numera icke är möjligt, får jag anhålla om återremiss för att kunna hålla frågan öppen.

Herr von Ehrenheim: Ehuru jag instämmer med Grefve af Ugglas deri, att den nu föredragna punkten icke egentligen innefattar fråga om ett dyrtidstillägg, då den nemligen afser en redan reglerad stat, så anser jag dock, att den har så mycket sammanhang med frågan om dyrtidstillägget för år 1874, att jag på *detta* skäl anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet, dels återremiss deraf och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga fram-

ställning; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning, och slutligen proposition på afslag å momentet samt bifall till Kongl. Maj:ts framställning, hvilken proposition likaledes besvarades med många såväl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde att afgöra, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att bifall till momentet skulle intagas i kontrapositionen, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition derå, att återremiss af momentet skulle utgöra kontrapositionens innehåll, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Som votering om kontrapositionens innehåll äskades, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att, vid blifvande votering om afslag å mom. b af 2:dra punktenuti Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, kontrapositionen skall innehålla återremiss af samma moment, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages såsom kontraposition vid voteringen bifall till det ifrågavarande momentet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—73.
Nej—29.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår Stats-Utskottets hemställan i mom. b af 2:dra punkten uti utlåtandet N:o 14 och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas det ifrågavarande momentet.

Vid denna omröstnings utgång hade rösterna utfallit sålunda:

Ja—38.
Nej—74.

3:dje punkten.

Bifölls.

4:de punkten.

Mom. a.

Herr Wallenberg. Den föreslagna tillökningen i Justitierådens löner hoppas jag, att Kammaren skall bifalla; men det tillägg, som Stats-Utskottet gjort, "dock under vilkor att den förhöjda lönen ej må uppbäras af justitieråd, som jemväl från inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, uppbär lön eller årligt arfvode", hoppas jag deremot, att denna Kammare skall afslå. Uti en bilaga till detta betänkande har blifvit intaget ett utdrag af Stockholms stads taxeringslängder för år 1872, för att visa, hvilka emolumenter Högsta Domstolens ledamöter uppbära, och man får deraf ett godt tillfälle att finna, att just motsatsen bevisas mot hvad man åsyftat med denna tabell; ty det är rena obetydligheter och af den art och beskaffenhet, att de alldeles påtagligen icke kunna verka derhän, att Högsta Domstolens ledamöter må anses hafva åsidosatt sina åligganden såsom öfverdomare. Då det dessutom i denna klausul står "inrättning eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats", menas dermed blott sådana bolag, som hafva af Kongl. Maj:t sanktionerad bolagsordning; men i alla andra bolag kunna, utan att förnärma det af Stats-Utskottet framställda vilkoret, justitieråd sitta. Ett justitieråd uppbär, enligt denna tabell, ett litet arvode såsom medlem af Handelsbankens styrelse. Nu veta vi, att det finnes en bankirfirma här i hufvudstaden, som är ett så kalladt kommanditbolag, — för hvilket slag af bolag vi sakna någon bestämd lag — men om nu samma justitieråd vore kontrollant der, skulle han enligt Utskottets förslag hafva rätt dertill och få uppbära mer i arvode än nu, derföre att han sitter i styrelsen öfver ett bolag, som går med öppen bok inför allmänheten. Ett annat justitieråd har besväret att vara ordförande i Trollhätte-kanalbolag. Jag anser, att detta kanalbolag är af den största vikt för staten, emedan staten får uppbära hvad som öfverskjuter en viss siffra af nettobehållningen, och det är i det allmännas intresse, som detta öfvervakas och utan att något annat blifvit åsidosatt. Ett annat exempel är Civilstatens pensionsinrättning, hvar-est ett justitieråd uppbär ett litet arvode. Det ser ut, som Stats-Utskottet tänkt sig att denna viktiga institution skulle kunna skötas af extra ordinarier, men det fordras erfarenhet och vana att öfvervaka en sådan institution; och huru detta bestyr kan komma i strid med utöfvandet af domarekallet, kan jag icke fatta. Men en fråga, som är af ännu större vikt än dessa emolumenter, är, att om, mot all

förmodan, detta förslag skulle bifallas af Riksdagen, det är så godt som ett uttalande, att det anses olämpligt från Riksdagens sida, att justitieråden lemna sin medverkan, der de så kunna göra, utan att försumma sina embetsåligganden, och detta skulle jag anse vara en stor skada. Den vexelverkan, som utöfvas emellan upplyste jurister och praktiske affärsmän, kommer i större eller mindre mån den allmänna rörelsen till godo; det är icke ur vägen för de förra att se det praktiska lifvet på nära håll och det är ganska säkert, att det är en stor fördel för den allmänna rörelsen, att så sker. Då till dessa skäl kan läggas det kända och erkända förhållande, att det icke finnes något enda faktum, som kan framställas, att missbruk egt rum, eller att något justitieråd tillåtit sig något klandervärdt, vet jag icke hvarföre man skulle fatta ett sådant beslut, som alls icke förhindrar, att justitieråden *kunna* sysselsätta sig med andra bestyr, som jag för min del anser mycket mindre lämpliga för dem såsom domare, än att deltaga i öfverstyrelsen i inrättningar och bolag, som äro af Kongl. Maj:t sanktionerade. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Carleson. Såsom jäfvig att deltaga i afgörandet af Stats-Utskottets betänkande i denna punkt, har jag icke heller i afseende derå att framställa något yrkande. Men då det föreslagna vilkoret för löneförhöjning icke kan, utan förnärmelse mot Utskottet, förstås anorlunda än som ett indirekt klander eller ogillande af att åtskilliga justitieråd, och bland dem äfven jag, äro för närvarande styrelseledamöter i bolag och inrättningar, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, torde det icke vara mig otillständigt att söka visa det oberättigade i detta klander.

Det är en mycket gammal psykologisk iakttagelse, att omvexling i intellektuel sysselsättning lifvar arbetsförmågan och skärper själsförmögenheterna; men att motsatsen vanligen eller ofta är en följd af oafbruten sysselsättning med enahanda själsarbete; och när jag vågar påstå, att det juridiska arbetet i detta hänseende icke utgör något undantag, skola sannolikt de fleste sakkunnige gifva mig rätt. En sådan anordning af Högsta Domstolens arbeten, som utgjorde ett verkligt hinder för justitieråden att sysselsätta sig med annat än rättsvetenskapen och dess tillämpning, vore för den skull högst oklok, om den vore möjlig; men den är lika överkställbar som olämplig och någon ledighet från dylika göromål måste oundvikligen komma att åt Högsta Domstolens ledamöter medgifvas. Att denna ledighet blir egnad åt hvila eller förströelse i stället för en omvexling i arbete; att den egnas åt ett arbete helt och hållet för enskild räkning i stället för till exempel ett af Kongl. Maj:t sanktionerat bolags, eller att den egnas åt ett lönlöst arbete i stället för ett lönande, allt detta är sådant, som jag föreställer mig icke kan ur någon synpunkt anses ligga i statens intresse att främja. Om händelsevis ett justitieråd har någon enskild förmögenhet, bör det icke ogillas, om han åt förvaltningen deraf använder sina från embetsgöromålen lediga stunder; och om denna förvaltning består i medstyrelsen öfver ett bolag, kräfver den ofta vida mindre besvär än

förvaltningen af en jordegendom eller en bruksegendom, och säkerligen icke mera besvär derföre, att bolaget erhållit Kongl. Maj:ts sanktion. Förnuftsgrunden för att förmena en Högsta Domstolens ledamot den ena sysselsättningen mer än den andra, eller att i ena fallet mer än i det andra förmena honom den lön, hans arbete må vara värd kan jag för min del icke inse. Naturligtvis skall, om Utskottets förslag blir af Riksdagen godkänt, följden blifva den att de justitieråd, som för närvarande äro styresmän i bolag eller inrättningar, som af Kongl. Maj:t blifvit sanktionerade, afsäga sig antingen dessa befattningar eller ock dermed förenade arvoden. I förra fallet är det åtminstone icke oantagligt att, efter vederbörandes håg och fallenhet eller ekonomiska förhållanden, ledigheten från embetsbestyren blir använd för mer enskilda bestyr än de förutnämnda, och i sednare fallet blir verksamheten oförändrad, fastän för det enskilda bolaget beredes tillfälle att bespara en utgift. Men i intetdera fallet beredes staten den ringaste fördel, helst en sådan uppenbarligen icke kan ligga deruti att justitierådens insigt och erfarenhet inskränkas inom trängre område. Aldrig kan det blifva en klok eller riktig statsmaxim att betaga någon samhällsmedlem, vare sig embetsman eller annan, rättigheten eller tillfället att vara så nyttig eller göra det gagn han förmår; och för den oförmodliga händelse att ett justitieråd skulle sätta sina embetsäligganden efter sina enskilda angelägenheter, har redan grundlagen anvisat det kraftigaste korrektiv, som låter sig uppställas i lag. Icke kan det vara önskvärdt, att de ledamöter af Högsta Domstolen, hvilkas tid och arbetsförmåga verkligen räcka till för mer än embetsgöromålen och hvilkas verksamhetshåg icke är begränsad af kretsen för sådana göromål, egna denna tid och verksamhet åt sådana enskilda bestyr, som alldeles undgå offentlig kontroll, i stället för sådana som äro underkastade en dylik kontroll. Icke heller kan det vara önskvärdt, att lösningen af de rättskonflikter, som ett rörligt och mångskiftande samhällslif framkallar, sker genom den mindre i stället för den större sakkunskapen; eller, med andra ord, icke kan det vara bättre att våra domare sakna, än att de ega stödet af erfarenhet och insigt i något annat än den egentliga juridiken.

Denna min erinran är emellertid, jag tillåter mig upprepa det, framställd icke i afsigt att inverka på Kammarrens beslut, utan endast och allenast i förhoppning att dermed hafva antydtt försvarsgrunder för ett handlingssätt, som blifvit klandradt, men enligt mitt förmenande är ingenting mindre än klandervärdt.

Herr von Ehrenheim. Lika med de föregående talarne anser jag, för min del, att det icke ligger någon fördel deri, att den högsta domarekorpsen så mycket som möjligt isoleras från alla andra befattningar än med rättsvetenskapen och afdömande af de inför domstolen dragna ärenden. Jag är öfvertygad, att en beröring med det dagliga lifvet verkar till större insigt och lifaktighet både i arbete och uppfattning. Det synes mig för öfrigt gifvet, att, såsom Utskottet tänkt sig saken, någon verklig skilnad icke finnes emellan den verksamhet utom tjensten som skulle medgifvas ett justitieråd och den

som icke skulle medgifvas honom. Ett bruk t. ex. eges den ena dagen af ett intressentskap, men sex månader derefter af ett aktiebolag. En landtegendom eges den ena dagen af en enskild person och några månader derefter af ett aktiebolag. I förra fallet skulle justitierådet kunna vara styresman, i det andra icke. Skilnaden är dock ingen annan än att i förra fallet förvaltas egendomen af en ensam person, men i senare fallet samfaldt af en styrelse; förvaltningsbestyret är i båda fallen detsamma. Jag skulle emellertid måhända icke besvärat Kammaren med att yttra mig efter de föregående talarnes anföranden, om jag icke önskat fästa uppmärksamheten på det, oberoende af alla andra skäl, orimliga i att göra en lönetillökning på fast stat beroende af sådana tillfälligheter, som att ett justitieråd uppbar arvode eller icke af ett bolag eller från en allmän inrättning. Likasom nu två olika lönegrader skulle uppstå i Högsta Domstolen, beroende derpå om justitieråden afsade sig sådana arvoden eller icke, skulle enhet i aflöning inom domstolen äfven för framtiden vara beroende deraf, om ett justitieråd emottoge eller icke emottoge något af ifrågavarande uppdrag.

Jag anhåller, att Kammaren måtte, med afslag å Stats-Utskottets sålunda gjorda tillägg till Kongl. Maj:ts proposition, bifalla densamma oförändrad.

Friherre von Essen. De motiv, som varit ledande för Utskottet vid framställningen af det i detta moment af dess betänkande innefattade förslag, äro, såsom inhemtas af samma betänkande, att det synes Utskottet vara af synnerlig vigt, att Högsta Domstolens ledamöter dels intaga en fullkomligt oberoende ställning, dels ock — då de icke få innehafva annat embete eller tjänst — icke heller böra åtaga sig enskilda, för handhafvande af deras viktiga kall främmande och möjligen störande uppdrag. Denna sistnämnda grundsats, att Högsta Domstolens ledamöter icke borde taga befattning med sådana uppdrag och hvarigenom kunde äfventyras, att deras verksamhet å det enskilda området sedermera skulle kunna komma i konflikt med deras kall såsom domare, ansågs vara en grundsats af allt för mycken vigt för att finna plats endast såsom ett uttalande i motiven, och intogs därför i sjelfva klämman under sådan form, som af betänkandet inhemtas, eller att den äskade löneförhöjningen åt Högsta Domstolens ledamöter borde beviljas, endast "under vilkor att desse icke från inrättning och bolag, som af Kongl. Maj:ts sanktionerats, uppburu lön eller årligt arvode". I domstolsledamöternes eget skön står emellertid att välja om de vilja ingå på detta vilkor eller icke, i förra fallet ega de att uppbära det föreslagna lönebeloppet, i det senare icke. Att i detta förslag, såsom en talare nyss förmenade, skulle ligga en förnärmelse mot Högsta Domstolens ledamöter, kan jag ej fatta. Det torde, till exempel, vara exemplöst, att ledamöterna i Konungens Råd deltaga i förvaltningen af sådana bolag och inrättningar, och skälet dertill är väl det, att man anser den höga ställning de intaga hindra dem derifrån; mig synes, att förhållandet med ledamöterna i Konungens Högsta Domstol i detta hänseende är temligen likartadt, och att icke heller de böra åtaga sig värf, genom

hvars utöfvande tillika med deras domareembete ens ett sken af misstanke kan uppstå, att hänsyn till enskilda intressen kan göra sig gällande vid de domslut, som i högsta instansen falla. Det har blifvit anmärkt inom Utskottet af några, som motsatt sig framställandet af det här ifrågakvarande vilkoret, att förhållandet med presidenter och ledamöter i hofrätter och andra kollegier skulle vara lika, men, mine herrar! det torde icke kunna förnekas, att en väsentlig skillnad förefinnes i dessa embetsmäns och justitierådens ställning, betingad deraf, att de förre hafva att döma i en underordnad instans, från hvilken kan appelleras till högre rätt, om någon mannamån eller försunnelse egt rum, men så är icke förhållandet med Högsta Domstolen.

Herr Nordström: Genom de sednaste talarnes yttranden har denna fråga blifvit stäld på en principiell ståndpunkt, och den förtjenar tvifvelsutän och att ur en sådan synpunkt tagas under närmare granskning. En verkställande direktör eller ledamot af styrelsen för ett bankbolag eller något annat bolag för bedrivande af affärsrörelse i olika riktningar, eller en man, som i eget namn bedriver en sådan, eller som hos en enskild affärsman innehar en besoldad anställning, och samma person, innehafvande och förvaltande på samma tid ett statsembete, vare sig som domare eller administratör, med skyldighet i hvardera hänseendet att fullgöra alla dermed förenade förpligtelser; se der den kombination af heterogena verksamhetsarter hos samma person, om hvars förenlighet eller oförenlighet med statens väl betänkta och väl värdade intressen diskussionen nu vänder sig. Det har väl ännu ej blifvit yrkadt, att en så beskaffad frihet borde tillkomma äfven ledamöterna af Stats-Rådet, om hvilka Regeringsformen förklarar, att de icke tillika må utöfva annat embete eller deraf uppbära några inkomster; frågan inskränker sig för tillfället endast till ledamöterna af Konungens juridiska rådkammare, d. v. s. ledamöterna af hans Högsta Domstol, såsom vårdare af rättskipningen i högsta och sista instansen och af lagarnes rätta tolkning och tillämpning enligt deras grund och mening; och åt dem är det, man nu vill vindicera denna hittills hos lagstiftande makten aldrig ifrågsatta frihet.

Jag tror ej, att någon annan civiliserad stat skall kunna uppgifvas, der en så beskaffad frihet blifvit förunnad eller tagits i anspråk af högsta domstolsinstansens ledamöter, och hyser den bestämda öfvertygelse, att en sådan icke vore förenlig med andan af våra lagar. Öfverväger man omsorgsfullt de fleråbanda grunder, från hvilka vår lag i 13 kap. Rättegångsbalken härleder de *jäf mot domaren*, som der uppställas, kan man ej undgå att erkänna den djupa psykologiska blick och mångsidiga kändedom af människonaturen, hvarmed lagstiftaren der ordnat jäfsanledningarne och med hvilket allvar han velat aflägsna hvarje tvifvel på domarens sanna opartiskhet. Icke nog med, att han bland andra jäf uppställer äfven det, att domaren "förr varit fullmäktig i saken", eller "deri vittnat"; han förklarar och det vara jäf, att domaren "*sjelf har en lika sak i annan Rätt.*" Hvilken är nu grunden härtill? Uppenbart, efter min åsigt,

den, att söka förekomma, att domaren ej må kunna misstänkas för att af hvilken anledning som helst hafva på förhand bildat för sig en opinion om saken och den derpå tillämpliga lagen, innan han i domarestolen ransakat och pröfvat ärendets *alla* omständigheter och *dervid* funnit hvad det rätta enligt lag deri är. Gäller nu detta om domaren i de lägre instanserna, hvarifrån dock målet till högsta instansens pröfning kan dragas, så gäller det med, om möjligt, ännu större skäl om domaren i högsta instansen, som har att afgifva det slutliga, oåterkalleliga utslaget, mot hvilket ingen appell finnes.

Tänker man sig nu en ledamot af Högsta Domstolen, hvilken på sidan af detta sitt höga domarekall tillika i egenskap af chef eller medlem deltagar i styrelsen och ledningen af en eller flere affärsrörelser och dervid ikläder sig förbindelser af mångahanda slag, eller tillvinner sig rättigheter, om hvilkas rätta uppfattning och betydelse sedermera kunna uppkomma tvister, som med hänseende till lag skola af domaren pröfvas och afgöras; erinrar man sig, huru ofta detta afgörande utgör produkten af en logisk sorit, som från tolkningen af flere kombinerade lagparagrafer hemtar sin upprinnelse och af hvilket intresse det för affärsrörelsen således i allmänhet är, huruledes denna tolkning utfaller; besinnar man vidare, huru väl psykologiskt tänkbart det är, att, när en domare, som tillika idkar affärsrörelse, skall döma i så beskaffade tvister, han, i medvetande af att sådana tvister kunna uppkomma äfven på området för den affärsrörelse, hvars chef eller ledare han är, lätteligen kunde, äfven utan medvetande af de inre impulser, som här inverka på honom, förledas att åt tolkningen af lagens grund och mening gifva ett innehåll, som ej vore det rätta. och huruledes äfven härigenom en osäkerhet i rättskipningen kunde framkallas, som för det allmännas väl under alla omständigheter är af den största våda; betänker man allt detta, torde det ock böra medgifvas vara icke för mycket sagdt, att med andan af det jäf mot domaren, som förbjuder honom att döma i en annan persons sak, derest "han sjelf har en lika sak i annan Rätt", icke väl låter sig förena, att han lagenligt skulle på en gång kunna vara både domare och affärsman.

Man har till försvar för ifrågavarande förhållande, bland annat, anmärkt, att det vore af vigt för det allmänna, om domaren sålunda bereddades tillfälle att taga kännedom om det praktiska lifvet och om hvad derinom i verkligheten föregår. Af det myckna, som häremot kunde genmåljas, må nu endast erinras om, att det praktiska lifvet erbjuder för den vetgirige många dörrar till inträde och studium, och att en hvar, som lever inom samhället och deltagar i dess verksamhet på olika sätt, icke kan förblifva okunnig om dess företeelser, äfven om kunskapen derom ej förvärfvats på en väg, som med de allt beherrskande rättsgrunderna icke är fullt förenlig, eller som för olika tider och omständigheter vore för intressena den önskvärdaste.

Under diskussionen har man äfven yttrat, att åt Högsta Domstolens ledamöter borde lemnas frihet att egna den för deras egentliga domareverksamhet icke erforderliga tid åt andra samhällsnyttiga arbeten. Må vara; men denna negativa frihet är ju honom icke förmenad, så vidt han håller sig inom lagens gräns; och frågan här

gäller i sjelfva verket något högre, eller den ståndpunkt, hvilken domaren i högsta instansen bör intaga, för att äfven inför parterne framstå såsom höjd öfver hvarje slags misstanke för prevention eller partiskhet.

Emellertid må det medgifvas, att de ordalag, i hvilka det inskränkande villkoret för löneförhöjningen åt Högsta Domstolens ledamöter blifvit af Utskottet affattadt, icke äro de lämpligaste och bäst valda; de kunde obestriddigen väljas bättre och ändock fullständigt, ja, klarare uttrycka den tanke, som utgör grunden derför; och som sådant bäst kunde åstadkommas genom en *återremiss*, vill jag för min del hemställa derom. Det är en princip, hvarom här nu diskuteras; och om för upprätthållande af denna princip en ytterligare tillökning i lönen för Högsta Domstolens ledamöter skulle, derest grundtanken i villkoret blefve lag, anses nödig, må man gerna gå in derpå. Hvad som här är af vikt, det är att domarens opartiskhet måtte stå öfver all misstanke. Det bör ej få finnas en fläck på Cæsars makas rykte.

Grefve Posse: Jag har egentligen begärt ordet för att tillkännagifva, att jag, med ogillande af Utskottets motiver, önskar bifall till det slut, hvori Utskottet stannat. Jag ogillar motiverna, ty för min del kan jag ej anse att man bör eftersträfva att åstadkomma något *förbud* för Högsta Domstolens ledamöter att taga del i andra åligganden än dem, som omedelbarligen härflyta från deras domareverksamhet. Hvarför jag deremot gillar det slut, hvartill Utskottet kommit, är att jag anser att i ett land sådant som vårt, med så utbildade demokratiska tendenser, är det af yttersta vikt att den högsta domaremaktens representanter äro väl afionade och ega en fullt oberoende ställning. På denna grund yrkar jag bifall till den föreslagna löneförhöjningen, hvarvid jag vill insätta det föreslagna villkoret, ingalunda såsom innebärande något klander mot dem af Högsta Domstolens ledamöter, som innehafva enskilda uppdrag, utan som en uttalad åsigt derom, att det bör för dem vara *obehöfligt* att söka sig om efter sådant. Om deras tid tillåter dem att egna sig åt dylika enskilda värf, hvarom här är fråga, anser jag att man ingalunda bör lägga hinder i vägen derför, men i sådant fall synas de mig dock gerna kunna afstå från det här föreslagna lönetillskottet. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Sprengporten: Jag kan ej rätt fatta, huruledes Utskottet konsekvent kunnat komma derhän, att, på sätt som skett, söka förekomma det Högsta Domstolens ledamöter deltaga i styrelsen och förvaltningen *just af sådana inrättningar och bolag*, som här omförmälas. Skulle man vilja förhindra Högsta Domstolens ledamöter att egna sig åt värf, som ligga utom deras egentliga embetsverksamhet, borde väl de åtgärder, som vidtoges i detta hänseende, konsekvent hafva en långt vidsträcktare omfattning och sträcka sig äfven till alla slags affärer, egendoms förvaltning och dylikt. Det kan ju nemligen ganska lätt inträffa, att en verksamhet i sistnämnda hänseende också kommer i konflikt med deras domareverksamhet. Mig förefaller det, som om

någon särskild lagstiftning i detta hänseende ej borde förekomma. Om svenska staten har råd att aflöna sina domare och äfven andra embetsmän så, att de ej behöfva hafva något enskildt förvärf derutöfver, är detta en sak som må förtjena särskildt betraktande; men faran af att statens tjenare äfven egna sin tid åt enskild verksamhet är ej så stor, att derom behöfver särskildt lagbestämmas, och allraminst torde det finnas någon anledning till att i frågan om en löneförhöjning inblanda en föreskrift i detta hänseende som ett vilkor. På denna grund tillstyrker jag bifall till Kongl. Maj:ts framställning oförändrad.

Herr Wallenberg: Det var med anledning deraf, att det syntes mig framgå af den näst siste talarens anförande, att han förmenade att enda anledningen till att Högsta Domstolens ledamöter deltaga i här ifrågavarande enskilda värf vore att söka i en sträfvan hos dem efter ökade inkomster, som jag begärde ordet. Jag ber då få fästa uppmärksamheten på de siffror, kring hvilka frågan här hvälfter sig. De äro ej synnerligen stora! I det utdrag af Stockholms stads taxeringslängd för 1872, som bifogats betänkandet, uppräknas samtliga de ledamöter af Högsta Domstolen, som hafva dylika enskilda befattningar. Summan af aflöningarne för dessa utgör, enligt tabellen, 11,450 R:dr, men det är känt att numera, genom att åtskilliga af justitieråden ej kvarstå vid de i tabellen upptagna befattningar, summan utgör endast 8,300 R:dr. Det finnes således ingen anledning att tro, att det är fikande efter ett obetydligt arvode, som ledt dem, utan att det snarare är af intresse för saken och af intresse att se det praktiska lifvet på närmare håll, som de gjort en välvillig uppoffring. En talare har, såsom skäl för att förvägra Högsta Domstolens ledamöter att åtaga sig här omförmälda enskilda uppdrag, anfört hvad lagen stadgar i afseende på domares skyldighet att jäfva sig. Ja! den omständigheten att lagen varit betänkt på att tillåta en domare att jäfva sig, visar redan den, att lagen anser domare kunna deltaga i annat än domarevärf, och om man skulle kunna gifva Högsta Domstolens ledamöter en sådan ställning, att de befriades från alla möjliga samhällsbestyr och uteslutande egnade sig åt sina domarebefattningar, tror jag att detta skulle vara verkligen till skada.

Vill man gå i den riktning. Utskottet föreslagit, borde man, enligt mitt förmenande, hellre än att säga, att de icke få taga befattning med sådana inrättningar eller bolag, som af Kongl. Maj:t sanktionerats, säga, att de få ej deltaga i sådana affärer, som *icke* hafva af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning. På sådant sätt kunde man möjligen inskränka deras verksamhet till sådant som faller under offentlig kontroll, men när man lemnar dem qvar rättigheten att syssla med alla möjliga affärer och söker införa en föreskrift sådan som denna, så är det säkert att man gör något, som ej leder till det man åsyftar.

Man talar om den höga opartiskheten. Denna höga opartiskhet anser jag böra ligga i domarens karakter och hans samvetsgrannhet, och då man ej har eller har haft anledning att göra anmärkning i detta hänseende, synes mig olämpligt att på en omväg söka fram-

mana sådana egenskaper, som i alla fall, om de ej finnas, icke på sådant sätt kunna skapas och hindra Högsta Domstolens ledamöter från en gagnande verksamhet, om deras tid och håg medgifver dem en sådan. Deras egen karakter och samvetsgrannhet blir här alltid det afgörande. Jag vill härvid fästa uppmärksamhet på aktier, ställda till *innehafvaren*. Hvad hindrar domaren att hafva sådana aktier och sitta och döma i sådana saker, deraf han har gagn? Ingenting om icke hans samvete gör det!

Man torde genom det framställda förslaget vilja gifva ett erkännande åt en opinionsströmning, utan att den föreslagna åtgärden har något annat eller egentligt skäl för sig. Jag tror, att Kammaren ej bör inlåta sig på sådant, och att, om domrarne afstängas från det praktiska lifvet, följdén blifver den, att då vi få isolerade domare, få vi ock sämre domar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande momentet, dels återremiss deraf och dels afslag å momentet, för så vidt detsamma skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, samt bifall till denna framställning oförändrad; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte ett eller annat ja, och slutligen proposition på afslag å momentet i dess från Kongl. Maj:ts förslag afvikande del och bifall till samma förslag oförändradt, hvilken proposition besvarades med talrika ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter det Kammaren, uppå gjord proposition, antagit bifall till det ifrågavarande momentet såsom kontraposition vid voteringen; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som afslår Stats-Utskottets hemställan i mom. a. af 4:de punkten uti utlåtandet N:o 14, för så vidt densamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, och bifaller samma framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—73.

Nej—39.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve af Ugglas: Den punkt, som nu skulle föredragas, innehåller frågan om dyrtidstillägg för år 1874, hvilket af Utskottet afstyrkts. Innan denna fråga afgöres beträffande Högsta Domstolens ledamöter torde frågan böra vara afgjord i sin helhet, ej blott om sådant tillägg bör beviljas för 1874 utan äfven efter hvilka grunder tillägget bör utgå, ty enligt Utskottets förslag skulle det ej i något fall kunna utgå med högre belopp än 1,000 R:dr. Jag anhåller därför att denna punkt b) måtte ställas näst efter Justitie-kanslersexpeditionen d. v. s. efter samtliga moment under 5:te punkten.

Denna hemställan blef, uppå gjord proposition, af Kammaren bifallen.

Den vidare föredragningen af utlåtandet uppskjöts härefter till eftermiddagens sammanträde.

Anmälde och bordlades:

Konstitutions-Utskottets memorial N:o 3, med bestämmande till hvilket Utskott hänvisning bör ske af en motion om tillerkännande af vissa uppgifna rättigheter åt hållskjutsentreprenör, som icke tillika är innehafvare af gammalt gästgifverihemman;
samt Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 22, angående beräkningen af statsverkets inkomster;

N:o 24, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående tillstånd för Norbergs jernvägs nya aktiebolag att bibehålla lemnade försträckningar af allmänna medel m. m.; och

N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående sökt eftergift å arrendet för Wenngarns kungsgård.

Kammaren åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 25 Februari 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 4 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens andra hufvudtitel.

5:te punkten.

Mom. a.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den nu föredragna punkten inefattar frågan om dyrtidstillägg för 1874. Det är utan tvifvel något ovanligt att i Kongl. Maj:ts proposition finna ett sådant anslag begärdt för två år, såsom här både för 1874 och 1875. Det synes mig, att för hvar och en, som gjort sig något reda för saken, bör det vara temligen klart, att huru förhållandet gestaltar sig för 1874, det veta vi, men huru det kan blifva med 1875, derom hafva vi icke någon säker kännedom. Att således ett dyrtidstillägg kan komma i fråga för 1874, om de nuvarande förhållandena dertill gifva anledning, förefaller mig tydligt och klart; men Stats-Utskottet tyckes hafva funnit raka motsatsen; om vi svälta 1874, få vi bot 1875, säger Utskottet. Jag undrar hvad det skulle hafva svarats, om man, då de småländska länens innevånare ledo af missväxt, helt lugnt hade sagt till dem: "svälten detta år; nästa år skolen I få hjälp". Man skulle med rätta hafva svarat: "det är icke de efterföljande åren, som det nu är fråga om; det gäller att afhjelpa den nöd, som redan är för handen". Eller då de norrländska länens innevånare hemsöktes af hungersnöd, skulle man då hafva afspisat dem med samma tröste-fulla löfte? Ehuru det bör vara tydligt för hvar och en, som känner förhållandena, att den nu begärda hjälpen icke tål vid att uppskjutas, så har dock Utskottet efter min tanke i denna fråga velat gå till väga på det ofvannämnda sättet. Allting har stigit ofantligt i pris

och stigit icke allenast med början af år 1874, utan jemväl redan i början af 1873; dessa två år hafva varit svåra profvoår, särdeles för de lägre tjänstemännen. Nu har Kongl. Maj:t begärt af Riksdagen, att någon hjälp måtte beredas dem under detta år; och för mig är det klart, att, om något är angeläget, så är det att afhjelpa den nöd, som är för hand. Den kommande tiden får taga de kommande behofven om händer, om sådana förefinnas. Jag får därför för min del anhålla, att Kammaren, med afslag å Utskottets tillstyrkande i denna punkt, ville bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning om dyrtidstillägg för år 1874 åt Justitie-kanslersexpeditionens embets- och tjänstemän på det sätt, att i sådant hänseende på extra stat för nämnda år anvisas ett sammanräknadt belopp af 2,500 kronor, att utgå enligt den i utlåtandet bilagda tabellen litt. B. angifna fördelning.

Herr Ekman, Carl: Jag hade väntat, att någon annan skulle hafva varit här närvarande för att upptaga de anmärkningar, som komme att riktas mot Utskottet i föreliggande fråga, hvilken icke behandlats på den afdelning inom Utskottet, der jag suttit; men då jag med pluraliteten är ansvarig för Utskottets utlåtande, som af mig till alla delar gillas, tillåter jag mig att yttra några ord till svar på de anmärkningar, som blifvit gjorda. Den föregående talaren har sagt, att vi veta, huruda förhållandena äro under år 1874, medan vi deremot ej hafva kännedom om, huru de kunna komma att gestalta sig under 1875. Han har vidare frågat, om det icke skulle vara obilligt af Riksdagen att svara dem, som under svåra förhållanden vände sig till Riksdagen med begäran om understöd, att man för det närvarande och ehuru nöden erkännes vara stor, icke vill gifva något, utan hänvisar till ett följande år. Allt detta må vara sannt; men jag tror, att den fråga, vi nu behandla, icke har så små dimensioner, som man tyckes vilja gifva den. Det är icke blott fråga om att afhjelpa en tillfällig förlägenhet för 1874; utan frågan gäller efter min uppfattning, huruvida icke en del af våra tjänstemän äro så lågt aflönade, att de — under det antagande, att deras krafter verkligen tagas i anspråk för den tjänst de innehafva, hvilket jag för min del uppställer såsom ett vilkor för förändring i det nuvarande aflönings-sättet — hafva behof af en betydlig förbättring i sin ställning, derigenom att större aflöning för deras arbete beredes dem. Den egentliga betydelsen af denna fråga ligger således efter min åsigt deri, huru man bör reglera embets- och tjänstemännens löner för framtiden, så att de blifva fullt tillräckliga, och icke deri, huru man skall bota en tillfällig förlägenhet för 1874. Och jag tror detta så mycket hellre, som de svåra förhållanden, som nu blifvit konstaterade, icke voro oss obekanta, då vi voro samlade förlidet år. Redan då hade framställningar om löneförbättring från åtskilliga embetsverk inkommit till regeringen. Men då ansåg regeringen icke förhållandena vara sådana, att någon löneförhöjning vore af behofvet påkallad; och Riksdagen instämde i denna uppfattning. Lönerna förbättrades för några vaktmästare, men icke för tjänstemännen, och detta under erkännande af det maktpåliggande deruti att tjänstemännen icke måtte behöfva

höfva kämpa med alltför stora ekonomiska svårigheter. Det har således af båda statsmakterna blifvit erkänt, att det för närvarande icke föreläge något så påträngande behof. Deremot måste det af alla erkännas och har äfven af pluraliteten inom Stats-Utskottet blifvit erkänt, att, med den tendens att stiga i pris, som allting har, och då äfven om dåliga konjunkturen skulle inträffa och förorsaka någon tillfällig nedsättning i de högt uppdrifna lefnadskostnaderna, det dock icke kan antagas, att dessa åter skulle kunna nedgå till de gamla prisen, en löneförbättring är af behovet påkallad. På grund af dessa förhållanden måste således tillses, huru man må kunna finna en utväg, att genom en efter de allmänna lefnadskostnaderna afpassad aflöning åt embets- och tjänstemännen för framtiden bereda en tryggad ställning. Detta har Utskottet gjort i och med detsamma, som Utskottet föreslagit Riksdagen att gå in uppå en definitiv reglering af åtminstone en af de stater, som Kongl. Maj:t framlagt för Riksdagen, samt i afseende på åtskilliga af de öfriga, som föreligga till reglering af Riksdagen, tillstyrkt att därför erforderliga anslag må uppföras å extra stat för år 1875. Men på det icke tjänstemännen i de stater, som icke blifvit reglerade, måtte komma i en sämre ställning än i den, för hvilken reglering kunnat göras, så har man förordat en tillfällig förhöjning i deras aflöning, ett dyrtidstillägg, såsom regeringen sjelf kallat det. Detta dyrtidstillägg är efter min uppfattning icke annat än en löneförbättring, ehuru af ofvan antydda grunder ännu icke definitivt reglerad. Och det är sedt från denna synpunkt, som jag för min del icke tvekat och hoppas, att Kammaren icke heller skall tveka, att gifva sitt bifali till Utskottets förslag.

Herr af Klint: Inom Stats-Utskottet har jag tillhört dem, hvilka, då det icke kunde blifva fråga om att meddela dyrtidstillägg för mera än ett år, önskat, att det då måtte beviljas för år 1874. Enligt min uppfattning bör frågan här icke anses gälla en löneförhöjning i allmänhet åt embetsmännen, utan ett väl behöfdigt tillägg till de löner, som till följd af ovanligt uppdrifna lefnadskostnader visat sig icke vara tillräckliga för innehafvarnes bergning. Utgående från denna synpunkt, anser jag, att man hellre bör gifva ett dyrtidstillägg för det år, som är inne och hvars för embetsmännen tryckande förhållanden man känner till, än för ett år, som ännu icke har ingått. Ett kommande år kan möjligen medföra helt andra förhållanden än de nuvarande; och troligt är ju också, att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag inkommer med förslag till reglering af lönerna för åtskilliga embetsverk. På de skäl jag nu i korthet antydt, anser jag, att man bör bevilja dyrtidstillägg för 1874. Så till vida instämmer jag dock med Stats-Utskottet, att jag anser beloppet för detta tillägg böra bestämmas i enlighet med Utskottets förslag, eller till 20 procent för löner till och med 5,000 R:dr samt 1,000 R:drs tillägg för de löner, som öfverstiga nämnda summa, ända till de högsta löner, som kunna komma att vid denna riksdag regleras, hvilka efter Utskottets förslag skulle blifva ledamöternes i Högsta Domstolen. På grund häraf och då jag icke hört några skäl anföras, som kunnat

ändra min öfvertygelse i detta fall, anhåller jag om afslag å förevarande punkt och bifall till det af Grefve Mörner framställda yrkande.

Herr Statsrådet Wærn: De skäl, som af Stats-Utskottet blifvit anförda mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition i nu föreliggande punkt äro först och främst, att behovet af löneförhöjning icke kan hafva inträdt så plötsligt, att det icke borde kunnat förutses redan under förlidet år, och för det andra, att man icke bör rubba en redan fastställd statsreglering. En ledamot af Stats-Utskottet har nyss utvecklat dessa skäl och dervid i afseende på det förra till och med gått längre än Utskottet gjort. Han sade, att vi redan vid 1873 års riksdag icke voro oberedda på, att allting skulle blifva så mycket dyrare, men att, då regeringen vid den tiden icke ansåg nödigt att begära någon löneförhöjning, regeringen skulle, likasom Riksdagen, hafva erkänt, att något påträngande behof af dyrtidstillägg icke för närvarande förefunnes. Hvad nu först angår det af Utskottet anförda skälet, eller att den korta tid, som förflutit sedan förra Riksdagen, icke kan hafva medfört en så betydlig förändring i förhållandena, så tror jag, att det fullkomligt jäfvas af erfarenheten. Vårt land står ju icke ensamt och utan beröring med öfriga länder; de förhållanden, som på senaste tiden hos oss framträdt, sammanhänga i många afseenden med det allmänna tillståndet i Europa. Det kommer perioder efter krig och fredsslut, då industrien liksom hemtar sig efter föregående missförhållanden och motgångar, då på en gång företagsamheten växer och i förening med arbetslönernas deraf föranledda stegring den stora allmänheten erhåller tillgång på mera medel att konsumera och äfven använder dessa förökade medel till en förökad konsumtion. Den naturliga följderna af allt detta blir då, att priserna på allting stiga och detta ofta med påfallande hastighet. Detta är icke ett enstaka förhållande för Sverige, utan det har i mera eller mindre grad visat sig vara på samma sätt för alla länder. Men här har det varit mycket känbart och i synnerhet under det förflutna året. Då frågar den ärade Utskotts-ledamoten: "hvarför framlades icke någon proposition i detta afseende för den förra riksdagen? Hvarför skall man nu rubba en redan uppgjord statsreglering?" Och han vill draga den bestämda slutsatsen, att, då Kongl. Maj:t och Riksdagen förlidet år icke vidtogo någon åtgärd, båda skulle hafva erkänt, att något behof af dyrtidstillägg för närvarande icke förefunnes. För ett erkännande tror jag dock i främsta rummet fordras ett uttalande i samma riktning, och något sådant har icke egt rum. Förhållandet var, att några embetsverk visserligen redan då inkommit med förklaringar, att högre löner behöfdes; men dessa voro icke så många, att något allmänt uttalande kunde derpå grundas, ehuru de skäl, som de anført, utan tvifvel voro behjertansvärda. Men för att regeringen skall kunna framlägga en proposition, fordras dock i främsta rummet, att förhållandena antagit en sådan stadga, att de icke kunna anses vara beroende af tillfälliga orsaker, och ett sådant omdöme kunde man icke med säkerhet falla under år 1873; den största stegringen inträffade först mot slutet af nämnda år och

början af detta. Men hvad som allra mest gjorde det omöjligt för regeringen att tidigare framkomma med någon proposition, det var grundlagens bud, att ärendena skola fullständigt beredas, innan de framläggas för Konungen. För en sådan beredning var det nödvändigt att embetsverken lemnades tillfälle att allmänt uttala sig i frågan. På dessa grunder aflätos cirkulär till embetsverken på det man af de framställningar, som i anledning deraf inkomme, skulle kunna bedöma hvad som borde göras och huru det borde göras. Man har häri endast följt grundlagens tydliga föreskrift. Men under den korta tid, som återstår mellan de årligen återkommande riksdagarna, är det omöjligt att kunna handlägga alla ärenden på en gång och ännu mindre att från den ena riksdagen till den andra kunna blifva färdig med stora och genomgripande förslag till nya regleringar af embetsverkens löner. Då nu dessutom de från embetsverken inkomna framställningarna voro i högsta grad skiljaktiga allt efter olika förhållanden och olika uppfattning, så blir det nödvändigt att för frågans utredning besluta nedsättande af en komité. För att kunna hemta ett verkligt gagn af de uttalanden i frågan, hvarmed embetsverken inkommit, har Regeringen således icke till denna Riksdag kunnat framlägga proposition om definitiv reglering af embetsverkens löner i allmänhet; men på de grunder, som jag ofvan antydt, har regeringen dock ansett sig böra föreslå ett tillfälligt dyrtidstillägg för 1874 och 1875.

Med anledning deraf säger nu Stats-Utskottet i andra rummet, att man icke bör rubba en redan uppgjord statsreglering. Grundsatzen är i sig själf mycket vacker och riktig. Men hvad menas då med att rubba en statsreglering? Enligt min uppfattning kan det ej vara något annat än att på något sätt förryeka densamma antingen i dess helhet eller i särskilda delar deraf, att taga bort på ett ställe och lägga till på ett annat, att således vidtaga förändringar i själfva planen. Men man har aldrig satt i fråga, att, då ett speciellt behof framträder och för ett ändamål, som man förut icke afsett, påkallar nödiga anvisningar af ytterligare medel, som dessutom redan finnas att tillgå, Riksdagen icke skulle kunna göra detta utan att anses rubba den förut uppgjorda statsregleringen. Det är ett tillägg och kan, om man så vill, kallas en förändring men icke någon rubbning. Hvilket ord i 1874 års stat behöfver väl förändras, därför att man af de öfverskott, som uppkommit, beviljar ett tillägg till tjenstemännens löner? De få såsom eljest uppbära sin lön på stat och, om Riksdagen medgifver ett dyrtidstillägg, få de dessutom uppbära detta. Vi hafva ett öfverskott på öfver elfva millioner, och då det visat sig, att tjenstemännens löner icke äro tillräckliga att lefva på, så har det blifvit ifrågasatt att af detta bereda dem ett dyrtidstillägg. Detta rubbar icke staten; det förekommer ingen olygenhet i afseende på tillämpningen af ett sådant beslut, och det finnes knappast någon enda riksdag, der det icke på samma sätt framträdtt något tillfälligt behof som Riksdagen afhjelpat genom tillägg i den löpande budgeten. Hvad principen angår tror jag således, att man icke heller i detta afseende behöfver göra sig något bekymmer.

Den förste talaren betonade den stora och verkliga nöd, som

rådde och som det gällde att afhjelpa i första rummet för år 1874. Härpå svarade den aktade ledamoten af Stats-Utskottet med att framhålla, att frågan efter hans åsigt hade mycket större dimensioner än att afhjelpa en tillfällig förlägenhet för 1874. En tillfällig förlägenhet! Är detta det rätta ordet? Är det verkligen icke för detta år frågan om något allvarsammare och något, som mera påkallar statsmakternas bistånd, än hvad detta ord, en tillfällig förlägenhet, angifver? Jag tror det vara omöjligt att neka till, att icke så är förhållandet. Tjenstemännen få göra uppoffringar, om hvilka man icke gör sig någon föreställning, för att icke skuldsätta sig. Och för de flesta är det i alla händelser omöjligt att undvika det. För hvar och en måste det vara tydligt, att, då omständigheterna fortfarande blifvit allt svårare, det slutligen måste hafva blifvit dem omöjligt att ställa sin hushållning så, att de knappa inkomsterna räcka till. Detta gäller kanske mindre för de yngste, som hafva de lägsta lönerna, men ännu äro ogifva. Men då man vill tvinga dem, som äro gifva, att lefva på omkring 3,000 R:dr, så är detta helt enkelt omöjligt. Och de måste dock lefva, äfven om deras affärer blifva alldeles derangerade. Om någon, som allvarligt tänker på detta, vill se till, huru det förhåller sig med en person, som lider under den tryckande bördan, att hans inkomster icke kunna räcka till för hans utgifter, så skall man lätt finna, huru detta förminskar hans sinnesspänstighet och skadar hans tankekraft, der icke denna tankekraft riktas derpå, huru han på något sätt skall höja sina inkomster för att kunna lefva. Dertill kommer den plågsamma känslan af den orättvisa, han lider, då staten icke gifver honom hvad han behöfver. På alla dessa olägenheter följer slutligen ännu en annan, som står i nödvändigt sammanhang med hans stråfvän att afhjelpa det onda. Han drifves nemligen derigenom till att söka förskaffa sig extra inkomster, bestående i dessa enskilda uppdrag, kommissioner, arvoden och andra tjänster, med ett ord allt detta, som Stats-Utskottet på goda grunder fördömt. Men hvad skola de göra, då deras inkomster icke göras tillräckliga; de *måste* skaffa sig medel att uppehålla sig med, och de komma slutligen derhän, att de betrakta den tjänst, för hvilken de uppbära lön af staten såsom en bisak och sina öfriga angelägenheter såsom mera maktpåliggande. Att statens affärer skola lida deraf, det är klart. Och dessa förhållanden upphöra icke genast med de orsaker, som framkallat dem, utan komma, äfven om dessa kunde antagas vara förbigående, att, om man icke skaffar någon bot deremot, fortfara på samma sätt. Stats-Utskottet har nu uttalat den åsigten, att statens tjänstemän icke böra sysselsätta sig med annat än med den tjänst de innehafva. Ja! vill man höja deras lön så mycket, att den blifver tillräcklig att lefva på, då kunna de också uteslutande egna sig åt sin tjänst; men gör man det icke, då måste de oundgängligen genom andra sysselsättningar skaffa uppehälle för sig och sin familj. Förhållandena under år 1873 hafva varit svåra; under 1874 blifva de efter min öfvertygelse ännu svårare.

På grund af hvad jag nu anfört, anser jag de största skäl förefinnas att bifalla Kongl. Maj:ts proposition om dyrtidstillägg för år 1874.

Friberre Stjernblad: I det nu förevarande förslaget af Stats-Utskottet förekommer egentligen sjelfva hufvudfrågan om det s. k. dyrtidstillägget, och under sådana omständigheter må det vara mig tillåtet att skärskåda frågan i sin helhet. Vi finna då i den Kongl. propositionen, att Kongl. Maj:t begärt ett lönetillskott för statens embetsmän under namn af dyrtidstillägg för tvänne år på en budget, eller den som nu skall uppgöras, och uppgående till ett belopp af omkring sex millioner R:dr — ty för 1874 begäres på extra stat 2,910,000 R:dr och för 1875 likaledes 1.880,000, men med ordinarie reglering för vissa stater uppgår det säkert för sistnämnda år till 3,000,000 R:dr och således tillsammans nära 6,000,000. Det är en så ovanlig företeelse att se Regeringen ställa sådana anspråk på Representationen, att man ovilkorligen måste göra sig den frågan: äro statens finanser i så blomstrande tillstånd, att sådant kan eller bör medgifvas. Se vi närmare på dessa förhållanden, så finna vi, att betydliga öfverskott uppkommit under år 1873, ja så stora, att intet föregående år kan uppvisa något dermed jemförligt, och jag tror, att de fleste af Riksdagens medlemmar derpå äfven grundat den förhoppning, att de skulle mötas af en budget, som visade en ganska betydlig behållning i statskassan, — och detta så mycket önskligare, som det icke torde vara för någon af oss främmande, att här föreligga stora frågor till afgörande, hvaraf isynnerhet en, som, utom det att den kommer att kräva en stor fortgående årlig utgift, äfven fordrar betydliga belopp i organisationskostnader — jag menar vårt lands försvarsväsen. Ser man nu på Kongl. propositionen, som är framlagd, så finner man, att 1873 gifvit ett nominelt öfverskott af 16,000,000 R:dr, hvarifrån dock böra afdragas hvad som åtgått till trafikknad, jernvägsmateriel, minskad inkomst af 1872 års besparingar och hvad som förut varit beräknadt för 1874 års reglering, hvarefter dock återstår en effektiv behållning af 6,784,000 R:dr; man finner vidare, att Finansministern för 1875 års budget spämt bägen ganska hårdt i afseende på sina inkomstberäkningar, då han kommit till en ökad inkomstsumma af 9,123,000 R:dr: och i följd af dessa omständigheter trodde jag åtminstone, att man skulle få se ett annat resultat än en budget, som visar en behållning af — 6,598 Rdr. Detta låter ju fast otroligt, men man finner förklaringen derpå, om man jemför de utgifter, som äro föreslagna i den nu framlagda budgeten, med dem, som förekommo i budgeten vid sistförflutna riksdag. Man erfar då, att utgifterna nu äro beräknade till ett belopp af cirka 21,000,000 R:dr *mera än* föregående år. Om man afräknar alla utgifter till så kallade produktiva ändamål, d. v. s. till jernvägsbyggnader, den ökade trafiken, samt till postverket och telegrafverket, hvilket tillsammans utgör 10,120,000 R:dr, så har man dock en ökad utgiftssumma af närmare 11,000,000. Härifrån bör man dock, då man vill jemföra den ena budgeten med den andra, främäkna hvad som är föreslaget att utgå för 1874 såsom dyrtidstillägg, nemligen 2,910,000 R:dr, hvarefter man har en ökad utgiftssumma af i rundt tal 8,000,000 R:dr. Detta är dock ett belopp så stort, att man måste noga betänka sig innan man beviljar det och framför allt väl öfverväga om man med så starkt stigande utgifter bör ikläda sig några utgifter af exceptionel natur.

Här äro visserligen anslag begärda till vapen, fästningsbyggnader med mera dylikt, men sådana utgifter få vi säkerligen allt fortfarande, så att någon minskning i budgeten i och för dylika saker icke lärer kunna förväntas. Under sådana förhållanden tror jag, att en varsamhet vid användandet af statens medel är väl behöflig och, då den framställning Kongl. Maj:t här gjort, är af så ovanlig beskaffenhet, som att begära lönetillägg för två år, anser jag för min del, att man utan att träda någons rätt för nära både kan och bör afslå denna framställning i den föreslagna utsträckningen. Att någon löneförbättring måste beredas är emellertid klart, och frågan kan endast röra sig om för hvilket år och till hvilket belopp så bör ske. Man har visserligen här anfört att nöden är stor och att man bör bevilja det strax; men dervid ber jag få bemärka att i så fall måste lönetillökningen blifva endast ett verkligt dyrtidstillägg och då stadna inom ett belopp långt understigande hvad Kongl. Maj:t, ja äfven under hvad Stats-Utskottet föreslagit för nu föreliggande statsregleringsperiod.

Emot förslaget att bevilja lönetillägg för ett löpande år, framställa sig åtskilliga betänkligheter och i första hand den, att man gör, jag vill icke säga en rubbning, då Herr Finansministern ej gillar detta uttryck, ty jag vill icke tvista om ord, men en ändring eller tillökning i budgeten. Jag anser ett sådant ändrande af budgeten vara en sak af en så allvarlig beskaffenhet att den framför allt bör undvikas, ty komma vi in på den metoden att ändra och tillöka budgeten, då fruktar jag att det blir illa bestäldt med statens finanser, och hvad värre är, ett sådant sätt att gå till väga kan vålla brist på omtanka och förutseende hos statsstyrelsen, som kan hafva de svåraste följder. Om man nu beviljar lönetillägg för innevarande år men nekar för 1875, så är det klart att regeringen måste förfara på samma sätt nästa år eller begära anslag för 1875 och 1876, ty icke komma förhållandena att ställa sig så, att ett dylikt tillägg då blir obehöfligt och man står då återigen framför två års lönetillägg på ett års statsreglering. För min del håller jag således strängt på att någon ändring i en statsreglering icke bör ske annat än för sådant, som icke kunnat vara att förutse vid regleringens uppgörande. Men så är icke förhållandet med föreliggande fråga. Vi kände redan vid riksdagen 1873, att det var svåra förhållanden icke blott för tjänstemän, utan för alla som skulle lefva på viss inkomst af penningar och att förutse det dessa förhållanden skulle fortfara var icke svårt; men då kom icke någon framställning från Regeringens sida. Nu säger deremot Regeringen, att det är tid och Herr Finansministern förklarar derjemte, att ärendet icke kunnat framläggas för Riksdagen förr än det hunnit beredas. Jag vill då hemställa till Herr Finansministern om han anser ärendet väl beredt nu, — eller om man ens kan tänka sig, att ärendet kunnat blifva väl beredt, då man först i September månad infordrat utlåtanden från myndigheterna för att dermed inkomma i November månad och om man under sådana förhållanden kunde hoppas att inkomma med definitivt förslag till Riksdagen. Man kunde följaktligen icke hafva tänkt sig möjligheten af att nu föreslå något definitivt, utan endast en tillfällig förhöjning,

ett s. k. dyrtidstillägg i anseende till att prisen i allmänhet vore högre. Men huru mycket hafva de stigit sedan Januari 1873? Säkertligen icke 30 procent utan, efter hvad jag tror mig känna, endast några få procent. Detta är hela skillnaden. Mot förslaget om dyrtidstillägg för 1874 har jag för öfrigt att anmärka, att om ett sådant bifalles, så måste ett dylikt äfven beviljas för 1875 — åtminstone kan jag icke tänka mig möjligheten af att bifalla en allmän förhöjning af löner för 1874, men afslå den för 1875, då för detta senare år otvifvelaktigt flera stater blifva reglerade med förhöjda löner; ett handlings sätt som enligt min uppfattning skulle innebära en stor orättvisa. — Att bifalla dyrtidstillägg för 1874 kräfver således, att så äfven måste ske för 1875, och då jag, enligt hvad jag haft äran nämna, ej anser att två års lönetillägg bör drabba en statsregering anser jag att man bör bevilja detsamma för 1875 men afslå det för 1874. Men då man gör detta, bör man också efter min tanke anslå mera än ett vanligt dyrtidstillägg, hvarföre jag anser att man bör i likhet med hvad Stats-Utskottet föreslagit bevilja 20 procents förhöjning å löner t. o. m. 5,000 R:dr och deru öfver 1,000 Kronor intill 10,000 Kronors lön, som är att betrakta icke såsom ett dyrtidstillägg utan såsom löneförhöjning. En förhöjning af 20 procent sammanfaller också ganska nära med hvad åtskilliga verk och inrättningar begärt.

På grund af hvad jag nu anført och i betraktande jemväl deraf, att man genom afslag å förslaget om dyrtidstillägg för 1874 icke afskurit för sig möjligheten att gifva ett dyrtidstillägg under innevarande år der verkligt behof förefinnes — ty det heter i betänkandet, att man förbehållit sig att för särskilda undantagsfall, der omständigheterna kunna dertill föranleda, medgifva en förbättring i aflönningen redan i år — får jag anhålla om proposition på bifall till den nu föredragna punkten.

Grefve af Ugglas: Då jag i min reservation temligen utförligt redogjort för de grunder, på hvilka jag ogillar utskottets förslag, så vill jag nu icke länge upptaga Kammarens tid. Några ord hafva dock här blifvit yttrade, som jag anser mig böra besvara. Jag vill då först fästa uppmärksamheten derpå, att ingendera af de två talare, som här uppträdt till försvar för Utskottet, har bestridit sanningen af hvad Utskottet sjelft med tydliga ord uttalat, nemligen att det icke kan förnekas, att "efter tiden för senaste allmänna reglering af aflönningen för civile tjenstemän priset på de flesta förnödenheter stegrats i högst väsendtlig grad och att denna stegring måste verka särdeles menligt för alla, som för sin utkomst äro hänvisade till en viss bestämd inkomst. Det torde derfor vara uppenbart, att statens embets- och tjenstemän numera befinna sig i afscende på aflöningsförhållandena i en vidare sämre ställning än den, som genom berörda lönereglering dem bereddes." De hafva således icke förnekat rättvisan deraf, att en lönetillökning borde embetsmännen beredas. Men de hafva deremot bestridit nödvändigheten och lämpligheten att bevilja en sådan för år 1874. Den förste talaren sökte ett stöd för denna sin åsigt deruti, att frågan enligt hans uppfattning hade mycket större dimensioner, än man ville gifva den. Den andre talaren gjorde åtskilliga

anmärkningar i afseende på budgeten och frågade, om staten verkligen hade råd att göra sådana utgifter, som härigenom ifrågasattes. Hvad sjelfva budgeten beträffar, så får jag säga, att jag lika med honom önskar, att åtskilliga inskränkningar i densamma kunde göras, så att statens ställning blefve något bättre än hvad den efter min uppfattning skulle blifva om Kongl. Maj:ts proposition helt och hållet bifalles. Men jag tror icke, att det här är rätta stället att tala derom. Dessutom skulle, äfven om dyrtidstillägg för båda åren beviljades, likväl en besparing af två millioner uppkomma genom den nedsättning i procent, som Utskottet föreslagit.

Hvad de mot den Kongl. propositionen i detta ämne anförda skälen beträffar, så är det först och främst klart, att i och med densamma man erkänner, att staten bör och måste hafva dugliga tjänstemän, så har man också erkänt nödvändigheten af att en tillräcklig aflöning dem beredes. Båda talarne hafva velat påpeka, att, då Kongl. Maj:t icke föreslagit någon löneförhöjning, medan 1873 års Riksdag var samlad, så torde väl icke, på sätt Utskottet anmärkt, någon så stor förändring i de rådande förhållandena egt rum under den korta tid, som sedan dess förflutit, att en sådan förhöjning redan under innevarande år skulle behövas. Härtill ber jag att få anmärka, att, om också Kongl. Maj:t kunnat se, att tjänstemännens ställning redan 1873 var dålig, den stegring i prisförhållandena, som då började, likväl icke var så gifven såsom ett konstateradt faktum för framtiden, att Kongl. Maj:t kunde anse sig befogad, att derpå grunda en framställning till Riksdagen. Men då denna stegring, som förefanns redan år 1873, nu visat sig vara allt mera och mera i tilltagande, så tror jag icke Kongl. Maj:t hade fyllt sin pligt, om Kongl. Maj:t icke hade framlagt saken för Riksdagen och begärt, att tjänstemännen måtte sättas i en sådan ställning, att den blefve equivivalent med hvad den före de nuvarande förhållandena var. Den förste talaren har, såsom jag nyss nämnde, velat framhålla, att frågan har större dimensioner än man vill gifva den. Det må så vara. Men just därför vidhåller jag min uppfattning af densamma. Ty om man vill behandla saken på det sätt, som Utskottet gjort och den ärade talaren framhållit såsom det rätta, så kommer man i den ställning att frågan blir nästan för stor för att Riksdagen skulle taga initiativet i densamma, och man skulle slå in på en väg, som jag efter min öfvertygelse icke kan anse för riktig. Riksdagen bör icke taga på sig ansvaret att göra upp ett förslag till lönerreglering. Ty från och med den stund, då jag beviljar en förhöjning, icke för en tid, som jag känner till, och för ett behof, som är påträngande, utan för en annan tid, som är att förvänta och då åtskilliga förhållanden kunna vara förändrade, så är det icke längre ett dyrtidstillägg, jag beviljar, utan jag gifver uppslag åt Kongl. Maj:t till en ny reglering af embetsmännens löner. En sådan väg anser jag, att Riksdagen icke bör beträda; och det är därför, som jag nu, ehuru jag tror, att förhållandena under 1875 äfven komma att påkalla en förhöjning af lönerna, icke vill tillstyrka att för närvarande bevilja någon sådan. Det må tillkomma Kongl. Maj:t att efter den nedsatta komiténs hörande för 1875 års Riksdag framlägga förslag till lönerreglering, och

då må Riksdagen, med pröfning af detta förslag, som bör vara afsedt att taga sin början med år 1876, på samma gång se till, huruvida äfven för det då löpande året ett dyrtidstillägg bör beviljas. Jag anhåller derfor, att Kammaren ville taga i betraktande de förhållanden, som för närvarande råda, taga frågan enkelt och allvarligen se till, huruvida icke de behof, som i denna stund förefinnas, äro sådana, att de kräfva en skyndsam hjälp.

På de skäl jag anført får jag hemställa om bifall till den af mig afgifna reservationen, att Kammaren, med förkastande af så väl Kongl. Maj:ts proposition i ämnet som Utskottets förslag, må endast för år 1874, under vilkor, som Utskottet uppställt, bevilja det dyrtidstillägg, som Utskottet för år 1875 föreslagit.

Herr von Ehrenheim: Det lärer icke kunna förnekas att, då Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof först blef synlig, så väckte de stora summor, som der äro upptagna, och de stora behof den föreslår att fylla, en viss uppmärksamhet. Icke heller jag betviflade att Stats-Utskottet och Riksdagen skulle finna åtskilliga utvägar att minska något på de stora summor som äro föreslagna, men i den punkt, som nu är föredragen, tror jag att minskningen bör stadna vid den nedsättning från 30 till 20 procent, som Stats-Utskottet föreslagit. Att helt och hållet afslå lönetillägg för 1874 synes mig vara emot tjenstemännen obilligt och jag har här icke hört några skäl för afslag anföras, som efter min uppfattning äro giltiga. Det första skäl som framhållits var angelägenheten att icke göra någon rubbning eller ändring i den förliden riksdag beslutade statsregleringen. Ett sådant tillägg som det ifrågavarande, om än icke till så stort belopp, har dock förut skett, och om verkligt behof förefinnes samt tillgångar till dess fyllande icke saknas, utan betydliga öfverskott finnas, kan jag icke inse, att den så kallade rubbningen blifver på något sätt farlig. Man har äfven erinrat, att en framställning om dyrtidstillägg kunnat ske förlidet år och att en sådan då bort ske i sammanhang med förslag till lönereglering. Det synes mig likvisst icke kunna nekas, att en prisstegring under de senare åren småningom men icke så märkbart egt rum, hvaremot den på sista året framträd i starkare fart och med högre siffror. Under sådana förhållanden måste det komma en tidpunkt, då det blir nödvändigt att göra något; och jag finner det ganska förklarligt att detta inträffat just nu i följd af de under sista året högt uppdrifna prisen. För min del måste jag säga att jag häri ser en fullkomligt giltig anledning till att propositionen framkommit just vid denna riksdag.

Det har äfven blifvit framhållet, att saken skulle hafva en större betydelse än den af blott och bart ett dyrtidstillägg; och otvifvelaktigt kommer den att föra med sig en reglering, som afser att höja embetsmännens löner. Men jag är öfvertygad, att frågan derom kommer att pröfvas efter helt andra grunder. Då gäller det i första hand att tillfredsställa Riksdagens önskningsar i afseende på den så ofta omtalade omorganisationen af embetsverken; och hvad siffrorna beträffar, så komma de säkerligen mera att bero på de af Riksdagen

godkända regleringar såsom t. ex. af Riksbanken, Kansliet m. fl. än af de siffror, som förekomma i dyrtidstillägget. Min öfvertygelse är således att frågan om den egentliga löneregleringen icke är synnerligen beroende af det beslut som nu fattas i denna fråga och att deraf icke bör hemtas något skäl att afslå dyrtidstillägget för 1874 eller att framställa saken så som det vore fördelaktigast för embetsmännen om dyrtidstillägget i stället gäfves för 1875. På grund af de skäl jag här anfört instämmer jag i det af Herr Grefve Mörner framställda yrkande.

Grefve Hamilton, Henning: Man har sagt, att den förevarande frågan vore synnerligen stor och viktig, till och med större än hon synes vara. Detta kan jag visserligen medgifva, men å andra sidan tror jag också, att man kan göra henne större, än hon i själfva verket är, derigenom att man i henne inblandar frågor, med hvilka hon icke står i ett nödvändigt sammanhang. Då man nemligen sammanbundit denna fråga med den om ett dyrtidstillägg eller möjligen blifvande lönereglering för år 1875, har man öfverskridit hvad den nu föredragna punkten innehåller, hvilket endast gäller det dyrtidstillägg för år 1874, som blifvit för Justitie-kanslers-expeditionen föreslaget.

Herr Chefen för Finans-departementet yttrade, att en Kongl. proposition icke kan afgifvas förr än frågan är beredd, och vore det för en frågas beredning tillräckligt, att vederbörande blifvit öfver henne hörda, så har denna onekligt blifvit ganska grundligt behandlad, emedan, så vidt jag tror, alla embetsverk och korpser haft tillfälle att öfver henne yttra sig. Härmed äro likväl icke alla svårigheter lösta. Det hade varit nödigt, att de inkomna uppgifterna blifvit sammanförda till ett helt och granskade, samt att regeringen derefter kunnat föreslå de olika dyrtidstillägg, som på grund af olika förhållanden visat sig vara för särskilda embetsverk eller för olika tjänstemannagrader nödiga. Jag klandrar likväl ej att detta icke skett, då det icke kunnat medhinnas. Tidens korthet gjorde det till en nödvändighet att, så vidt möjligt var, förenkla frågan, hvilket åter endast kunde ske på det sätt, att man sökte en medelsiffra, hvilken kunde tjena såsom ett för alla någorlunda lämpligt dyrtidstillägg. Huruvida nu ett sådant bör beviljas för det löpande året, måste bero af tvänne omständigheter, nemligen af behöfvat och af möjligheten för staten att tillfredsställa detsamma.

Hvad behöfvat angår, kan det omöjligen bestridas. Det har redan blifvit antydt, att en förhöjning i priset å alla lefnadsförmödenheter fortgått en ganska lång tid, ehuru den först under åren 1872 och 1873 blef mera märkbar och under hösten sistnämnda år antagit den gestalt, hvori den nu visar sig för oss. Förhöjningen är nu så stor, att de mindre aflönade tjänstemän, som hafva en familj att underhålla, omöjligen kunna lefva af de löner, som för några år sedan lemnade dem en tarflig bergning. Då de ej kunna mer än till en viss grad inskränka behöfvat af lifsmedel, återstår för dem ingen annan utväg än skuldsättning, och ju längre denna får fortgå, desto otillräckligare blir den löneförbättring, som dock förr eller senare

måste tillerkännas dem. Både billighet och klokhet synas mig derföre bjuda, att man beviljar den nödiga tillökningen i tid, hvaraf naturligtvis följer, att jag röstar för dess medgifvande redan för innevarande år. I afseende åter å siffran erkänner jag, att jag varit villrådig, och så till vida måste vara det ännu, som jag icke kunnat finna en fast och tillförlitlig grund för dess bestämmande. Herr Chefen för Civil-departementet har i dag meddelat oss en förut känd uppgift, som ådagalägger, att i en landsort prisen så stigit, att ett dyrtidstillägg af mer än 60 procent skulle vara nödigt, för att sätta tjänstemännen i aldeles samma ställning, som då deras löner sist reglerades. Andra uppgifter för skilda orter vexla mellan 20, 25 och 30 procent såsom den för närvarande behöfliga lönstillökningen. Ett godtycke måste således i någon mån göra sig gällande. Då jag under sådana omständigheter bestämt mig för godkännande af Stats-Utskottets förslag, är det derföre att detta, som redan bereder tjänstemännen en lindring i deras bekymmer, synes mig hafva en fördel framför det af Kongl. Maj:t framställda. Om man nemligen nu bestämmer sig för ett allmänt dyrtidstillägg af 30 procent, kan man svårigen vid en åren 1875 eller 1876 skeende lönereglering gå lägre än till dessa 30 procent, äfven om billigheten i vissa fall skulle medgifva det, hvilket jag anser sannolikt. Endast i händelse af ett allmänt prisfall, hvarpå man svårigen kan hoppas, skulle man utan inkonsequens kunna gå tillbaka, sedan man en gång erkänt en viss procent såsom billig, hvarföre jag anser rådigast att icke gå så långt, som Kongl. Maj:t föreslagit.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kamraren i afseende på den nu föredragna punkten måtte besluta:

att såsom dyrtidstillägg åt Justitie-kanslers-expeditionen för år 1874 anvisas ett sammanräknadt belopp af 2,500 kronor, att, enligt den i Stats-Utskottets utlåtande bilagda tabellen Litt. B. angifna fördelning, utgå.

Grefve Posse: Uti denna fråga kan sägas mycket både för och emot, och jag anser, att det skulle blifva alltför vidlyftigt att ingå uti en mera allvarlig diskussion öfver densamma. Jag inskränker mig derföre till att förklara, att jag kommer att rösta bifall till Stats-Utskottets betänkande på den grund, att ett sådant tillfälle, som nu erbjudes, att stryka 3 millioner R:dr ur statsbudgeten förut icke har erbjudit sig, och det förmodligen kommer att dröja länge, innan ett sådant ånyo framstår, och kan jag sålunda från min ståndpunkt i afseende å sparsamhet med statsutgifter ej låta gå mig ur händerna detta tillfälle att minska budgeten så betydligt.

Herr De Maré: Utan att säga det ärade Stats-Utskottet någon ohöflighet, torde man kunna våga påstå, att det icke alltid är lyckligt med den motivering, som det använder, och att denna motivering icke alltid står i öfverensstämmelse med det slut, hvartill Utskottet kommit. Mindre lyckligt, än hvad Stats-Utskottet denna gång varit, torde det dock sällan hafva varit. Stats-Utskottet erkänner, att sedan den tid, då den förra löneregleringen uppgjordes, de civila

tjenstemännen kommit i en mycket sämre ställning än den, hvaruti de då befunno sig; och att alla, som för sin utkomst äro hänvisade till viss lön, hafva mycket mindre möjlighet att draga sig fram nu, än vid ifrågavarande tidpunkt. Men hvilken konklusion har Stats-Utskottet dragit af dessa premisser? Jo, att för detta är åtminstone behöfves icke någon lönetillökning. Det hänvisar på, att sedan för- lidet år, då statsregleringen uppgjordes, lefnadsförnödenheterna icke torde hafva i någon betydlig mån stigit, och en äråd ledamot af Stats-Utskottet har här till och med accentuerat, att det icke skulle vara mer än två procent, som lefnadskostnaden i allmänhet, med undantag af hyror, stigit i pris. Jag kan icke annat än lyckönska Stats-Utskottets äråde ledamöter, att de hafva kunnat så arrangera, åtminstone för sig sjelfva, att de icke kommit under fund med, att lefnadsförnödenheterna sedan i fjol fördyrats. Den klass af medborgare, hvars ställning det här är fråga om att uppljelpa, har, befarar jag, kommit till ett helt annat resultat. Men, säger man, då det lyckades dem i fjol med de äfven då i hög grad stegrade prisen att slå sig igenom, så måtte de väl kunna göra det i år också. Detta är emellertid ett skäl, som är föga hållbart. Det är möjligt, att man kan med inkomster, som icke svara mot utgifterna, uppehålla sig ett år, utan att vara mer än till hälften ruinerad, men fara är, att om förhållandet fortfar ännu ett år, man då kan blifva ruinerad till fullo. Det hufvudsak, hvarföre ledamöterna af Stats-Utskottets majoritet icke låtit den billighetskänsla, de utan tvifvel ega, göra sig gällande, är, att det icke skulle vara lämpligt att rubba en redan uppgjord statsreglering. Jag ber dock att få fråga de äråde ledamöterna i Stats-Utskottet, hvilkas flertal sutit der ända sedan den första Riksdagen under det nya statsskicket, huruvida de kunna uppgifva något enda år, då staten icke blifvit i mer eller mindre väsendtliga punkter förändrad; och man skulle i sanning hysa ett mycket mindre förtroende till Stats-Utskottet, än jag gör, om man betviflade, att det, äfven om bifall lemnades till denna punkt, skulle finna utväg att arrangera budgeten för nästa år. Af dessa skäl, och då jag är öfvertygad om, att det verkligen är af högsta behof påkalladt, att statens talrika embetsmannakörps må snart försättas i en annan ställning, än den hvaruti densamma, i synnerhet sedan förra året, befin- ner sig, gör jag mig en ära att få instämma uti Grefve af Ugglas reservation och följaktligen anhålla om bifall till det yrkande, som af Grefve Mörner först blifvit framställt.

Grefve Beck-Friis: Då frågan om dyrtidstillägget förevar inom Stats-Utskottet, så fann man snart, att 20 procent var den högsta siffra, som kunde hafva någon framgång hos Riksdagen. och den nu förda diskussionen har gifvit mer än tillräcklig bekräftelse derpå. Likaledes syntes det inom Utskottet vara omöjligt att bevilja dyrtidstillägg för mer än ett år. Äfven denna åsigt har af diskussionen i denna Kammare blifvit till fullo bekräftad. Då jag således torde få antaga dessa två saker såsom afgjorda, gestaltar sig alltså frågan för mig till ett val mellan åren 1874 och 1875. Att jag för min del först ansåg året 1874 vara att föredraga, kom sig deraf, att jag till

en början ansåg hufvudfrågan gälla ett dyrtidstillägg, men ju mera man sätter sig in i den Kongl. propositionen, finner man, att så icke är förhållandet, utan att saken framför allt gestaltar sig såsom en lönerегleringsfråga. Jag anhåller att få anföra skäl för denna åsigt. Om vi genomgå de stater och korpser, för hvilka lönetillägg äro i fråga, så hafva vi först Konungens Kansli, för hvilket ju en lönerегlering är begärd; vidare hafva vi visserligen kollegierna och en del förvaltande verk, för hvilka ingen sådan är föreslagen, men se vi sedan till alla de stora staterna, såsom jernvägstrafikstaten, poststaten, tullstaten, skogsstaten, skolstaten och landtstaten, så är det för alla dessa fråga om ny lönerегlering. Man hade då att afgöra, huruvida man borde hålla fast vid detta faktum, att det är en lönerегleringsfråga, eller huruvida man borde återförvisa saken till hvad den ursprungligen är, eller en dyrtidstilläggsfråga. Då den emellertid såsom sådan endast var gällande för några få förvaltande embetsverk här i Stockholm, men deremot för den stora massan af embetsmän var en lönerегleringsfråga, så trodde jag, att den i hufvudsak borde betraktas från den senare synpunkten. Gör man nu detta, så tror jag ock, att alla skäl tala för året 1875, ty i motsatt fall torde man få erfaras, att Riksdagens majoritet behandlar ärendet såsom en dyrtidstilläggsfråga, och då torde den siftra, som beviljas, icke blifva, hvarken såsom Kongl. Maj:t föreslagit, 30 procent, icke heller, såsom Utskottet föreslagit, 20 procent, utan ett mycket lägre belopp. Att undantag från den allmänna regeln skola medgifvas är klart, och jag hoppas, att dessa undantag skola kunna mildra nöden, der den är störst. Att ett sådant undantag icke behöfves i fråga om den punkt, som nu föreligger, torde en blick på den tabell, som några reservanter bilagt Stats-Utskottets betänkande, tillräckligt ådagalägga. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Mörner. Olika tider hafva olika seder, men att man går derhän att man påstår, att hvad som under föregående tider blifvit gjordt är exemplöst, har först förefallit denna afton. Den ärade talaren, ledamot af Stats-Utskottet, som gjorde denna erinran må ursäkta, att jag icke kan låta hans yttrande passera utan anmärkning. Jag tillåter mig nemligen, att i det ifrågavarande hänseendet hänvisa till 1856—1858 årens riksdag. Vid denna riksdag framlades nemligen en allmän lönerегleringsfråga, med då gjordes äfven en begäran derom, att för år 1857 ett dyrtidstillägg skulle efter enahanda grunder, som för lönerегleringen bestämdes, af Riksdagen beviljas. Vid behandlingen af denna angelägenhet förklarade Riksdagen genom skrifvelse af den 3 Februari 1858, att de löneförhöjningar hvilka då beviljades, icke kunde anses annat än såsom provisoriska, enär man förmodade, att den dyra tiden skulle förändra sig. På denna grund beviljade man lönetillökningen endast för den då ifrågavarande statsregleringsperioden. Hvad deremot frågan om dyrtidstillägget angick, så betraktade Riksdagen densamma på ett annat sätt. Redan den 22 Augusti 1857 aflät Riksdagen till Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse, hvaruti den särskildt anvisade för 1857 ett dyrtidstillägg för åtskilliga militära, förnämlig-

gast, värfvade korpser, hvilka för tillfället ansågos vara i särskildt behof af hjälp. Således beviljades då ett dyrtidstillägg för ett löpande år, utom det för den kommande statsregleringstiden bestämda. Den summa, som då för dessa värfvade regementen på Riksgäldskontoret anvisades, uppgick till 118,170 rdr 43 öre. Sedermera kom en särskild skrifvelse af den 24 Februari 1858, hvarigenom Riksdagen anvisade särskildt på Riksgäldskontoret, att såsom dyrtidstillägg tilldelas öfriga stater och korpser för år 1857, och således sedan detta år redan gått förbi, en viss löneförhöjning. De hade likväl redan då, dessa tjänstemän, genomlevvat detta bedröfliga år, men Riksdagen fann likväl billigheten fordra, att den nöd de släpat sig igenom skulle godtgöras. Nu åter, då Riksdagen är samlad i början af det ifrågavarande året, och oaktadt det för handen varande behofvet är af den beskaffenhet, att det icke kan af någon förnekas, vill Stats-Utskottets majoritet förmå Riksdagen att lemna tjänstemännen utan all hjälp. Jag undrar just, om embetsmännen skulle göra strike, huru det då skulle komma att gå. I sådant fall har man reglementen och strafflagar att mot dem tillgripa, men för edra daglönare, Mine Herrar, hafven I inga sådana reglementen, utan få gifva dem hvad de fordra. Efter mitt förmenande vore det ett missbruk af den makt, staten har öfver sina tjenare, om icke representationen vid utöfningen af denna makt läte känslan af billighet och rättvisa göra sig gällande. Jag fortsätter mitt yrkande, att hvad Stats-Utskottet föreslagit uti punkten b) i afseende på beloppet af det dyrtidstillägg som är i fråga skall tillämpas redan för år 1874.

Herr Statsrådet Wærn. En ledamot af Stats-Utskottet har här anfört ett nytt skäl hvarföre man enligt hans tanke borde afslå dyrtidstillägget. Han har nemligen yttrat, att af hela budgetens tillstånd framginge ett resultat, som vore i högsta grad varnande mot ett bifall till detta tillägg; jag anser mig skyldig att afgifva svar på detta hans påstående. Den ärade talaren har framhållit kontrasten mellan det ringa belopp, som återstår, sedan alla af Kongl. Maj:t begärda utgifter blifvit betäckta, och de stora öfverskotten från föregående år, och derpå framställt den frågan: huru skall man, då, oaktadt så stora öfverskott, ingen behållning finnes, gå till väga ett annat år, då måhända alldeles intet öfverskott är att tillgå? De stora utgifterna härleda sig emellertid till högst betydlig grad af de stora inkomsterna; regeringen har föreslagit afhjelpande af många sedan länge kända behof på den grund, att vi nu hafva så stora behållningar, och emedan den ansett, att dessa behållningar icke kunde bättre användas än till de begärda utgifterna. Hade deremot öfverskottet icke funnits, så hade man naturligtvis måst låta med de mindre angelägna behofvens afhjelpande anstå, eller, som man säger, rätta mun efter matsäcken.

Den ärade talaren frågade, om icke de föremål, för hvilka man begärt penningar, alltid vore hvad behofvet påkallade. Jo visserligen! Men de äro större och mindre och mer eller mindre påträngande, och till dessa senare böra vi icke använda mera penningar, än våra inkomster gifva oss möjlighet att göra. De kunna ock möj-

ligen alldeles undanskjutas, och angelägnare behof vara att emotse, då man deremot bör göra besparingar, och tynga skatterna för mycket på folket, och jag kan undvara dem, så är det bättre att icke fortgå med samma hast på utgifternas bana, utan se till, att man äfven må kunna bereda de skattskyldige någon lindring. Frågan gäller således här, huruvida jag gjort orätt uti att föreslå dessa utgifter, men det är en sak som skall pröfvas, och att på förhand säga, att de derföre att, sedan de blifvit bestridda, så liten behållning återstår, äro obefogade, måste vara orätt. Det har förr alltid varit vanligt, att man framlagt en brist motsvarande bevillingens belopp, och om jag hade påkallat denna bevilling, så skulle jag framlagt en budget, som slutat med en brist af 2,693,401 R:dr 44 öre. Men under de begge sista riksdagarne har man på det skarpaste tadlat att, när statsverkets ställning vore så god som för närvarande, en brist framställdes, och derför har jag i denna del sökt följa Riksdagens egen begäran. Hade jag åter varit angelägen om att framlägga en stor besparing, så skulle jag hafva begärt hela bankovinsten 2,000,000 R:dr, men nu har jag ansett att det, med hänsyn till det stora guldbehovet och den ökade bankverksamheten, vore skäl att höja bankens reservfond och med anledning deraf endast gjort anspråk på 500,000 R:dr af bankovinsten. Att således säga, att i budgeten ligger något, som i sig sjelf förbjuder användandet af de inkomna medlen till ett nyttigt ändamål, kan jag icke erkänna som riktigt.

Den ärade talaren sade ock, att man spänt bågen för högt i afseende på inkomstberäkningen. Med afseende derå får jag dock säga, att det gladt mig att se i ett denna dag utdeladt betänkande, att Stats-Utskottet tillstyrkt alla de siffror jag föreslagit. Den ärade talaren sjelf har icke reserverat sig mot beslutet, och när den Kongl. propositionen förekom i Kammaren, hördes icke heller någon anmärkning mot dessa siffror.

Talaren frågade vidare, om det oupphörligen skall fortgå på samma sätt som nu. Jag svarar då, att statens behof äro eviga, och att vi må fylla dem i den mån tillgångarne medgifva detsamma. Detta är är t. ex. begärdt 900,000 R:dr för hospitalsväsendets förbättring, och hvarföre? Jo emedan, när man har penningar i händerna, man anser det vara skäl att fästa afseende vid hvad Riksdagen sjelf begärt, då den sagt, "att behovet af kraftiga och skyndsamma åtgärder till åstadkommande af ökad hospitalsvård syntes Riksdagen till fullo ådagalagdt, och att Riksdagen ej skulle tveka att bevilja de för byggnadsarbetenas påbörjande erforderliga medel". Jag vill fråga, huruvida icke regeringen under närvarande omständigheter haft fullt skäl att fästa afseende vid dessa Riksdagens ord. Jag nemställer likaledes, huruvida någon kan misskänna, att regeringen begärt medel för att ställa vårt veterinärväsende på en bättre fot; och om icke begäran om 1 million R:dr till inköp af ammunition varit väl befogad. Hade Statens öfverskott varit mindre, så hade naturligtvis ej så stora anslagsfordringar för dessa ändamål förekommit, ehuru hvar och en måste erkänna, att de äro afsevärda.

Den ärade talaren yttrade vidare, att, äfven om man nu bifölle regeringens förslag, så skulle nästa år ånyo erfordras en ändring i budgeten, och så skulle det oupphörligen komma att fortgå. För min del kan jag icke inse, huru förhållandet skulle kunna blifva sådant enligt regeringens förslag, då ju derigenom redan nu begäres ett tillägg för 1875.

Samme talare framställde vidare, icke såsom en förebräelse, sade han, men såsom en anmärkning, hvartill mitt första yttrande gifvit honom anledning, att man icke kunde hoppas att på ett cirkulär, utfärdadt i September, kunna få svar i November, och att det vore ett fel af regeringen att den icke tagit längre tid på sig. Jag skall acceptera denna förebräelse; det hade varit mycket bättre om man förutsett detta behof ett år förut, men jag kan icke undgå att göra en liten sammanställning mellan denna förebräelsen och en anmärkning, för hvilken jag från denna talares sida var utsatt straxt förut. Han frågade: hvarföre begärde icke regeringen dyrtidstillägget redan vid sista riksdag? Nåväl, när man nu förebrår regeringen att den tid, inom hvilken embetsverken haft att afgifva utlåntanden, varit så kort, huru tidigt på året 1872 skulle vi då hafva förutsett den dyra tiden? Å ena sidan förebrår man oss således, att vi tagit för kort tid på oss, och å andra sidan säger man, hvarföre kommo ni icke genast med denna framställning.

Det är utan tvifvel, att det sätt, hvarpå Statens inkomster och utgifter stigit, är en sak egnad att väcka den största uppmärksamhet, i synnerhet då det är fråga om att bestämma huruvida vi hafva skäl att göra stora besparingar eller icke. Jag ber i sådant afseende att man måtte fästa afseende vid, i hvilken mån den stegrade budgeten är beroende på *verkligt* tillväxt i inkomster och utgifter, och till hvilken grad denna stegring deremot har sin grund uti icke annat än en förändring af bokföringen. Sådana förändringar i tull-, post-, telegraf-, trafikmedlen o. s. v. uppgå till icke mindre än 4,292,000 Rdr, och dessa böra således afräknas från den stora utgiftsförhöjning, hvarom här blifvit taladt. Jag vill endast betona detta förhållande, och upprepar dessutom, att statens verksamhet bör gå ut på det, som är för landet nyttigt, och hemställer med anledning deraf, huruvida det ej är riktigt och lämpligt att, när landets bästa kräfver extra utgifter för en del nyttiga byggnader, och för vårt försvarsverks fullbordande, dertill använda de penningar som äro disponibla.

Slutligen anförde talaren såsom ett viktigt skäl, hvarföre man nu icke borde gifva så stor tillökning åt embetsmännen, att vi borde göra besparingar i och för förberedelserna till en ny härordning. Jag tror ock, att regeringen har gjort mycket för detta ändamål. Materielen har ju redan förut blifvit högst betydligt ökad, och äfven vid denna riksdag har man icke heller förglömt den omständigheten, liksom jag äfven är öfvertygad, att äfven för framtiden dertill skall finnas tillgångar. En jämförelse mellan de verkliga inkomsterna för 1873 och de beräknade för 1874 visar, att de förra öfverstiga de senare med nära 12 millioner, och således kan man icke påstå, att regeringen uppställt för starka beräkningar. Tvifvel härom hafva

vid alla af mig uppgjorda statsregleringsförslag blifvit framställda, men beräkningarne hafva dock hittills alltid slagit in.

På grund af hvad jag nu yttrat kan jag icke erkänna, att i budgeten skulle ligga något som vare sig kan gifva anledning till, att vi borde göra besparingar, eller väcka bekymmer för det närvarande tillståndet.

Herr Carlson: Då jag deltagit uti det beslut, som ligger till grund för Stats-Utskottets föreliggande förslag, bör jag måhända redogöra för de skäl, som dertill förmått mig, men då diskussionen redan varit temligen långvarig, skall jag göra det i största korthet.

Det vill synas mig som om de skäl, hvilka blifvit anförda för beviljandet af ett dyrtidstillägg för år 1874 egentligen skulle hafva sin tillämplighet under den förutsättning, att man kunde medgifva dyrtidstillägg för både 1874 och 1875, men detta synes icke kunna ske, eller åtminstone har, såvidt jag kunnat erfara, ingen inom Stats-Utskottet på allvar ifrågasatt något sådant. Då så är förhållandet och dyrtidstillägg endast kan beviljas för *ett* år, föreligger att öfverväga, hvilketdera året bör väljas. Jag medgifver gerna, att skäl för både det ena och det andra året kunna finnas, äfvensom att svårigheter i fråga om begge åren kunna uppstå, men efter mitt förmenande hafva skälen för beviljande af ett dyrtidstillägg för år 1875 varit bestämdt öfvervägande, likasom svårigheterna för år 1874 varit större. Om den rubbning eller ändring — hvilketdera man vill kalla den — i budgeten som skulle uppstå, om dyrtidstillägget beviljades för år 1874, är redan taladt, och jag vill till hvad i det hänseendet redan är anfördt endast yttra, att, efter min åsigt, en åsigt, som jag under de nära 20 år, som förflutit sedan jag först började arbeta i Stats-Utskottet, beständigt vidhållit och försvarat, man endast ytterst sparsamt bör använda den utvägen att bevilja tillökningar i en redan uppgjord statsreglering, helst om, såsom i detta särskilda fall skulle blifva händelsen, tillökningen genom sitt stora belopp skulle göra en ganska betydlig rubbning i statsregleringen. Jag har icke ens vågat låta för mig vara afgörande det exempel, som en talare nyss anfördt och som torde vara väl känt, hvad som skedde vid 1856—58 årens riksdag. Jag har icke vågat detta af det skäl, att förhållandena då vore helt olika mot hvad de nu äro. Då hade reglerade stater för alla embetsverk blifvit af Riksdagen antagna, men detta är för oss ännu en framtidsfråga. Med undantag af en jernförelsevis ringa tillökning, som då beviljades några få stater, och hvilken tillökning torde motsvara de undantagsfall som Stats-Utskottet äfven vid denna riksdag afsett, bestod beslutet för öfrigt blott deri att i början på år 1858 (sedan året 1857 således var förflutet) *gratifikationsvis* beviljades halfva differensen mellan den nya staten och den gamla. Detta skedde emellertid med en treårig budget, hvilket är en stor skillnad.

Hvad nu i öfrigt beträffar valet mellan 1874 och 1875, så har jag, såsom jag förut yttrat, för min del ansett att 1875 vore att föredraga. Man har anfördt, att det vore obestriddigt, att behof redan nu förefinnas, men jag tror, att ehuru en af de svårigheter, som re-

dan blifvit antydd, kan uppkomma derigenom att dessa behof icke nu genast fyllas, så är likväl denna svårighet mindre, än den som uppstår derigenom att något dyrtidstillägg för år 1875 icke beviljas. Alla de behof, som fyllas genom statsregleringen för 1875 äro visserligen sådana som man redan känner för 1874, men om jag derjemte å andra sidan afser den fördel, som vinnes genom att bevilja dyrtidstillägget för 1875, måste jag anse denna fördel vara större, än den som uppkommer, om jag nu genast för tillfället fyller dessa behof för 1874. I förra fallet kommer nemligen det beviljade tillägget, såsom vi alla tro och hoppas, att få ett bestämdt sammanhang med en förbättrad lönereglering, att blifva en inledning dertill och, såsom jag förmodar, äfven en borgen för att löneregleringen kommer att innefatta åtminstone en så stor förbättring i embetsmännens ställning, som dyrtidstillägget innebär, då dyrtidstillägget deremot i senare fallet komme att stå endast såsom ett enstaka faktum. Såsom bekant är, har frågan om en förbättring i embetsmännens löner gått öfver hela världen, och man har dervid haft att bestämma, huruvida man skall se saken såsom en stadigvarande lönetillökning eller blott såsom ett enstaka dyrtidstillägg. Jag känner emellertid intet exempel, då man icke tagit saken så, att löneförbättringen ansetts vara påkallad af verkliga stadigvarande behof; och det tillägg, som blifvit gifvet, har erhållits för samma år som man lagt till grund för en lönereglering. Så har skett i Danmark, så äfven i Norge och de Tyska staterna. Mig är dessutom icke bekant något land der tilläggsprocenten varit högre än den som af Stats-Utskottet nu blifvit föreslagen. Om lönetillökningen beviljas för 1875 i stället för 1874 uppstår således visserligen den olägenheten att fyllandet af behofven får uppskjutas till dess nästa år en löneförbättring utfaller, men ett sådant beslut synes mig emellertid vara vida mera fördelaktigt för embetsmännens framtid. Då härtill kommer, dels att Utskottet föreslagit, att man vid de följande hufvudtitlarna på de ställen, der särdeles behjertansvärda behof och särskilda undantagsfall förefinnas, skulle bevilja dyrtidstillägg äfven för 1874, i hvilket fall likväl beloppet icke skulle kunna blifva så betydligt som om en *allmän* lönetillökning beviljades, dels att man utan svårighet kan erhålla detta tillägg lika stort som det, hvilket i andra länder medgifvits, så har det synts mig, att Utskottets uppfattning vore den fördelaktigaste och riktigaste och att man kunde dervid stanna.

På alla dessa skäl, hvilka visserligen till en del redan förut äro utvecklade, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen: Då jag icke finnes antecknad såsom reservant mot detta beslut, så följer naturligtvis deraf, att jag tillhört den majoritet inom Stats-Utskottet, som har dikterat det förslag, som här föreligger; men jag må bekänna, att det icke har skett utan stor tvekan och utan en mycket noggrann öfverläggning. Hvad jag dock alltid haft klart för mig var det, att jag ville bifalla Kongl. Maj:ts preposition för så vidt den rör år 1875, med den modifikation likväl i afseende på procent som Stats-Utskottet föreslagit. Min tvekan har gällt, huruledes jag skulle handla i afseende på år 1874. Hade jag

i detta senare afseende kunnat följa min känsla, och hade jag haft den ringaste förhoppning om framgång, hade jag helst önskat att äfven lemna mitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del; men ett sådant yrkande skulle icke hafva medfört något resultat, och jag medgifver, att det möjligen hade varit att spänna bågen för högt. Jag vill icke inlåta mig på ett bedömande om hvad som kan vara principielt eller logiskt riktigt, då det är frågan om dyrtidstillägg. Att det bör medgifvas för det år, hvares behof man känner, torde icke kunna bestridas, men i likhet med den föregående talaren kan jag icke annat än föreställa mig, att det är bäst att välja det år, genom hvares bestämmande de största fördelarne vinnas för denna tjänstemannakorps, hvares ställning man ansett för en pligt att förbättra, och, såsom jag nyss nämnt, har jag ansett det vara ändamålsenligt att välja 1875. Dertill ber jag att få lägga det särskilda skälet, att man genom att nu för 1875 bestämma denna löneförbättring — jag lägger nemligen särdeles mycken vikt vid att lönetillökningen förlorar mycket af sin karakter af dyrtidstillägg, om den beviljas för 1875 — icke kommer i samma olägenhet som om den gäfvos för 1874, i hvilket senare fall man måste ändra en redan uppgjord statsreglering. Om lönetillägget nu beviljas för 1874 men icke för 1875, så ligger det i sakens natur, att det jemväl vid nästa riksdag blefve nödvändigt att ändra den budget som i år uppgöres för 1875, ty det är högst sannolikt, att åtskilliga af de löneruleringsförslag, som man nästa riksdag har att förvänta, skola föreslås att gälla äfven för år 1875 för att genast kunna genomföras; och i alla händelser böra öfriga embetsverk då ställas i paritet med dem som icke blifvit reglerade. Vi komma således äfven då att stå på samma punkt som i år, nemligen att ehuru budgeten redan förut är uppgjord, särskild proposition angående tillägg till densamma kommer att aflåtas. Det är möjligt att ställningen äfven då är god och att tillgång till de för ett sådant tillägg nödiga medel kan finnas, men detta är dock icke så alldeles säkert. I alla händelser tror jag icke, att det är nyttigt att med ett belopp, som är så stort som det ifrågavarande, göra ändring i den en gång fastställda budgeten.

På dessa grunder har jag ansett mig böra biträda Utskottets förslag och jag anhåller endast, med anledning af ett yttrande af Herr Chefen för Finans-departementet i afseende på Stats-Utskottets beräkning af statsverkets inkomster, få göra det tillägg, att det egentligen skulle vara de extra ordinarie inkomsterna som möjligen blifvit för högt beräknade, men dermed har Stats-Utskottet icke kunnat taga någon betättning. Min afsigt är emellertid icke att nu yttra mig om huruvida de extra ordinarie statsinkomsterna blifvit för högt beräknade eller icke, ty dertill är tid nog, när Bevillnings-Utskottet inkommer med sitt utlåtande om nämnde inkomsters beräkning. Jag har endast velat påpeka, att Stats-Utskottet icke haft något att dermed skaffa.

Grefve Mörner: Jag kan icke till besvarande upptaga något af hvad den siste talaren anfört, af det skäl att det varit mig omöjligt att på min plats höra hvad han yttrat. Anled-

ningen hvarföre jag begärde ordet är att söka i ett yttrande af den näst föregående talaren, som påstod, att en definitiv löneereglering skedde vid 1856—58 årens riksdag. Handlingarna för denna riksdag utvisa emellertid raka motsatsen. I det anförande till statsrådsprotokollet, som dåvarande chefen för Finans-departementet afgaf den 11 Oktober 1856 yttrar han, efter att hafva talat om de allmänna skälen för en löneförhöjning äfvensom derom, att vid en sådan löneförhöjning noggrannt afseende borde fastas ej mindre å de särskilda statsfunktionernas behof af embets- och tjänstemän än äfven å desses behof af anständig bergning, just följande ord: "Beträffande det förra, eller det nödiga antalet af embeten och tjänster, har det väl varit ifrågakämlt, att en löneereglering icke borde företagas annorlunda, än i sammanhang med en ny embetsverkens organisation, bland hvars förnämsta fördelar skulle vara nedsättning af de anställda personernas mängd; och dylik nedsättning kan, vid en flyktig blick på verkens nuvarande sammansättning, visserligen synas önskvärd. Men vid närmare skärskådande af det sätt, hvarpå statsorganismen i det hela och hvarje dess gren småningom och historiskt utvecklats sig, blifver det klart, att de tid efter annan tillkomna förvaltningar, embeten och befattningar, med få undantag, icke äro främmande och öfverflödiga utväxter, hvilkas borttagande kunde för det hela anses gagneligt eller ens oskadligt, utan fast hellre utgöra förgreningar af statens gemensamma lif och såsom sådana, ehuru ej alla af samma vikt och betydelse, äro nödvändiga för samhällets friskhet och förkofran. Att nu, då fråga är om den sålunda utbildade statskroppens förseende med tillräckliga näringsafters, göra detta beroende af andra, vidtutseende förslag till det helas omgestaltande, och att, intilldess hvarje sådant förslag hunnit väckas, pröfvas och afgöras, undanskjuta det redan nu kända och erkända behofvet af förbättring i embets- och tjänstemännens vilkor, vore, enligt min tanke, icke allenaast vådligt för riksförvaltningens ostörda gång, utan blefve dessutom emot de personer, hvilka utan eget förvällande drabbades af dröjsmålet, en hårdhet, som det, efter mitt underdåniga förmenande vore staten föga värdigt att begå och törhända svårt att godtgöra." Således undansköt här Departementschefen den stora organisationsfrågan, och man tog då för gifvet, att man icke kunde låta tjänstemännen svälta i afvaktan på den utredning som behöfdes rörande embetsverkens organisation. I underdånig skrifvelse den 3 Februari 1858 angående tiden och villkoren för åtskilliga vid dåvarande riksdag beviljade löneförhöjningars utgående upptager Riksdagen dessa af mig nyss citerade ord af Departementschefen och säger vidare:

"Rikets Ständer hafva visserligen funnit, att en löneförbättring för statens embets- och tjänstemän i allmänhet är af behofvet högt påkallad, äfvensom att, sedan den under de senare åren inträffade betydliga stegring i prisen å de flesta lefnadsförnödenheter och behofsartiklar ofördelaktigt inverkat på löntagarnes ställning, måste rättvisa, billighet samt det allmännas egen fördel fördrä, att staten genom sin mellankomst söker att afhjälpa den förlägenhet, hvaruti löntagarne såmedelst råkat. Men närvid har dock bort tagas i betraktande, om denna prisstegring må anses vara tillfällig och öfver-

gående, eller om anledning förefinnes till antagande, att densamma blifver af varaktig beskaffenhet. I det förra fallet synes nemligen löneförhöjningen behöfva endast för tillfället beviljas, då deremot i den senare händelsen kan ifrågasättas, om icke densamma bör blifva fortfarande. Erfarenheten har dock visat, att en hastig stegring i varupris stundom förr inträffat, men att det normala förhållandet snart åter inträdt, sedan de tillfälliga omständigheter, hvilka framkallat prisstegringen, upphört. Då derföre icke med någon visshet kan antagas, att nuvarande varupris och penningeförhållanden komma att blifva bestående, synes det icke heller lämpligt, att staten för längre tid ikläder sig förbindelser, hvilka kunna hafva till följd, att den skattdragande finge äfven framdeles, när värden på egendom, produkter af arbete tilläfventyrs falla, fortfarande till statens embets- och tjenstemän utgifva hvad dessa under tillfälliga behof fått sig anvisadt, hvadan och enär härtill kommer, att en definitiv löne-reglering skulle i väsendtlig mån lägga hinder i vägen för de förändrade organisationer af åtskilliga embetsverk, som framdeles kunna ifrågakomma, Rikets Ständer ansett, att ifrågavarande löneförhöjningar icke böra beviljas i den form, Eders Kongl Maj:t nådigst äskat, utan anvisas blott för nuvarande nya statsregleringsperiod, dock med de inskränkningar häruti, som för särskilda fall befunnits lämpliga“. Jag har nu läst upp handlingarne och hoppas, att om deras innehåll icke kan blifva tvist; ty förmågan att läsa innantill, måste man väl ändå anses ega. I den skrifvelse, som jag förra gången tog mig friheten anföra, förekom dyrtidstillägget för år 1857; men den nyss upplästa skrifvelsen angick hela löne-regleringen för 1858. Sedan jag sist hade ordet, har en talare framhållit det grundliga och välvilliga skälet, att då man, genom att afslå dyrtidstillägget för år 1874, skulle få stryka några millioner ur budgeten, man icke borde låta ett sådant tillfälle gå sig ur händerna. Hvarför ville han icke stryka dyrtidstillägget äfven för år 1875, då hade han förtjent ännu mera? Och om så tjenstemännen svälta ihjäl, behöfde man ju inga löner alls. Jemförelse emellan det sätt, hvarpå denna angelägenhet behandlades vid 1856—58 års riksdag och det sätt, hvarpå man nu vill behandla densamma, utfaller föga fördelaktigt för nuvarande Riksdag. Hvilken-dera Riksdagens handlingssätt kommer att uti historien bedömas mest fördelaktigt, tillkommer efterverlden att afgöra. För min del gläder det mig, att jag var med vid 1856—58 års riksdag, och att jag nu tillhört dem, som icke gillat Stats-Utskottets sätt att gå tillväga.

Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till Grefve af Ugglas reservation.

Herr Statsrådet Berg: En föregående talare har sagt, att den fråga, som nu föreligger, icke är af den inskränkta beskaffenhet, som man velat åt densamma gifva. Jag är med honom derom fullt ense. Frågan är icke af inskränkt, utan af en ganska stor och ganska väsendtlig betydelse; den angår det förhållande, som bör finnas emellan staten och dess talrika embetsmannakorps; den gäller, huruvida denna korps må kunna påräkna att för sitt arbete i statens tjenst erhålla den veder-gällning, som arbetet kan anses vara värdt? Då lönerna bestämdes

för åtskilliga år sedan, är jag förvissad, att Riksdagen dervid afsåg att åt hvarje embets- och tjänsteman bereda den godtgörelse, som hans arbete förtjente, och när nu, synnerligast på de sista åren visat sig att den dervid antagne värdemätaren, penningen, betydligt fallit, och att lönerna således icke vidare stå i ett lämpligt förhållande till det arbete, som man fortfarande med skäl af tjänstemannen fordrar, vill jag fråga, om det är annat än rättvisa man fordrar, då man begär att det uppkomna missförhållandet rättas, och att staten höjer lönerna till ett belopp, som motsvarar det värde, de voro afsedda att ersätta? Då det antydda missförhållandet redan vid detta års inträde var uppenbart, var det således, enligt min mening, regeringens pligt att hos Riksdagen göra framställning icke om en *löneförhöjning* — derom är nu ej fråga — utan om lönernas återställande till det värde, som med de primitiva beloppen var afsedt, och detta företrädesvis redan för det år, som var inne och för hvilket behovet var känt. Att dröja med löneförbättringen till ett följande år och säga till tjänstemannen: "detta år får du väl icke tillräcklig betalning för ditt arbete; men du får trösta dig dermed att du får det ett annat år", kan icke vara staten värdigt. Icke ens den enskilde skulle kunna finna tillständigt att gifva *sin* tjänare ett sådant svar. Regeringen har nu fullgjort *sin* pligt. Framställning om dyrtidstillägg redan för innevarande år har skett, och då det nu ankommer på Riksdagen att i det viktiga ämnet fatta sitt beslut, framkastar man här den frågan: äro svenska statens finanser sådana, att man kan uppfylla denna begäran? I afseende derå vågar jag hoppas, att något hinder icke finnes för staten att uppfylla sina ostridiga förbindelser, och att man erkänner sig ega förbindelse att förbättra tjänstemännens lönevilkor, ligger redan i erkännandet, att de nuvarande lönerna äro otillräckliga. Man har väl sagt, att det skulle vara klokare att endast bevilja dyrtidstillägg för ett år och för 1875. Jag kan icke och vill icke heller ingå i bedömandet af de grunder, hvarpå en sådan uppfattning må stödjas, ty jag tror, att om det är *rätt* att bevilja lönetillökningen för 1874, så måste det äfven vara klokt.

Herr Berg: Jag har begärt ordet för att till besvarande upptaga två satser, framställda af en framstående statsutskotts-ledamot från Skåne, hvilken hade ordet bland de första talarne. Han yttrade, att utom tjänstemännen finnas äfven andra samhällsmedlemmar, som lida af den dyra tiden och som icke kunna påräkna någon förhöjning. Han tillade äfven, att han icke kunnat finna skäl att medgifva en förhöjning för båda åren 1874 och 1875, emedan stora anslag skulle komma att erfordras för viktiga frågor, som stå på dagordningen, och han nämnde dervid armé-organisationen.

Hvad angår den första af dessa satser, medgifver jag, att det finnes samhällsmedlemmar, hvilka lefva på ett litet kapital och som, helst sedan räntan blifvit nedsatt, hafva svårt att bestrida sina lefnadskostnader, men jag vågar tro, att det är icke rättvist att sätta dem i samma kategori, som embets- och tjänstemännen; ty man har icke rätt att säga, att tjänstemannen skall svälta och ännu mindre

kan det arbete, som skall för statens syftemål verkställas af tjänstemannen, fullt nöjaktigt uppfyllas under sådana förhållanden.

Beträffande den värde talarens yttrande om de förestående stora utgifterna i anledning af armé-organisationen, får jag fästa uppmärksamheten på, att i gemenskap med denna organisation står frågan om grundskatternas bortskänkande. Är det rättvist att skänka bort 10 millioner riksdaler till personer, som icke äro dertill på något sätt berättigade, till sådana som skola betala räntor för den egendom de förvärfvat? Skola vi på så sätt skänka bort 10 millioner riksdaler och låta embets- och tjänstemännen svälta? Det är icke rättvist och ännu mindre värdigt. Då två ledamöter af Stats-Utskottet förklarar, att de gerna skulle velat med sin röst bidraga till att löneförhöjningen skulle utgå jemväl för 1874, men att de icke ansett det vara möjligt att vinna detta mål, och att det derföre vore bättre för embetsmännen, att man beviljade hvad majoriteten i Andra Kammaren ville medgifva, skulle jag för min del vara böjd för att votera för denna tanke. Emellertid, då jag nu slutar, vill jag icke göra något yrkande utan blott hafva uttalat min tanke om det rättvisa af denna sak.

Herr Carlson: Det är endast till sjelfförsvär som jag, med anledning af en anmärkning mot mitt förra yttrande, ber att få anföra, att, om en organisation af embetsverken skett vid 1856—58 års riksdag, då hade i sanning mycket besvär varit besparadt både oss och många andra. Så okunnig om hvad i senare tider sig tilldragit är jag verkligen icke, att jag skulle kunnat påstå något sådant; men lyckligtvis har jag icke sagt det, utan endast att det var redan reglerade löner, som vid denna riksdag ökades, och jag tror, att hvar och en vet, att de nuvarande lönerna datera sig från samma riksdag. Att Departements-chefen då i sitt anförande till statsrådsprotokollet vidrört den omständighet, att man icke kunde organisera embetsverken utan efter en kortare tid, är obestriddigt; men det hindrade honom icke att förorda ett förslag till nya löner till embets- och tjänstemän. Det är den skilnad emellan ett dyrtidstillägg och en lönereglering, att ett dyrtidstillägg innehåller en viss procent, som utgår i samma proportion för alla löner, då deremot vid en lönereglering hvarje särskildt behof afses. Jag skulle hafva velat, till fullständigande af hvad min aktade motståndare uppläst ur statsrådsprotokollet, uppläsa svaret derpå; men det har, oakadt gjorda försök, icke lyckats mig, att erhålla det dokument hvori nämnda svar finnes intaget. Jag har det likväl i friskt minne och jag tror Herrarne icke skola anse det vara orätt af mig att i korthet angifva detsamma. Innehållet var, "att sedan vi hafve beviljat för embets- och tjänstemän en tillökning af deras löner, hafva vi gratifikationsvis för år 1857 tillagt dem hälften af differensen emellan de nya och gamla lönerna".

Således torde det vara riktigt hvad jag sagt.

Grefve Hamilton: Den utskotts-ledamot, som nyss hade ordet, yttrade, att inom Utskottet ingen satt i fråga, att dyrtidstillägg skulle

beviljas för båda åren 1874 och 1875. Så vidt frågan är om det beslut, som vid innevarande riksdag skall fattas, delar jag denna Utskottets enhälliga mening, men skiljer mig från Utskottet vid valet af år, då jag anser oss nu böra besluta ett lönetillägg endast för år 1874. Jag hade önskat att vid denna punkt ej behöfva yttra mig angående dyrtidstillägget för 1875, hvarom frågan först i nästa punkt förekommer, men då flere talare sammanbundit båda frågorna med hvarandra, måste jag i korthet antyda huru jag anser ärendet i dess helhet böra behandlas. Redan förut har jag uppgifvit de skäl, på grund hvaraf jag finner tillägg för år 1874 nu böra beviljas. Utan tvifvel blir ett sådant nödigt äfven för år 1875, och om man kunde med någon tillförlitlighet bedöma dessa rätta storlek, kunde beloppet lika väl nu, som framdeles, beviljas. Olägenheten af att nu besluta för den kommande tiden ligger således deri, att om Kongl. Maj:t till 1875 års Riksdag afgifver nådigt förslag till bestämda stater för år 1876 och kommande år, skulle det vara högst olämpligt, om Riksdagen redan nu för år 1875 beviljat ett dyrtidstillägg, som åtminstone i vissa fall vore högre än den tillökning i de ordinarie lönerna, som blefve för den följande tiden bestämd. Jag föreställer mig derföre den regelbundna gången af ärendets behandling vara, att sedan nästkommande Riksdag med ledning af Kongl. Maj:ts blifvande förslag fastställt de ordinarie lönerna för år 1876, samma Riksdag såsom dyrtidstillägg för 1875 beviljar det belopp, hvarmed de nya lönerna öferskjuta de nu utgående. På detta sätt finge embetsmännen hvad dem skäligen torde tillkomma, och Riksdagen hade undvikit att utsetta sig för en inkonsekvens.

Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag, att man vid innevarande frågas behandling egentligen blott behöfde göra för sig klart dels behovet af ett dyrtidstillägg, dels möjligheten att med statens befintliga tillgångar fylla detta behof. Jag uttalade också min mening om behovet, men glömde att yttra mig om tillgångarne. Visserligen hafva vi vid denna riksdag haft någon svårighet att fullständigt utreda det belopp, öfver hvilket vi kunna förfoga, och hade denna fråga förekommit åtta dagar efter riksdagens början, skulle jag verkligen i detta hänseende befunnit mig i förlägenhet. Det förefaller mig ock som hade saken icke blifvit fullt utredd hvarken af den ledamot af Stats-Utskottet, som nyss utförligt yttrade sig, eller genom Chefens för Finans-departementet i anledning deraf gjorda förklaring, hvilken senare jag likväl till en del icke kunde höra. Så mycket är dock på grund af för oss tillgängliga handlingar visst, att statsverkets tillstånd medgifver beviljandet af de två millioner som erfordras, om Riksdagen för år 1874 bifaller ett dyrtidstillägg af 20 procent att utgå efter de grunder, Stats-Utskottet föreslagit. Om nemligen Stats-Utskottet sistlidet år, såsom vi måste antaga, riktigt reglerade staten för år 1874, så måste öferskottet å statens inkomster för år 1873, i den mån det icke blifvit under samma år användt, nu vara disponibelt, och huru strängt man än må räkna, kan den sålunda tillgängliga summan icke understiga 6 millioner. Jag har således ingen tvekan, att staten ju icke förmår uppfylla sin pligt

att tillse, att åt dess embetsmän, som i statens tjänst uppoffra sin tid och sina krafter, beredes en ställning, som befriar dem från nöd.

Man har anmärkt, att Riksdagen ej borde rubba en redan fastställd statsreglering och därför i allmänhet ogerna beviljat anslag för det löpande året. Det är också otvifvelaktigt, att en förändring af en redan fastställd stat måste vara betänklig, äfvensom man icke utan stor tvekan skulle kunna för det löpande året besluta utgifter, till hvilkas bestridande medel sagnades och således måste anskaffas, vare sig genom lån eller genom att anticipera på blifvande inkomster. Deremot kan jag icke finna någon våda deri, att då penningar ligga disponibla i Stats- eller Riksgälds-kontoret, dessa användas för ett ändamål, hvars vigt och nödvändighet icke kunna bestridas, och fortsätter jag dertfore mitt redan gjorda yrkande.

Grefve Mörner: Den talare, mot hvilken föregående yttrande jag nyss uppträdde, sade sig ej fullständigt kunna vederlägga mitt förra anförande, emedan han ej hade till hands det dokument, hvari funnes intaget svaret på det af mig upplästa, vid Kongl. Maj:ts proposition fogade statsrådsprotokoll. Jag har nämnda dokument här och kan upplysa, att Riksdagen för år 1857 beviljade ett dyrtidstillägg, uppgående till 50 procent af skillnaden mellan de gamla och nya lönerna.

För att vidare upplysa, att regleringen ej var definitiv, får jag nämna, att genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens sammanstående beslut förordnades, att den provisoriska lönetillökning, som beviljades, vid uppgörande i Statskontoret af de särskilda embetsverkens lönestater, icke fick föras ut i samma kolumn, som den gamla lönen, utan skulle föras i särskild kolumn, så att anslaget egenskap af tillfälligt skulle falla hvar och en i ögonen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels af Grefve Mörner, att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts nådiga framställning om dyrtidstillägg för år 1874 åt Justitiekanslers-expeditionens embets- och tjänstemän på det sätt, att i sådant hänseende på extra stat för nämnda år anvisades ett sammanräknadt belopp af 2,500 kronor, att utgå enligt den i utlåtandet bilagda tabellen Litt. B. angifna fördelning.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades talrika ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå och antagande af Grefve Mörners förslag, då svaren likaledes utföllo med talrika så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande. Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets hemställan i momentet a af 5:te punkten uti utlåtandet N:o 14, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts nådiga framställning om dyrtidstillägg för år 1874 åt Justitiekanslers-expeditionens embets- och tjänstemän på det sätt, att i sådant hänseende på extra stat för nämnda år anvisas ett sammanräknadt belopp af 2,500 kronor, att enligt den i bilagda tabell Litt. B angifna fördelning utgå.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—56;

Nej—55.

Mom. b och c.

Biföllos.

Mom. d.

Herr Statsrådet Wærn: Jag måste tillstå, att jag icke rätt kan förstå det tillägg, som här blifvit gjordt till Kongl. Maj:ts proposition. Enligt denna skulle, jemlikt gällande författning, afdrag under vikariatstiden ega rum efter samma grund å dyrtidstillägget, som å den öfriga delen af lönen, så att den tjänsteman, som under två månader hade tjänstledighet, skulle få behålla sin lön, men, den vars ledighet sträckte sig öfver längre tid än två månader, skulle afstå en fjerdedel deraf. Är nu Utskottets mening, att å lönetillägget skall, på samma sätt som å lönen, om tjänstledigheten fortgått *öfver två månader*, afdragas en fjerdedel, men hela lönetillägget afstås om tjänstledigheten fortgår *öfver sex månader*, eller är Utskottets mening, att ingenting skall afdragas å dyrtidstillägget förr än tjänstledigheten fortgått öfver sex månader? I hvilketdera fallet som helst skulle en ny grundsats etableras, något hvartill intet skäl synes mig förefinnas.

Jag yrkar afslag å denna punkt.

Grefve af Ugglas: Den anmärkning, som den siste talaren gjort, eller att *dyrtidstillägget*, i händelse tjensteinnehafvaren åtnjuter tjänstledighet, bör till vikarie utgå efter samma grund, som med afseende å *sjelfva lönen* är bestämd, kan vara på sätt och vis riktig. Men man har ansett en obillighet ligga deruti, att, om en tjänsteman under ett helt år vore ledig, han skulle få uppbära ända till tre fjerdedelar af dyrtidstillägget och att vikarien skulle erhålla endast en fjerdedel. Om återigen tjänstledigheten skulle fortgå kortare tid än

sex månader, har man ansett billigt att låta tjensteinnehafvaren få behålla dyrtidstillägget.

Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Statsrådet Berg: Då man vill fastställa ett vilkor för ett lönetilläggs utgående, är det af vigt att man tydligen uttrycker hvad detta vilkor egentligen skall innebära, på det att ej allt för stora svårigheter måtte uppstå vid tillämpningen. Hvad som här står, att "då tjensteman på grund af erhållen ledighet utöfver sex månader icke bestrider sin tjenst, skall dyrtidstillägget för vikariatstiden tillfalla den person, som tjensten uppehåller", har väl en föregående talare nu förklarad skola innebära rättighet för tjensteinnehafvaren att behålla dyrtidstillägget under tjenstledighet, som räcker kortare tid än sex månader, men om deremot ledigheten fortgår öfver sex månader, skulle dyrtidstillägget tillfalla hans vikarie. Härigenom har dock ej tillräcklig klarhet angående vilkorets betydelse vunnits. Det inträffar nemligen ofta, att tjenstledighet beviljas vid särskilda tillfällen under samma år, t. ex. först under de fem första månaderna, och sedermera under Oktober och November, och att olika vikarier kunna sköta tjensten under ledigheterna. Skall nu tjänstemannen, som varit ledig öfver sex månader, afstå det af honom redan uppburna dyrtidstillägg, som belöper för de fem första månaderna, och huru skall detta fördelas mellan de olika vikarierna, af hvilken någondera skött tjensten öfver sex månader? Skall den första af dessa, ehuru han tilläfventyrs redan för sitt vikariat blifvit fullt godtgjord, ändock få åtnjuta en del af tillägget, eller skall den senare för sitt två månaders vikariat erhålla dyrtidstillägget för hela tiden? Jag har ej rätt att här framställa något yrkande, men önskar, att Kammaren måtte söka få den otydlighet, som häri förefinnes, på något sätt förklarad.

Grefve Hamilton, Henning: Jag hemställer att Kammaren måtte afslå den nu föredragna punkten. Om en tjänsteman erhåller löneförhöjning på ordinarie stat, blir han, i händelse af beviljad tjenstledighet, för hela sin nya lön underkastad de vilkor och foreskrifter, som i afseende på vikaries aflönande äro gällande, eller att, då ledigheten sträcker sig utöfver två månader, afstå en fjerdedel af lönen. Kan då i sjelfva verket något giltigt skäl finnas att försätta honom i en sämre belägenhet derföre, att den tillökning i hans lön, som ansetts af billighet påkallad, icke blifvit uppförd på ordinarie stat, utan beviljad endast i form af dyrtidstillägg? Hvad vikarien angår, beror hans aflönande icke uteslutande af hvad den ordinarie innehafvaren af tjensten afstår, men äfven om så vore, skulle Utskottets förslag ej vara väl grundadt. Det är i allmänhet för yngre tjänstemän en fördel att få bestrida vikariat för äldre, och denna fördel är, åtminstone inom vissa gränser, stor i samma mån som vikariatstiden är lång. Att då gifva vikarien en särskild löneförhöjning derföre, att han haft en större fördel, synes mig icke vara skäligt.

Jag förnyar min hemställan om afslag å Utskottets förslag i denna del.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Mom. e.

Bifölls.

4:de punkten, mom. b, 6:te, 7:de och 8:de punkterna.

Biföllos.

9:de punkten.

Lades till handlingarne.

10:de—13:de punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Grefve af Ugglas: Jag ber att få yrka afslag å Utskottets förslag, att den erforderliga förhöjningen icke skulle, såsom Kongl. Maj:t begärt, uppföras å ordinarie stat. Det finnes ej något skäl, som talar för att regleringen af dessa tjenstemäns aflöning skall sättas i samband med regleringen af lönerna för öfriga tjenstemän. De tjenstemän, hvarom här är fråga, kunna icke i afseende å tjenstgöring och således ej heller i afseende å lönevilkoren ställas i jemförelse med tjenstemännen i någon annan kategori; detta gäller åtminstone i afseende å fängelsedirektörer och kommandanter. Hvad deremot kamrerarne beträffar, så finnas sådana visserligen i andra verk, men i kamrerarnes vid fångvården aflöning ingår afskrifningsprocent å proviant m. fl. artiklar, och detta gör att de äro i annan löneställning än vederlikar vid andra embetsverk. Enahanda är förhållandet med pastorerna. Det finnes således ej något hållbart skäl, hvarför man ej nu skulle uppföra alla dessa tjenstemän på ordinarie stat. Då det alltid kräfvat sin tid att genomgå de många andra nya ordinarie stater, som torde föreläggas nästa Riksdag, kan jag ej finna någonting, som talar för att uppskjuta afgörandet af äfven denna stat. Jag anhåller att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, må bifalla denna framställning oförändrad.

Herr von Koch: Stats-Utskottet börjar sitt betänkande i denna

punkt med att säga: "vid granskning af den utaf Kongl. Maj:t godkända aflöningsstaten har Utskottet icke haft något att erinra". Det är således samma förhållande som vid Justitiestats-expeditionen; man har begärt en organisation, och man har fått en sådan, som man är nöjd med, men då vill man vänta, tills man fått alla organisationer öfver sig på en gång, så att man ej hinuer med granskningen, hvilket väl då åter blir en förevändning till uppskof. Jag anhåller att få förena mig med Grefve af Ugglas i yrkandet, att de begärda 49,912 kronorna 50 örena må å *ordinarie* stat uppföras.

Grefve Beck-Friis: I strid mot den siste ärade talaren anhåller jag att Kammaren, i konsekvens med de beslut den förut fattat, måtte godkänna Utskottets förslag i denna punkt. Kongl. Maj:t hade föreslagit en ny stat för Justitierevisions-expeditionen med undantag af revisionssekreterarne. När denna fråga var före i Utskottet ansåg man mindre lämpligt att sätta en del på ordinarie och en del på extra stat, och denna åsigt har Kammaren jemväl godkänt. Här är nu samma förhållande; Kongl. Maj:t har begärt en del af anslaget till fångars vård och underhåll på extra och en annan del på ordinarie stat, men Utskottet har ej funnit något skäl att göra en sådan skillnad. Jag tror att Kammaren skulle handla i öfverensstämmelse med sitt beslut i afseende å Justitierevisions-expeditionen om den nu godkände Utskottets förevarande hemställan. För öfrigt torde frågan icke vara af någon synnerlig vikt.

Grefve af Ugglas: Hvad den siste talaren yttrade, tror jag ej håller streck. Det var nemligen gifvet att Justitierevisions-expeditionen icke i sin helhet skulle kunna komma på ordinarie stat, då Kongl. Maj:t begärt att revisionssekreterarne skulle sättas på extra stat. Då framdeles en löneroglering skall ske, och då tjänstemän kunna finnas i andra verk, som äro i lika ställning med dem i Justitierevisions-expeditionen, men för hvilka löneroglering nu ej var uppgjord, och då Utskottet dessutom framhöll, att möjligen samma anmärkning skulle kunna göras mot protokollssekreterarne i Justitierevisions-expeditionen, som Chefen för Civil-departementet gjort mot protokollssekreterarne i stats-departementen, så funnos flera skäl, som talade för Utskottets förslag i den punkten, hvilka deremot nu icke alls kunna åberopas.

Förra gången jag hade ordet, glömde jag att anföra ett skäl, som gör det snart sagdt omöjligt att godkänna Utskottets förslag i förevarande punkt. Om Herrarne se på den föreslagna staten, så visar det sig, att nästan för alla tjänstemännen ålderstillägg äro föreslagna, men Utskottet, som gillat denna princip med ålderstillägg, har föreslagit att staten skall fastställas för år 1875, dock på extra stat. Om nu en sådan stat med ålderstillägg en gång blifvit beviljad och tjänstemän under 1875 kommit i åtnjutande af ålderstillägg, är det då väl tänkbart att någonting deruti kan ändras, men kan man ej göra det, så är det ju ett nonsens att fatta ett sådant beslut. Det kan ju äfven finnas tjänstemän, för hvilka det fattas ett år innan de skulle komma i åtnjutande af sådant tillägg, då skulle de endast på

den grunden kunna komma i ett mycket sämre förhållande än sina kolleger. Så snart man i denna lönestat intagit bestämmelser om ålderstillägg, måste man äfven sätta lönerna på ordinarie stat.

Herr Almqvist: Såsom den föregående talaren mycket riktigt anfört, finnes uti det af regeringen framlagda, af Fångvårdsstyrelsen uppgjorda förslag till löneroglering för tjenstemän och betjente vid fångvårdsinrättningarne, hvilket förslag af Utskottet lemnats utan anmärkning, äfven ålderstillägg upptagna. Den förre talaren påpekade äfven det oegentliga förhållande, som skulle uppstå genom att sätta en sådan lönestat på extra stat. Tjenstemän finnas, som vid nästa års slut äro berättigade till ålderstillägg enligt det godkända förslaget, men det finnes kanske ingen stat, om nemligen den för 1876 ej blir lika med den för 1875. Beslutet om ålderstillägg skulle då innefatta rakt ingenting, blifva en nullitet. I och med detsamma som den nya vägen för lönesättet är beträdd, så måste staten uppföras som ordinarie, och då statsmakterna godkänt en stat, anser jag att den i alla händelser bör uppföras som ordinarie. Det af en talare anförda exemplet om Justitierevisions-expeditionen är här icke tillämpligt. Den nu ifrågavarande staten är alldeles fristående och kan ej lida något inflytande genom reglering af andra stater. Jag förenar mig således i Grefve af Ugglas' förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan och dels att Kammarerna, med afslag å samma hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag å Utskottets hemställan i dess från Kongl. Maj:ts förslag afvikande del och bifall till samma förslag oförändradt, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

15:de, 16:de och 17:de punkterna.

Biföllos.

18:de punkten.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Med kännedom om den stämning, som inom Riksdagen är rådande, vågar jag icke hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i förevarande ämne. Jag anser mig dock skyldig både mig sjelf och det embete, jag innehar, att i frågan yttra några ord. Då vid 1871 års riksdag framställning först gjordes om en i viss mån permanent institution för lagberedningsarbetet, yttrade jag till statsrådsprotokollet, som åtföljde Kongl. Maj:ts proposition, att det syntes "otvifvelaktigt, att om

ett sådant lagstiftningsarbete uppdroges åt insigtsfulle män, hvilka finge, ostörda af andra embetsåligganden, egna sig deråt, de, under *fortsatta studier* med en *genom vanan* alltmer uppöfvad förmåga att röra sig på lagstiftningsens fält — — — torde blifva i tillfälle att på ett mera tillfredsställande sätt lösa den föreliggande uppgiften, än om arbetet i den hittills följda ordning bedrefves". I detta yttrande låg uppenbart, att det aldrig afsågs att redan från början framställa denna institution såsom i tillfälle att kunna uppträda med all den insigt och förmåga, man kunde vänta sig af i ämnet fullt erfarna män, ty ledamöterna skulle genom vana och fortsatta studier utbildas för sitt kall. De män, hvilkas namn lyst i de föregående arbetena på lagstiftningsens område, i lagkomitén och lagberedningen, funnos nemligen, ej mera att tillgå. Emellertid hade desse män genom sin utmärkta förmåga spridit öfver de institutioner, hvori de deltagit, en sådan glans, att mängden ledamot af Riksdagen ansåg, att i sjelfva beskaffenheten af dessa fristående institutioner låg en garanti för att lagberedningsarbetet skulle skötas bättre genom sådana, än genom en lagbyrå. Under de två år lagbyrån varit i arbete har ock fortfarande inom Riksdagen hörts röster som klagat, att arbetet ej fortgått så som man skulle haft rätt att vänta. Under dessa år hafva dock från lagbyrån framlagts ett förslag till förändradt arbetssätt för häradsrätterna, hvilket vunnit Riksdagens bifall; vidare två förslag rörande verkställandet af fängelsestraff, som likaledes blifvit af Riksdagen godkända, samt ett förslag till ny lag angående lagfart, med tillhörande författningar, hvilket allt af denna Kammare bifallits, men af Andra Kammaren afslagits, visserligen icke uteslutande på juridiska skäl. Dessutom har lagbyrån utarbetat förslag till lag om inteckningsväsendet, jemte åtskilliga dermed sammanhängande författningar, hvarförutom en ledamot besörjt föredragningen af lagärenden i Högsta Domstolen samt en ledamot varit sysselsatt med åtskilliga arbeten på den ekonomiska lagstiftningsens område, med hvilka arbeten han före sitt inträde i lagbyrån börjat taga befattning. Ser jag nu efter huru det tillgått inom andra institutioner, som haft sig lagars bearbetning uppdragen, så är det känt, att den man, som har största äran af de förträffliga arbeten, som bära lagkomiténs och lagberedningens namn, först efter sitt inträde i lagkomitén genom grundliga studier inhemtade det vetande, som sedan i de framlagda arbetena bar en så rik frukt, äfven som att det dröjde, om jag ej misstager mig, icke mindre än 4 år innan något arbete af komitén blef för allmänheten synligt och 11 år innan en fullständig omarbetning af civillagen skett. Från denna institution kan jag således ej hemta någon grund, att lagbyråns arbeten ej, burit de frukter, man med rätta kunnat vänta, och går jag sedermera till de tillfälliga komitéer, hvilka på senare tiden arbetat, finner jag att för fullgörandet af det en hvar af dem lemna- de uppdrag en tid af 2 till 3 år åtgått.

Den väsendtliga skilnaden mellan de föregående institutionerna för lagstiftningsarbetet och lagbyrån har jag förut antydt, nemligen att de förra varit mera fristående. Med fägnad har jag sett, att i den motion angående tillsättande af en lagkomité, som nu väckts af den man, hvilken redan vid 1871 års riksdag framlagde ett förslag i

samma syftning, medgifvits att en våda visserligen ligger i att göra denna institution i sina arbeten alltför oberoende af Chefen för Justitie-departementet. Han säger nemligen, att huru förtjenstfulla lagförslag lagkomitén och lagberedningen än åstadkommit, hafva de dock ej blifvit lagar, och en afgörande orsak härtill anser han vara den, "att icke någon justitie-minister upptagit något sådant förslag i dess helhet såsom sitt arbete och framburit det till Konungen och Representationen", och, fortsätter han, "dertill kan i sin ordning orsaken möjligen hafva varit lagberedningens alltför fristående ställning". Nu vill jag visserligen hoppas, att om Riksdagen antager Utskottets förslag, hvilket går ut på en mera fristående institution, lagstiftningsarbetet ej skall komma att ligga under, men visst är att för den justitie-statsminister, som vill befrämja lagstiftningsarbetet, är en sådan institution ett tyngre medel att begagna, och innehafves justitie-ministerplatsen af en person, som saknar intresse för lagstiftningen, har han i denna institution ett skydd, i hvars skugga han kan sätta sig i ro. Då jag emellertid nu ej har valet mellan en enligt min uppfattning lämpligare, men mindre dyr institution och en ej fullt så lämplig, men dyrare, utan endast emellan denna senare och ingen, ställer jag mig på Utskottets sida och önskar alltså framgång åt dess förslag.

Herr Wallenberg: Herr Justitie-statsministern har uppdragit en teckning öfver lagbyråns verksamhet — en meritförteckning kunde man kalla den — men ett tillägg glömdes, nemligen att de flesta af lagbyråns framlagda förslag hvilat på omfattande komitébetänkanden, som lagbyrån haft att tillgå. Detta förminskar ganska betydligt vigten af hvad Hans Excellens anförde.

Det har blifvit sagdt, att man nu måste välja emellan en lagkomité och en lagbyrå. Jag tror dock, att Riksdagen gjorde klokast i att göra ett tredje val eller att låta lagbyrån få fortsätta och i år avsluta de frågor, som nu äro under dess behandling, så att lagförslag angående dem kunde framläggas vid nästa riksdag, då beslut kunde fattas om tillsättande af en lagkomité. Ganska riktigt betonade Hans Excellens att man villar sig af de lysande namn, som skänkt glans åt de föregående institutionerna för lagstiftningsarbetet, och att man ej må tro sig kunna tillskapa förmågor genom anvisande af anslag. Detta är en tänkvärd sanning, som ej bör få gå förlorad.

Vidare har Herr Justitie-ministern förklaradt, att han anser en lagbyrå lämpligare än en lagkomité, men att han likväl antager denna senare hellre än ingenting. Jag tror ej, att det kan vara rätt att truga chefen för Justitie-departementet att vidtaga en åtgärd, som han gör motvilligt, och, om så sker, kan man ej vänta att valet af ledamöter blir särdeles lämpligt eller att resultatet af arbetet godt. Likaledes anser jag, ett man genom att nu besluta en lagkomité löper fara, att de lagförslag, som för närvarande äro under lagbyråns behandling, ej på många år blifva framlagda för Riksdagen, ty en lagkomité kommer troligen ej att anse sig kunna framlägga något af lagbyråns förslag, utan att hafva ånyo omarbetat detsamma.

På

På grund af hvad jag sålunda anfört anhåller jag om afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr von Koch: Hans Excellens Justitie-statsministern har uttalat sin glädje öfver att i den motion, som vid denna riksdag blifvit väckt angående tillsättande af en lagkomité eller en lagberedning, framhållits vådan af att göra denna institution alltför fristående från chefen för Justitie-departementet. Jag, som haft tillfälle först konferera med motionären, Herr Fröman, sedan noga afhörde motionen då den afgafs samt derefter läst densamma, den i Medkammaren afgifna jemte Stats-Utskottets betänkande, kan ej finna annat än att alla ordalag nu äro så väl afvägda deruti, att Justitie-ministern har full frihet att leda lagstiftningsarbetet såsom honom godt och lämpligt synes. Att krafterna för lagarbetena böra kunna ökas genom beviljande af dubbelt större anslag är för öfrigt klart, så vida medlen användas rätt.

Hvad beträffar Hans Excellens' yttrande, att en lagkomité skulle kunna för en justitie-minister, som ej har intresse för lagstiftningsarbetet, blifva ett skydd, i hvars skugga han kunde sätta sig i ro, fruktar jag ej att Sverige någonsin kan få en sådan Justitieminister, sedan hela svenska folket ifrigt påyrkat lagreformen.

Att vi icke ega någonting dylikt att befara af den nuvarande Justitie-ministern det veta vi.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkandena å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställdes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

19:de och 20:de punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda utlåtande N:o 15, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens tredje hufvudtitel.

Mom. a.

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena Björnstjerna: När jag, några dagar efter mitt nuvarande embetes tillträdande, skulle framlägga förslag till Kongl. Maj:ts proposition om reglerande af utgifterna under denna hufvudtitel, yttrade jag till protokollet: "Utän att för närvarande kunna uttala något på till-

räcklig sakkunskap grundadt omdöme rörande möjligheten af eller sättet för en nedsättning i de diplomatiska utgifterna — — har jag likväl ej ansett mig böra föreslå någon ändring i ett af Riksdagen tvänne gånger fattadt beslut, hvarför i öfverensstämmelse dermed en summa af 40,800 R:dr blifvit å ministerstaten uppförd såsom tillfälligt anslag till öfvergående utgifter“. I detta yttrande torde likväl ej legat något löfte att jag ansåg mig kunna nedsätta hufvudtiteln med ett motsvarande belopp. Sedan dess har en ofantlig prisstegring inträdt. Jag har äfven haft tillfälle att sätta mig in i förhållandena och måste, på sätt anfördt finnes i det Kongl. Maj:ts proposition bilagda protokoll, förklara att jag ej ser någon möjlighet att nedsätta utgifterna under ministerstaten med det för öfvergående utgifter uppförda belopp, utgörande 57,800 kronor, då motsvarande andel af det norska anslaget inberäknas. De poster, hvilka framhållits såsom möjliga att indragas, äro så lågt aflönade, att endast en ringa vinst derigenom skulle uppstå och alla mindre besparingar har jag redan påräknat. Af statsråds-protokollet kan inhemtas att de löneförhöjningar, jag föreslagit, uppgå till 24,400 kronor, och denna summa har med stor svårighet kunnat hopskrapas inom hufvudtiteln. Då jag nu ej anser möjligt, att någon nedsättning af anslaget å tredje hufvudtiteln kan åstadkommas, finner jag det vara ärligare att rent uttala denna öfvertygelse och hoppas att Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve af Ugglas: På grund af den reservation, jag anført mot Utskottets hemställan, anhåller jag om afslag å samma hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag kan ej finna det vara logiskt att, på samma gång man beviljar det af Kongl. Maj:t äskade anslag — och ingen inom Utskottet har kunnat bestrida behöfligheten af en lönetillökning för åtskilliga af våra sändebud — tala om att en nedsättning i utgifterna bör ske. Meningen med att i 1875 års stat uppföra en öfvergångsstat kan ej vara någon annan än den, att man anser att under 1875 omständigheter kunna inträffa, hvilka möjliggöra en nedsättning. Men något sådant har ingen af Utskottets ledamöter förutsatt, och skulle förändrade förhållanden inträda, finnes intet hinder för Riksdagen att inskränka utgifterna. Ej heller ser jag något skäl för att låta denna öfvergångsstat stå kvar såsom ett "pass på", en fingervisning för Kongl. Maj:t.

Herr von Koch: Jag anhåller att få instämma med Herr Grefve af Ugglas och tror lika med honom att det ej nu finnes något skäl att längre bibehålla den fingervisning för Kongl. Maj:t, som ligger i att uppföra anslagen å denna hufvudtitel under två särskilda kategorier. Det bör ock märkas att, ehuru en stor prisstegring inträdt ej blott hos oss utan äfven i utlandet, icke någon tillökning af tredje hufvudtitelns anslagssumma blifvit äskad. Härför är jag för min del tacksam.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats, att

Kammaren, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, för så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, skulle bifalla samma framställning oförändrad; gjordes först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på nyssberörda yrkande, som med ja besvarades.

Mom. b.

Bifölls.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde; hvarefter Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
O. Brakel.
